

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Report)

เรื่อง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานหญิงกลาง

จัดทำโดย กลุ่มสิงโต

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 4
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2555

รายงานการศึกษากลุ่ม
(Group Report)

เรื่อง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานหญิงกลาง

จัดทำโดย กลุ่มสิงโต

1. นายโชติพงศ์ วงศ์ภาคไพบูลย์
2. นายสมภาพ รุจจนเวท
3. นายภาณุมาศ อจลบุญ
4. นายกฤษณพล วุฒิจันทร์
5. พันตำรวจเอกสินมณูญ์ พุทธิกุล
6. นายชีพ น้อมเคียร
7. นางจินนารี ธนพรภิบาลชน
8. นางสาววันดี สุชาติกุลวิทย์
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจียมจิต สุวรรณน้อย
10. นางสาวกมลเนตร ภควากร

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 4
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2555

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รศ.ดร. ปิยะนุช เงินคล้าย รศ. พงศ์สันต์ ศรีสมทรัพย์ และ รศ.ดร. สุมาลี วงษ์วิจิต คณะอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้ให้ความกรุณาให้ คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้รายงานวิจัยฉบับนี้ถูกต้อง มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น คณะผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความอนุเคราะห์ที่ได้รับ จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือโดยเฉพาะ ท่านศิวากร คุรัตน์เวช ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และเจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือประสานงานอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ จนสามารถดำเนินการจัดทำรายงานวิจัยฉบับนี้ให้เสร็จเรียบร้อย และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้บริหารของทัณฑสถานหญิงกลางเจ้าหน้าที่ของทัณฑสถานหญิงกลางที่เกี่ยวข้อง ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเป็นอย่างดี ตลอดจนนักโทษเด็ดขาดในทัณฑสถานหญิงกลางที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการวิจัย

ขอขอบคุณเจ้าของเอกสาร บทความ ตำรา หนังสือทุกท่านที่ผู้วิจัยใช้ในการสืบค้นข้อมูลที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

กลุ่มสิงโต

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๒
๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา	๓
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ	๓
๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา	๔
บทที่ ๒ ทบทวนวรรณกรรม	๕
๒.๑ แนวคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์	๕
๒.๑.๑ แนวคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์ไทย	๕
๒.๑.๒ แนวคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ	๖
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด	๘
๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด	๑๑
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ	๑๔
๒.๔.๑ การจัดประเภทเรือนจำ	๑๕
๒.๔.๒ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	๑๗
๒.๔.๓ การควบคุมมิให้ผู้ต้องขังหลบหนี	๑๘
๒.๔.๔ การอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง	๒๐
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	๒๑
๒.๖ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์	๒๕
๒.๗ ข้อมูลทั่วไปของทัณฑสถานหญิงกลาง	๓๓
๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๔
๒.๙ กรอบแนวคิดในการศึกษา	๓๕
บทที่ ๓ วิธีการศึกษา	๓๖
๓.๑ วิธีการศึกษา	๓๖
๓.๑.๑ รูปแบบการวิจัย	๓๖
๓.๑.๒ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	๓๗

๓.๑.๓ กลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๓๘
๓.๑.๔ วิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๓๘
๓.๑.๕ วิธีการวิเคราะห์และการประมวลผล	๓๙
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๔๒
๔.๑ ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี	๔๒
๔.๑.๑ รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของ ทัณฑสถานหญิงกลาง	๔๘
๔.๑.๒ รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง	๔๙
๔.๒ ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ	๕๐
ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	
กลุ่มแรก	๕๑
สำหรับกลุ่มที่สอง	๖๑
สำหรับกลุ่มที่สาม	๖๘
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๘๓
๕.๑ สรุปผลการศึกษา	๗๐
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๗
๑.ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๗๗
๒.ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ	๗๘
ภาคผนวก	๗๙
ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ	๘๐
บรรณานุกรม	๘๗
ประวัติผู้จัดทำรายงานทางวิชาการ	๘๙

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการกระทำความผิดเป็นปัญหาของทุกสังคมไม่ว่าสังคมนั้นจะเป็นสังคมขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ จะมีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเจริญของแต่ละสังคมการกระทำความผิดกฎหมายของคนในสังคมนั้นวันจะมีจำนวนมากขึ้น จนเป็นภาระที่ใหญ่หลวงของประเทศชาติที่ต้องเสียงบประมาณเป็นจำนวนมากในการดูแล ในประเทศไทย ปัจจุบันจะสังเกตได้ว่า จำนวนของผู้กระทำความผิดนั้น มิใช่จะมีแต่เพศชายเท่านั้นแต่พบว่า เพศหญิงได้กระทำความผิดกฎหมายมีจำนวนสูงขึ้น และมีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมในคดีที่รุนแรง เช่น คดีความผิดต่อชีวิต ทั้งการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาหรือไม่เจตนา หรือโดยความประมาทก็ตาม เป็นต้น

จากสถิติจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์หญิงของกรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๕ พบว่า มีจำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์หญิงทั้งหมด ๓๕,๘๖๓ คน (กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์, ๒๕๕๕, <<http://www.correct.g.th>>) ทำให้ภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ที่จะต้องควบคุมผู้ต้องราชทัณฑ์เหล่านี้ และให้การแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยพวกเขาให้กลับตนเป็นพลเมืองดี จึงไม่ใช่งานที่ง่าย เรือนจำ (Prison) และทัณฑสถาน (Institution) จึงเป็นหน่วยงานหลักของกรมราชทัณฑ์ ในการดำเนินการควบคุมและแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยตลอดจนการขับเคลื่อนตามพันธกิจและภารกิจขององค์กรที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ โดยมีหน้าที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งตามกฎหมาย และต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบาย หลักอาชญาวิทยาและหลักทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ

แนวทางในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด (Treatment of the Offenders) ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เอื้อให้กับผู้กระทำความผิดหันกลับมาประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องมากขึ้น จากเดิมที่เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ให้เน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) และมุ่งแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าลงโทษ ให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับตัวแก้ไขตนเอง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification of Prisoners) เป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยให้ความสำคัญกับการแยกการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแต่ละรายอย่างเหมาะสม เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานสามารถรู้จักผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างละเอียดจนสามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้นๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น เมื่อเรือนจำ/ทัณฑสถานดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพก็เป็นเสมือนกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้การปฏิบัติต่อ

ผู้กระทำผิดในเรือนจำ และทัณฑสถานประสบความสำเร็จ ทั้งในด้านการควบคุม และการแก้ไขพัฒนา พฤตินิสัยผู้กระทำผิด อาทิเช่น การศึกษาอบรม การฝึกวิชาชีพ การพัฒนาจิตใจ ตลอดจนโปรแกรมการ แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดประเภทต่างๆ เป็นต้น

โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีพื้นฐานความคิดว่า ผู้ต้องขังมีหลายประเภท บางประเภทเป็นพวกที่กระทำผิดติดนิสัย ยากต่อการแก้ไขฟื้นฟู บางประเภทมีแนวโน้มที่พอจะแก้ไข ปรับปรุงได้ ดังนั้น การนำวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาใช้ จึงเป็นวิธีศึกษาที่จะทำความรู้จักผู้ต้องขัง เป็นรายบุคคล เพื่อการจัดการควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขัง โดยการวิเคราะห์ วางแผน ช่วยเหลือ เลือกจัด กิจกรรม อีกทั้งมีการปฏิบัติที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการและความจำเป็นของผู้ต้องขังแต่ละ ราย ส่งเสริมต่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ซึ่งในทางปฏิบัติจำเป็นต้องให้ สอดคล้องกับหลักความแตกต่างเป็นรายบุคคลของผู้ต้องขัง และไม่เป็นการควบคุมผู้ต้องขังไว้อย่าง สูญเสียประโยชน์ การดำเนินการดังกล่าวอาจทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างแนวปรัชญาของการใช้ เรือนจำ เพื่อเป็นสถานที่ควบคุม กับการใช้เรือนจำเพื่อการแก้ไขผู้ต้องขัง แต่ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้ต้องขัง สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ภายหลังพ้นโทษ(พรธิพา ล้อมอรุณ, ๒๕๕๑, หน้า ๓ – ๔)

สำหรับประเทศไทยเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศได้ดำเนินการจำแนกลักษณะ ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง โดยมีทัณฑสถานหญิงกลาง เป็นเรือนจำหนึ่งที่เป็นต้นแบบด้านการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขัง และเป็นสถานที่ใช้สำหรับการศึกษาดูงานแก่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ คณะวิจัยสนใจ และเลือกเป็นสถานที่สำหรับการวิจัย โดยคณะวิจัยจะศึกษาถึงการดำเนินงานด้านการ จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิง กลาง เพื่อนำไปสู่การให้ข้อเสนอแนะอันจะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงระบบการดำเนินงานการจำแนก ลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ตลอดจนผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติในด้านการแก้ไขฟื้นฟูได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นรายบุคคลส่งผลให้ผู้ต้องขังสามารถกลับตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและไม่ หวนไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก

๑.๒.วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. เพื่อศึกษาประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดใน ทัณฑสถานหญิงกลาง

๒. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลาง

๓. เพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง และรูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

๔. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิง กลางเพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานในการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิง

๑.๓ ขอบเขตของการศึกษา

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในทัณฑสถานหญิงกลาง
- ๒) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง
- ๓) การให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลาง
- ๔) รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง
- ๕) รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
- ๖) แนวทางการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานในการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งเป็นเรือนจำหนึ่งที่เป็นต้นแบบด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและเป็นสถานที่สำหรับการศึกษาดูงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาเฉพาะผู้บริหารของทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และนักโทษเด็ดขาดกลุ่มเป้าหมายที่ถูกคุมขังอยู่ในทัณฑสถานหญิงกลาง

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษาตั้งแต่เดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังหมายถึง การศึกษาวิเคราะห์ประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ และสภาพทั่วไปของผู้ต้องขัง รวมทั้งประวัติการกระทำผิดและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อให้สามารถกำหนดแผนการบำบัดรักษา อบรมแก้ไข และฟื้นฟูผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน

เรือนจำ หมายถึง สถานที่ซึ่งใช้ควบคุมกักขังผู้ต้องขัง กับสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกันและให้หมายความรวมถึงที่ดินใดที่รัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้โดยชัดเจน

ทัศนสถาน หมายถึง สถานที่ใช้สำหรับการควบคุมกักขังผู้ต้องขัง โดยมีเป้าหมายเฉพาะเจาะจง เพื่อให้สอดคล้องกับอายุ เพศ ฐานโทษ ประเภทแห่งคดี ฯลฯ อาทิ ทัศนสถานวัยหนุ่ม สำหรับคุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ทัศนสถานเปิด สำหรับผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษ ทัศนสถานบำบัดพิเศษ ซึ่งใช้ควบคุมผู้ต้องขังกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทัศนสถานหญิง สำหรับคุมขังผู้ต้องขังหญิง เป็นต้น

ทัศนสถานหญิงกลาง หมายถึง เรือนจำส่วนกลาง มีหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังระหว่างสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง ระหว่างพิจารณาคดี ระหว่างอุทธรณ์ ระหว่างฎีกา และคดีเด็ดขาดที่กระทำผิดอาญา ซึ่งมีผู้ต้องขังชาย ในเขตอำนาจศาลจังหวัดกรุงเทพมหานคร และมีอำนาจการควบคุมผู้ต้องขังที่กำหนดโทษสูงถึงประหารชีวิต

ผู้ต้องขัง หมายถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก

นักโทษเด็ดขาด หมายถึง บุคคลซึ่งถูกจองจำไว้ตามกฎหมายภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และหมายรวมถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ขอด้วยกฎหมาย ในงานวิจัยนี้นักโทษเด็ดขาด หมายถึง นักโทษประเภทคดีเด็ดขาดที่คำพิพากษาถึงที่สุดให้ถูกคุมขังในทัศนสถานหญิงกลาง

คนต้องขัง หมายถึง บุคคลที่ถูกขังไว้ตามหมายขัง

คนฝาก หมายถึง บุคคลที่ฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่น

ผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้อำนวยการทัศนสถาน หมายถึง ผู้มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบบังคับบัญชากิจการเรือนจำหรือทัศนสถานโดยทั่วไป และมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือเจ้าพนักงานตลอดจนผู้ต้องขังทั้งปวงที่สังกัดกิจการเรือนจำหรือทัศนสถานนั้น ในงานวิจัยนี้ผู้อำนวยการทัศนสถาน หมายถึง ผู้มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบกิจการทัศนสถานหญิงกลาง

๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

๑. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีความสำคัญกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในทัศนสถานหญิงกลาง

๒. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีความสำคัญกับการบริหารงานทัศนสถานหญิงกลาง

๓. ทำให้ได้ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เป็นประโยชน์แก่ทัศนสถานหญิงกลางและสามารถนำไปปรับปรุงและประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานได้ต่อไป

บทที่ ๒

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง : ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานหญิงกลางคณะผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าและได้ดำเนินการตามแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางประกอบการวิจัยดังนี้

๒.๑ แนวคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์

แนวคิดและปรัชญาของงานกรมราชทัณฑ์ของประเทศไทย และต่างประเทศมีวิวัฒนาการในเรื่องการลงโทษผู้กระทำผิดที่คล้ายคลึงกัน โดยอาจจะมีบางส่วนที่แตกต่างกันการบ้างก็เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคม และความเจริญรุ่งเรืองของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันออกไป เป็นแนวความคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์ไทย และแนวความคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ ดังนี้คือ

๒.๑.๑ แนวคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์ไทย

กรมราชทัณฑ์ของประเทศไทยได้กำหนด พันธกิจ (mission statement) ของงานราชทัณฑ์ว่า เรือนจำเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิด พัฒนาพฤติกรรมไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยมีระบบและกระบวนการดำเนินงานที่เหมาะสมเพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของงานราชทัณฑ์ (อายุตม์ สนิทพันธุ์, ๒๕๔๕, หน้า ๕๔) นอกจากนี้เรือนจำยังเป็นสถานที่สำหรับใช้ลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อปกป้องสังคมโดยการข่มขู่ยังมิให้บุคคลในสังคมกระทำผิด ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาพื้นฐาน ๓ ประการ ของระบบงานยุติธรรม (criminal justice system) คือ (๑) การแก้แค้นทดแทน (retribution) (๒) การลงโทษเพื่อยับยั้งข่มขู่ (punishment and deterrence) และ (๓) การบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟู (treatment and rehabilitation) (C.Ray Jeffery, ๑๙๗๗, pp. ๓๕๕-๓๕๖)

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในระบบราชทัณฑ์นั้น มีอยู่ด้วยกันหลายประการขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นสำคัญ ดังนั้นงานราชทัณฑ์จึงเป็นงานที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศมีหลักการสำคัญ ได้แก่ การลงโทษผู้กระทำความผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ ซึ่งเน้นหนักในด้านการลงโทษ การควบคุมมิให้หลบหนี การให้การศึกษาอบรม การจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขังภายใต้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่สอดคล้องกับวิธีการราชทัณฑ์ โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้สังคมได้รับความปลอดภัย ทั้งในระหว่างที่ผู้ต้องขังถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานที่ควบคุมและภายหลังการปลดปล่อยหรือพ้นโทษไปแล้ว (ประเสริฐ เมฆมณี, ๒๕๒๕, หน้า ๕๕-๕๗)

๒.๑.๒ แนวคิดและปรัชญาของงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๗๘ ผู้ต้องขังมีสภาพยากแก่การปกครองบังคับบัญชา ปัญหาการถ่ายทอดนิสัยอาชญากร (criminalization) และปัญหาการเคยชินกับระบบเรือนจำ (prisonization) ได้รับการนำเข้ามาบรรจุไว้ในแนวคิดการแก้ไขแนวใหม่ประโยชน์สูงสุดจากวิธีการเปี่ยงเบนผู้กระทำความผิดคดีเล็กน้อยออกจากระบบกระบวนการยุติธรรมทำให้ผู้กระทำความผิดเหล่านี้ได้รับการปฏิบัติอย่างดีและได้รับการสนับสนุนด้วยการไม่ถูกตีตราจากรายงานประวัติอาชญากร ทั้งที่ผลในทางลบ ก็คือ ประวัติอาชญากรที่จะถูกตรวจสอบในรายละเอียดและจะเป็นรายงานแสดงได้ว่าภายหลังที่ผู้พ้นโทษใช้ชีวิตในชุมชนแล้วมิได้เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชญากรรมใด นอกจากนั้น ระบบงานราชทัณฑ์ของอเมริกายังเคลื่อนไหวไปตามปรัชญาที่เน้นในเป้าหมายการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลที่มีความผิดไม่รุนแรงมากกว่าจะมุ่งลงโทษที่ฐานโทษ ในขณะที่เดียวกันความเป็นจริงก็มีความกดดันขัดแย้งอย่างรุนแรงในเรื่องการลงโทษผู้ต้องขังที่โหดร้ายทารุณ (Reid Sue Titus, ๑๙๘๑, pp. ๓๒๐-๓๒๑)

งานราชทัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน อยู่ภายใต้ปรัชญาการปกป้องและคุ้มครองสังคม (public safety) เนื่องจากพลเมืองส่วนใหญ่เห็นว่า การลงโทษจำคุกอาชญากรซึ่งเป็นการตัดโอกาส (incapacitation) การกระทำความผิดให้ออกไปจากสังคมนั้นไม่นานนักก็ได้รับการปลดปล่อยและการลงโทษไม่ได้สิ้นสุดของกระบวนการ ดังนั้นงานราชทัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมุ่งสนับสนุนให้ผู้ต้องขังแต่ละคนมีความสำนึกและรับผิดชอบต่อการก่ออาชญากรรม ทั้งขณะที่อยู่ในเรือนจำและเมื่อออกมาสู่สังคมภายนอก โดยมีความพร้อมและมุ่งมั่นที่จะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกซึ่งใช้เรือนจำเป็นทั้งสถานที่ในการลงโทษโดยการจำกัดพื้นที่ให้อยู่ในความควบคุมและต้องได้รับการฝึกอบรมพัฒนาพฤติกรรม (rehabilitation) ไปด้วยกัน(ฉัตรชัย ยอดอุดม, ๒๕๕๒, หน้า ๑๒๘)

ประเทศอังกฤษ จัดว่าเป็นต้นแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในลักษณะต่างๆ มีจุดมุ่งหมายเพื่อรับใช้สังคม โดยการควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดตามคำสั่งของศาล และมีหน้าที่หลักในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอย่างมีมนุษยธรรม สนับสนุนให้ดำรงชีวิตภายใต้กฎหมายประพฤติดนเป็นประโยชน์ทั้งในขณะที่อยู่ในเรือนจำและภายหลังพ้นโทษ ประเทศอังกฤษมีแนวความคิดว่าการจำคุกนั้นเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีที่ร้ายแรงเป็นการปกป้องสาธารณะจากอันตรายรุนแรงที่กระทำโดย

ผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นอันตรายต่อชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมในการกระทำความผิด และเป็นการป้องปรามบุคคลอื่นๆ ซึ่งอาจถูกยั่วยุให้ประกอบอาชญากรรมรุนแรงโดยการให้เห็น บทลงโทษที่จะได้รับ (กรมราชทัณฑ์, ๒๕๕๑, หน้า ๑๘)

ในประเทศสวีเดน ภารกิจหลักของงานราชทัณฑ์ คือ การป้องกันสังคมจากอาชญากรรมโดยการควบคุม ผู้กระทำความผิดให้อยู่ในเรือนจำ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับเข้าไปอยู่ในสังคมโดยไม่มีปัญหา รวมทั้งจูงใจให้ผู้ต้องขังที่พ้นโทษไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกหรือไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำ และผู้ถูกคุมประพฤติต้องเคารพในสิทธิส่วนบุคคล คำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์

งานราชทัณฑ์ของประเทศแคนาดา ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมและเป็นการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายปกป้องสังคมโดยกระตุ้นให้ผู้กระทำความผิดกลับเป็นพลเมืองที่ยอมรับกฎหมาย ตระหนักถึงความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย โดยทำการควบคุมผู้กระทำความผิดอย่างมีเหตุผล ความมั่นคงปลอดภัยและมีมนุษยธรรม ส่วนการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นประเทศแคนาดาให้ความสำคัญมาตั้งแต่ ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา โดยจัดให้มีการศึกษาและฝึกวิชาชีพแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำและมีแผนงานการแก้ไขผู้ต้องขังเป็นแนวทางการดำเนินงาน

ประเทศเดนมาร์กนั้น กระบวนการทางราชทัณฑ์มุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟู พัฒนาแก้ไขผู้กระทำความผิด เพื่อไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำและควบคุมผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ โดยใช้หลักการให้ประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิดที่สามารถปรับพฤติกรรมให้ดีขึ้น

สำหรับงานราชทัณฑ์ในกลุ่มประเทศเอเชีย อาทิ ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ และมาเลเซีย มีปรัชญาในการปฏิบัติงาน (operation philosophy) คล้ายคลึงกันแต่จะมีความแตกต่างใน รายละเอียดของการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสภาพสังคมของแต่ละประเทศ กล่าวคือ

ประเทศญี่ปุ่นมีหลักการในการควบคุมเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับคืนสู่สังคมภายนอกเป็นพลเมืองดีโดยให้การศึกษาอบรมด้านการฝึกวิชาชีพ

ประเทศเกาหลี ในทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการเน้นหนักในการลงโทษผู้กระทำความผิดมาเป็นการแก้ไขและให้การศึกษาผู้ต้องขัง โดยให้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน

ประเทศสิงคโปร์ งานราชทัณฑ์มีหน้าที่ในการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม โดยการควบคุมผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำอย่างมีมนุษยธรรมให้โอกาสและช่วยให้ผู้ต้องขังปรับปรุงพฤติกรรมและกลับสู่สังคมอย่างปกติสุข

สำหรับประเทศมาเลเซีย ภารกิจสำคัญของการราชทัณฑ์ คือ การรับใช้สังคมด้วยการควบคุมอาชญากรผู้กระทำความผิดภายหลังศาลได้มีคำพิพากษาโดยมีเป้าหมายในการควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ มี

สภาพแวดล้อมในเรือนจำที่ดีและปลอดภัยโดยช่วยเหลือผู้ต้องขังให้เตรียมตัวกลับเข้าสู่สังคมในฐานะพลเมืองดี มีคุณภาพและสามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้(กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๑, หน้า๘๙)

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

๒.๒.๑ วิวัฒนาการของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

วัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา มีวิวัฒนาการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น ๔ยุคด้วยกัน คือ(พรธิพา ล้อมอรุณ, ๒๕๕๑, หน้า ๙ – ๑๑)

๑) ยุคก่อนสำนักคลาสสิก (Pre – Classical School)

๒) ยุคสำนักคลาสสิก (Classical School)

๓) ยุคสำนักคลาสสิกใหม่ (Neo – Classical School)

๔) ยุคสำนักอิตาลีเลียน (Italian School)

๑) ยุคก่อนสำนักคลาสสิก (Pre – Classical School)

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของมนุษย์ในยุคเริ่มแรกทางประวัติศาสตร์ มีลักษณะเป็นการเรียกร้องความยุติธรรมตามธรรมชาติ ในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน การเรียกร้องความยุติธรรมตามธรรมชาติเช่นนี้ ก่อให้เกิดการเรียกร้องที่ยืดเยื้อ และแพร่ขยายลูกกลามจากบุคคลเป็นครอบครัวและเป็นชุมชนได้ ดังนั้นจึงเกิด “ระบบคนคนกลาง (Impartial third party) ขึ้น เพื่อทำการไกล่เกลี่ยตัดสินให้ฝ่ายถูกทำร้ายหรือที่ได้รับความเสียหายได้รับการชดใช้ความเสียหาย (Expiation)

ในสมัยกรีกความคิดในเรื่องสังคม การเมือง และปรัชญารุ่งเรืองขึ้น ทางด้านการลงโทษก็เช่นเดียวกัน มีการถกเถียงกันว่าการลงโทษอย่างไรจึงจะยุติธรรมหรือพอเหมาะและควรลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ดังเช่นความคิดของอริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า การลงโทษต้องยุติธรรมได้สัดส่วนกับการกระทำผิด

ในสมัยโรมัน นักปราชญ์โรมันได้รับแนวความคิดของกรีกด้านปรัชญา ความยุติธรรม และกฎหมายธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักสโตอิก (Stoicism) ในเรื่องการลงโทษโดยมีแนวความคิดว่าควรจำกัดการลงโทษไม่ให้มากเกินไปกว่าความเสียหายที่ได้รับ

ในสมัยกลาง (Middle Age) แนวความคิดก้านศาสนาเข้าครอบงำแนวความคิดอื่นหมด ในด้านการลงโทษที่เช่นเดียวกันถือว่าการกระทำผิดเป็นบาป ดังนั้น วัตถุประสงค์ในการลงโทษจึงเป็นการขจัดสิ่งชั่วร้าย เป็นการไถ่บาปต่อพระเจ้า ทำให้ผู้กระทำผิดเป็นผู้บริสุทธิ์ ทฤษฎีความประสงค์ของการลงโทษที่มีแนวความคิดเช่นนี้ เรียกว่า “ทฤษฎีไถ่บาป” (Sin Theory) อย่างไรก็ตามลักษณะการลงโทษในสมัยกลางก็ยังเป็นการลงโทษซึ่งเป็นไปตามอำเภอใจของผู้ตัดสิน และยังเป็นโทษที่

ทารุณโหดร้ายอยู่ ในตอนกลางของสมัยกลางครอบงำทางความคิด และความเชื่อโดยศาสนจักรไม่สามารถต้านความคิดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น จากความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ ยุโรปในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา และปฏิรูปอันเป็นสมัยต่อจากสมัยกลาง จึงเป็นช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติความคิด และความเชื่อดั้งเดิม ในด้านการลงโทษก็มีการคัดค้านการลงโทษซึ่งเป็นไปตามอำเภอใจ และทารุณโหดร้าย

๒) ยุคสำนักคลาสสิก (Classical School)

สำนักคลาสสิกเกิดในตอนปลายศตวรรษที่ 18 ทั้งนี้เพื่อที่จะคัดค้านการลงโทษซึ่งเป็นไปตามอำเภอใจและทารุณโหดร้ายของผู้ตัดสิน การคัดค้านการลงโทษตามอำเภอใจ และทารุณโหดร้ายนี้ เริ่มต้นจากความคิดของซีซาร์ เบคคาเรีย (Cesare Beccaria) ชาวอิตาลีที่เขียนหนังสือชื่อ On Crime and Punishment ในหนังสือนี้วางหลักเกณฑ์ในการคำนวณโทษและเหตุผลในการลงโทษเอาไว้ โดยสรุปว่า การลงโทษนั้นควรจะกระทำด้วยความมุ่งหมายอันสำคัญที่สุด คือ เพื่อป้องกันอาชญากรรม และเพื่อที่จะป้องกันมิให้การลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นไปตามอารมณ์ของผู้ลงโทษ

ฉะนั้น การลงโทษจึงจะต้องทำโดยเปิดเผย รวดเร็ว และสมควรแก่ความจำเป็น โดยให้ความหนักเบา เป็นไปตามส่วนแห่งความร้ายแรงของอาชญากรรมนั้น และโทษที่จะลงนี้ต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และด้วยความหนักเบาตามที่กำหนดไว้อย่างแน่นอนโดยกฎหมายด้วย

นอกจากซีซาร์ เบคคาเรีย ก็มีเจอร์รามี เบนธัม (Jeremy Bentham) ชาวอังกฤษ และเอ็มมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) ชาวเยอรมัน โดยสรุปความคิดของสำนักคลาสสิกนี้ต้องการที่จะจำกัดการลงโทษตามอำเภอใจและโหดร้าย

ความประสงค์ของการลงโทษตามสำนักคลาสสิกนี้ ได้แยกออกเป็น 2 ทฤษฎี คือ

- ทฤษฎีลงโทษสาสม (Retributive Theory) ซึ่งเห็นว่าการลงโทษควรมีความประสงค์เพื่อลงโทษให้สาสมแก่ความคิด หรือลบล้างความชั่ว ดังนั้น จึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดให้เทียบเท่ากับความผิดที่เขากระทำขึ้น

- และทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory) ซึ่งเห็นว่า การลงโทษควรมีความประสงค์เพื่อเป็นการป้องกันสังคม โดยป้องกันมิให้บุคคลทั่วไปกระทำความผิดเหมือนผู้ถูกลงโทษ หรือป้องกันเฉพาะมิให้ผู้กระทำความผิดคิดจะกระทำความผิดซ้ำเพราะกลัวโทษ

สำนักคลาสสิกยึดถือความคิดทางปรัชญาของลัทธิเจตจำนงอิสระ (Free Will) โดยเห็นว่าบุคคลมีเจตจำนงเสรีที่จะกระทำการสิ่งใด ก็ได้ ที่ตนเห็นสมควร และถูกต้องเป็นไปตามความพอใจของตนเอง โดยเหตุนี้มนุษย์จึงมีทางเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง และเมื่อมนุษย์มีทางเลือกมนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ถ้าหากว่าตนเลือกกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย ลัทธิเจตจำนงอิสระเป็นพื้นฐานของสำนักคลาสสิก

๓) ยุคสำนักคลาสสิกใหม่ (Neo – Classical School)

สำนักคลาสสิกใหม่เกิดขึ้น ในศตวรรษที่ ๑๙ซึ่งผู้นำทางความคิดคือ กีเซต์ (Guizet) และยูฟโฟร (Jouffro) ชาวฝรั่งเศส ความคิดของสำนักนี้ ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับความคิดของสำนักคลาสสิกเดิม เพียงแต่ได้โต้แย้งความคิดของสำนักคลาสสิกเดิม ๒ประการ คือ

(๑) สำนักคลาสสิกใหม่ เห็นว่า คนทุกคนอาจมีเจตจำนงอิสระไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น ความรับผิดชอบของการกระทำของบุคคลจึงอาจไม่เท่าเทียมกันได้ เช่น ผู้เยาว์และผู้วิกลจริตย่อมมีเจตจำนงอิสระน้อยกว่าบุคคลธรรมดา เนื่องจากการใช้เหตุผล และสติปัญญาของบุคคลเหล่านี้มีจำกัด ดังนั้นการลงโทษจึงต้องน้อยกว่าบุคคลธรรมดา

(๒) สำนักคลาสสิกใหม่ เห็นว่า ความประสงค์ของการลงโทษควรจะประกอบกันทั้ง ความคิดของทฤษฎีการลงโทษเพื่อให้สาสม ซึ่งเห็นว่าการลงโทษควรกระทำไปเพื่อความยุติธรรมโดยเท่าเทียมกับความผิด และความคิดของทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน ซึ่งเห็นว่าการลงโทษควรกระทำไปเพื่อเป็นเครื่องมือป้องกันสังคม ดังนั้น แนวความคิดของสำนักคลาสสิก จึงเห็นว่าการลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด และไม่รุนแรงเกินไปและยอมให้ลดโทษกันได้

ผลจากความคิดของสำนักคลาสสิกใหม่นี้ จะเห็นได้ว่าประเทศต่างๆ มีการบัญญัติกฎหมายให้มีโทษขั้นสูงและต่ำในความผิดแต่ละความผิด เพื่อให้ผู้พิพากษาได้ใช้ดุลยพินิจลงโทษได้อย่างเหมาะสม

๔.ยุคสำนักอิตาลีเลียน (Italian School)

ผู้ที่เป็นบุคคลสำคัญในสำนักอิตาลีเลียนนี้มี ลอมโบโซ (Lombrozo) กาโรฟาโล (Garofalo) และเฟอริ (Ferri) ทั้งสามคนนี้เป็นชาวอิตาลีเลียน แนวคิดของสำนักนี้หักเหจากแนวความคิดของสำนักคลาสสิก และสำนักคลาสสิกใหม่ ในเรื่องความประสงค์ของการลงโทษนั้น สำนักอิตาลีเลียน เห็นว่าไม่สมควรลงโทษเพื่อให้สาสม เนื่องจากการลงโทษแบบนี้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม และไม่เห็นด้วยกับการลงโทษสูงตามทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน โดยเห็นว่าการลงโทษสูงตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันมิให้มีผลในการป้องกัน เนื่องจากว่าบางคนถึงแม้จะถูกลงโทษแล้ว ก็ยังทำความผิดซ้ำ และในประเทศที่ได้เพิ่มโทษให้สูงขึ้น ก็ไม่ปรากฏว่าอาชญากรรมได้ลดลงแต่อย่างใด

ดังนั้น ความประสงค์ของการลงโทษตามสำนักอิตาลีเลียน จึงเห็นควรลงโทษเพื่อดัดแปลงมิให้ผู้กระทำความผิดซ้ำจะดีกว่า ทฤษฎีของสำนักอิตาลีเลียนนี้ จึงอาจเรียกว่า “ทฤษฎีลงโทษเพื่อแก้ไข” (Reformative Theory)

ผลการศึกษาของสำนักอิตาลีเลียนนี้ ทำให้มีการพิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดกันมากขึ้น โดยให้มีการลงโทษเหมาะกับตัวอาชญากรไม่ใช่เหมาะกับความผิด (Punishment to fit the Criminal)

not the Crime) นอกจากนั้น ยังมีการคิดค้นวิธีการลงโทษซึ่งทำให้สามารถแก้ไขตัวผู้กระทำความผิด ดังเช่น แนวความคิดในเรื่องการลงโทษที่ไม่มีการกำหนดระยะเวลา (Indeterminate Sentence) หรือการคุมประพฤติ (Probation) มาใช้ นอกจากนั้น ยังมีการปรับปรุงแก้ไขระบบเรือนจำ และระบบการลงโทษให้เหมาะสมกับนักโทษมากขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ประวัติความคิดเกี่ยวกับความประสงค์ของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ได้มีวิวัฒนาการไปเรื่อยๆ ตามประวัติศาสตร์วิวัฒนาการเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด แต่ละทฤษฎีย่อมมีอิทธิพลเหนือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศ แล้วแต่จะเห็นด้วยกับความคิดใด

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ในช่วงต้น ค.ศ.๑๘๐๐ได้เกิดการเปลี่ยนแนวคิดทางอาชญาวิทยา ซึ่งแต่เดิมสำนักแบบดั้งเดิมเชื่อว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่สามารถใช้ในการข่มขู่ยับยั้งพฤติกรรมกระทำความผิดได้ เพราะในกฎหมายได้มีการระบุถึงพฤติกรรมที่ไม่สามารถกระทำได้ และกำหนดบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น จึงมุ่งให้ความสำคัญในการตีความตามกฎหมายเป็นไปอย่างเคร่งครัด แต่สำนักปฏิฐานนิยมมิได้คิดเช่นนั้น แต่ได้นำปัญหาเรื่อง “การรับผิดชอบ” หรือ “การรับผิดชอบ” (Responsible) ต่อพฤติกรรมอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมาประกอบกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการพิจารณาโทษด้วย และสำนักปฏิฐานนิยมยังมีความคิดว่าการลงโทษไม่ได้ทำให้อาชญากรรมลดลงแต่อย่างใด แต่สำนักนี้จะกล่าวหรือให้ความสำคัญแก่ตัวผู้กระทำความผิด คือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ให้สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นคนดีกลับคืนสู่สังคมได้เหมือนเดิม เพราะมีความเชื่อว่าคนกระทำความผิดต้องมีสาเหตุจากปัจจัยแวดล้อมต่างๆ กดดันให้คนกระทำความผิด (สุดสงวน สุธีสร, ๒๕๔๗, หน้า ๑๐๓)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

นักอาชญาวิทยาสำนักริฐานนิยม (Positive School) ซึ่งมี ซีซาร์ ลอมโบโซ (Cesare Lombroso) (ค.ศ.๑๘๓๕-๑๙๐๙) เป็นผู้เห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคม เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟาร์ร้อง ฟาผ่า พายุพัด เป็นต้น โดยผู้ประกอบอาชญากรรมหาได้มีเจตนาที่จะกระทำความผิดกฎหมายไม่เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ประกอบอาชญากรรมไม่ได้มีเจตนาประกอบอาชญากรรมการลงโทษผู้ประกอบอาชญากรรมตามโทษที่กฎหมายกำหนดไว้จึงน่าจะเป็นการไม่ถูกต้อง นักอาชญาวิทยาสำนักริฐานนิยมเน้นการศึกษาที่ตัวผู้กระทำความผิดเพื่อจะค้นหาสาเหตุโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่าเพราะเหตุใดจึงกระทำความผิดกฎหมายและพบว่าสาระสำคัญอยู่ในร่างกายของผู้กระทำความผิดนั่นเอง คือเป็นอิทธิพลของพันธุกรรม จนตั้งเป็นทฤษฎีอาชญากรรมโดยกำเนิดขึ้น นักอาชญาวิทยาร่วมสำนักที่มีส่วนทำให้ทฤษฎีของสำนักนี้แพร่หลาย คือ เอนริโก เฟอรี (Enrico Ferri) (ค.ศ.๑๘๕๖-๑๙๒๙) และราฟาเอล การ์โอฟาโล (Raffaele Garofalo) (ค.ศ.๑๘๕๒-๑๙๓๔)

นักอาชญาวิทยาสำนักรู้เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล เพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้เป็นคนดี หลักการใหญ่อีกข้อหนึ่งคือ การลงโทษให้เหมาะสมกับบุคคล วิธีการที่ใช้เน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำความผิด เมื่อพบสาเหตุแล้วให้แก้ไขที่สาเหตุนั้น เมื่อแก้ไขได้ผู้กระทำความผิดก็จะไม่กระทำความผิดอีกต่อไป การแก้ไขผู้กระทำความผิดทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขภายในตามแขนงที่ตนศึกษาอบรมมา เช่น จิตวิทยา จิตเวชศาสตร์ สังคมวิทยา สังคมสงเคราะห์และอาชญาวิทยา เป็นต้น (ชาย เสวิกุล, ๒๕๑๗, หน้า๗๑-๗๒)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็มีที่มาจากทฤษฎีของนักอาชญาวิทยาสำนักรู้ Positive School ดังกล่าว โดยมีแนวคิดขั้นพื้นฐานว่า ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วยหรือสังคมที่ผู้กระทำความผิดอยู่อาศัยเป็นสังคมที่ป่วย เพราะฉะนั้นการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดีต้องมีหลายขั้นตอน ดังนี้

๑. ตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหา

๒. วิเคราะห์หาสาเหตุ

๓. แก้ไขที่สาเหตุนั้น

วิธีการแก้ไขเน้นที่การแก้ไขเป็นรายบุคคล เป็นรายกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว มีองค์ประกอบที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟู ๔ ประการ คือ

๑. ผู้รับการแก้ไข (Client) เป็นใคร มีปัญหาอะไร เข้าใจปัญหาและร่วมมือในการแก้ไข ปัญหาหรือไม่ ในที่นี้ผู้รับการแก้ไขอาจเป็นผู้ถูกคุมความประพฤติ นักโทษในเรือนจำหรือผู้ถูกพักการลงโทษ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

๒. ผู้แก้ไข (Change Agent) เป็นใครมีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพมากน้อยแค่ไหน ในที่นี้ผู้แก้ไขอาจเป็นพนักงานคุมประพฤติ พนักงานราชทัณฑ์ พนักงานพักการลงโทษ จิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา แล้วแต่ว่าผู้รับการแก้ไขเป็นใคร

๓. สถานที่แก้ไข (Correctional Setting) เป็นสถานที่อะไร เช่น บ้านของผู้กระทำผิดหรือเรือนจำ แต่ละแห่งเอื้ออำนวยต่อการใช้วิธีการแก้ไขแบบใด

๔. วิธีการแก้ไข (Correctional Methods) จะใช้วิธีการแก้ไขเป็นรายคนหรือเป็นรายกลุ่มและถ้าจะใช้ทฤษฎีใดในหลาย ๆ ทฤษฎี เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีแก้ไขแบบครอบครัว หรือทฤษฎีแบบกลุ่มที่มีผู้นำ เป็นต้น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้รับการแก้ไขและสถานที่แก้ไขปัญหาอีกประการหนึ่งในการนำวิธีการแก้ไขเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มไปใช้ในสถานที่ควบคุม เช่น เรือนจำ การใช้วิธีการดังกล่าวเกือบเป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุผลคือ

ก.จำนวนผู้ต้องโทษมีจำนวนมากจนไม่อาจแก้ไขเป็นรายบุคคลได้

ข.เจ้าหน้าที่แก้ไข ไม่ได้มีความรู้ในวิธีการแก้ไข

ค.สถานที่ไม่ได้ออกแบบไว้สำหรับการแก้ไข แต่ออกแบบไว้สำหรับการลงโทษ

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ให้อึดถาวรไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น ทั้งนี้โดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษ ในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา โดยการใช้มาตรการลงโทษที่ไม่ทำให้เกิดรอยมลทิน และได้รับขัดเกลาจากผู้กระทำผิดอื่นๆ วิธีการดังกล่าวได้แก่ การใช้มาตรการในชุมชนอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบทางลบในเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีเลี้ยงโทษจำคุกในกรณีที่เข้าไปรับโทษในเรือนจำมาระดับหนึ่งแล้ว ก็ให้อยู่ในเรือนจำให้น้อยที่สุด เพื่อได้รับผลกระทบน้อยที่สุด โดยวิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือ การทำงานสาธารณะ และศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการจำคุกในเรือนจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษาอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่ม และรายบุคคล ทั้งนี้ เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้กระทำผิด

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่สงสัยว่าจะได้รับผลตามประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ คือ

๑. ผู้กระทำผิดได้สูญเสียบุคลิกลภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นาน ในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับคืนมาและปรับตัวเข้ากับคนทั่วไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

๒. การลงโทษเพื่อการแก้ไขขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ตามหลักของเบ็นทัม (Bentham) ที่เรียกว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of Less Eligibility) ทั้งนี้เพราะคนโดยทั่วไป จะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนอื่น เช่น ผู้กระทำผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการอาหารที่อยู่อาศัย ตลอดจนการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนโดยทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว

๓. การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบ หรือโดยพลั้งพลาด หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูมิให้กระทำผิดซ้ำขึ้นอีก ย่อมมีทางสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิดและเคยถูก

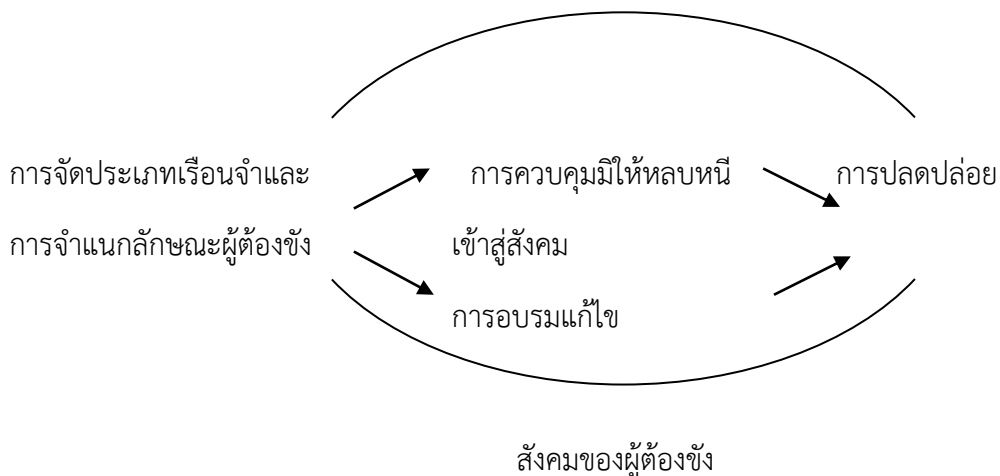
ลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพ หรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูกลับตัว ย่อมจะเป็นไปได้ยาก

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำ

การใช้เรือนจำ เพื่อเป็นมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ได้มีวิวัฒนาการมาเป็น เวลาเกือบสองศตวรรษ โดยได้มีการนำมาใช้แทนการลงโทษต่อเนื่องต่อตัว เช่น การทรมานหรือการเฆี่ยน ตี การใช้เรือนจำในยุคแรกๆ เน้นการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนและข่มขู่ยับยั้ง แต่ต่อมาใน ระยะหลังได้หันมาเน้นในเรื่องการแก้ไขอบรมให้กลับเข้าสู่สังคม รูปแบบและกิจกรรมในการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังในเรือนจำจึงได้เปลี่ยนแปลงไป จากการเน้นการควบคุมอย่างเคร่งครัดมาสู่การจัดกิจกรรมใน เชิงแก้ไข เช่น การให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ และการจัดสวัสดิการต่างๆ (นันทิ จิตสว่าง , ๒๕๕๐ หน้า ๔๓-๗๙)

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้เรือนจำนั้น อาจแยกพิจารณาเป็นหัวข้อต่างๆ ตาม แผนภาพที่ ๒.๑ ได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๑ กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ

กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำดังกล่าวนี้ เริ่มจากการจัดประเภท เรือนจำ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การควบคุมมิให้หลบหนี การอบรมแก้ไขไปจนถึงการปลดปล่อย ซึ่งแยกพิจารณาตามหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

๒.๔.๑ การจัดประเภทเรือนจำ

การที่จะควบคุมผู้ต้องขังไว้เพื่อการอบรมแก้ไขนั้น จำเป็นจะต้องมีการจัดประเภทเรือนจำเพื่อแยกปฏิบัติให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ แต่การจะจัดเรือนจำแยกเป็นประเภทใดบ้างนั้นขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการนำมาใช้ในการจัดประเภท

เกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการจัดประเภทเรือนจำที่สำคัญ ได้แก่ เกณฑ์เกี่ยวกับระดับความมั่นคงของเรือนจำ และเกณฑ์การจัดประเภทเรือนจำตามวัตถุประสงค์ของงานเรือนจำ ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

๑) การจัดประเภทเรือนจำตามระดับความมั่นคง

การจัดเรือนจำในลักษณะนี้ เป็นรูปแบบของการจัดประเภทเรือนจำที่ยึดถือเกณฑ์ด้านความมั่นคงแข็งแรงในการควบคุมที่ลดหลั่นไปตามความมั่นคงแข็งแรงของเรือนจำ และความร้ายแรงของการกระทำผิดและระยะเวลาที่ถูกลงโทษ การจัดเรือนจำตามระดับความมั่นคงนี้ นิยมจัด 3 ระดับ คือ

๑.๑) เรือนจำระดับความมั่นคงสูง (Maximum Security Prison)

เป็นเรือนจำที่เน้นการควบคุมเป็นหลัก ใช้สำหรับคุมขังผู้กระทำผิดที่มีลักษณะร้าย มีโทษสูงหรือกระทำผิดโดยสันดาน เรือนจำประเภทนี้จะประกอบด้วยกำแพงสูง มีเรือนนอนที่เข้มแข็ง จัดห้องขังเป็นสัดส่วน มีอุปกรณ์แจ้งเหตุร้ายและเครื่องมือสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้กระทำผิดภายในเรือนจำอย่างทั่วถึง รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่ถืออาวุธบนป้อมยาม และเจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลการเข้าออกและควบคุมผู้กระทำผิดอย่างใกล้ชิด การอบรมฝึกวิชาชีพแก่ผู้กระทำผิดก็จัดดำเนินการเฉพาะภายในเรือนจำ/ทัณฑสถานเท่านั้น

๑.๒) เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลาง (Medium Security Prison)

เป็นเรือนจำที่มีความมั่นคงรองลงมา เน้นการควบคุมพอสมควร แต่ยังไม่เป็นเรือนจำเปิด ใช้ควบคุมผู้กระทำผิดที่มีความร้ายแรงน้อยกว่าประเภทแรก หรือเป็นผู้กระทำผิดที่ผ่านเรือนจำที่มีความมั่นคงสูงมาแล้ว เมื่อโทษลดลงมาก็นำมาทำการควบคุมไว้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลายการควบคุมมากกว่าเรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด การฝึกอาชีพแก่ผู้กระทำผิดในเรือนจำระดับความมั่นคงปานกลางจะเน้น หนักไปในด้านอุตสาหกรรมภายในเรือนจำและมีการเกษตรบางส่วน

๑.๓) เรือนจำระดับความมั่นคงต่ำ (Minimum Security Prison)

เป็นเรือนจำที่ไม่ได้เน้นหนักด้านการควบคุม ใช้คุมขังผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษโดยให้อิสระ เสรีภาพในการเคลื่อนไหวแก่ผู้ต้องขัง โดยการใช้ระบบให้ผู้ต้องขังรักษาระเบียบวินัย และรับผิดชอบต่อหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการตอบแทนคุณความดีของนักโทษ โดยจะคัดเลือกผู้กระทำผิดที่มีความประพฤติดีและไว้วางใจได้ ไปควบคุมไว้เพื่อเป็นการเตรียมการปลดปล่อยในเรือนจำที่มีความมั่นคงต่ำสุด ซึ่งได้แก่ เรือนจำเปิดหรือเรือนจำชั่วคราว เรือนจำประเภทนี้ไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพงกรงขัง ไม่มีผู้คุมถืออาวุธ มีแต่รั้วลวดหนาม การฝึกวิชาชีพก็เน้นหนักในด้านเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมเบาเป็นส่วนใหญ่

การจัดประเภทเรือนจำและพัฒนาสถานตามระดับความมั่นคงแข็งแรงเป็นการจัดรูปแบบเรือนจำยึดมั่นในหลักการควบคุมผู้กระทำผิดแบบดั้งเดิม คือมุ่งคำนึงถึงการควบคุมผู้ต้องขังไว้อย่างมั่นคงแข็งแรงเพื่อป้องกันการหลบหนี ทำให้ไม่ได้เน้นในด้านการอบรมแก้ไขเป็นผลให้มีการคุมขังผู้ต้องขังให้อยู่ร่วมกันภายใต้ระบบการควบคุมที่เข้มงวดกดขี่มากเกินไปจนเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงแต่งแก้ไขจิตใจผู้กระทำผิด

๒) การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิด

การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิดนี้ เป็นการจัดประเภทเรือนจำโดยมุ่งที่จะอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นหลัก ยิ่งไปกว่าความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุม โดยมุ่งควบคุมผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน เพื่อให้การอบรมแก้ไขสอดคล้องและเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท การจัดประเภทเรือนจำตามประเภทของผู้กระทำผิดนี้ อาจแยกได้ดังนี้

๒.๑) เรือนจำชาย

เรือนจำประเภทนี้เป็นเรือนจำที่ใช้คุมขังผู้ต้องขังชายประเภททั่วไปหลายประเภทไว้ด้วยกัน เพียงแต่การจัดแยกแดนผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ ออกจากกัน เช่น ผู้ต้องขังในคดีประเภทต่าง ๆ เช่น ผู้ต้องขังในคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ผู้ต้องขังในคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกายและผู้ต้องขังในคดียาเสพติด เป็นต้น เรือนจำประเภทนี้นับเป็นเรือนจำที่มีอยู่แพร่หลาย เพราะผู้ต้องขังส่วนใหญ่เป็นผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำประเภทนี้

๒.๒) เรือนจำหญิงหรือทัณฑสถานหญิง

เรือนจำหญิงหรือทัณฑสถานหญิงเป็นเรือนจำที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ โดยเป็นการแยกออกจากผู้ต้องขังชายโดยเด็ดขาด ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในการอบรมแก้ไขจะมีแนวทางในการดำเนินการที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชาย นอกจากนี้การดำเนินการในการควบคุมและการอบรมแก้ไขจะใช้ผู้หญิงเกือบทั้งหมด เจ้าหน้าที่ชายที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในทัณฑสถานหญิงต่าง ๆ มักอยู่ภายนอกกำแพงเรือนจำ ทำหน้าที่บริหาร

๒.๓) ทัณฑสถานวัยหนุ่ม

ทัณฑสถานวัยหนุ่มเป็นทัณฑสถานที่ใช้คุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มเพื่อป้องกันการรังแกและการถ่ายทอดนิสัยหรือเทคนิคการกระทำผิดจากผู้ต้องขังที่มีความเชี่ยวชาญ ดังนั้นเพื่อให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นพิเศษ จึงต้องเน้นการศึกษาอบรมที่แตกต่างจากผู้ต้องขังทั่วไป

๒.๔) ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษเป็นทัณฑสถานที่ใช้สำหรับคุมขังผู้ต้องขังคดียาเสพติด โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่ติดยาเสพติด เพื่อให้การบำบัดรักษาผู้ต้องขังเหล่านี้โดยเฉพาะ ทั้งนี้โดยถือว่าผู้ต้องขังเหล่านี้เป็นผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการบำบัดรักษามากกว่าการลงโทษในฐานะเป็นอาชญากร

๒.๕) ทัณฑสถานเปิด

ทัณฑสถานเปิดเป็นทัณฑสถานที่มุ่งเน้นในเรื่องการเตรียมการปลดปล่อยผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษและจะกลับเข้าสู่สังคมชนบทให้ได้รับการฝึกอาชีพด้านการเกษตร สภาพของทัณฑสถานเปิดจึง

แตกต่างไปจากเรือนจำปิดโดยทั่วไป กล่าวคือ ทักษสถานเปิดจะไม่มีกำแพงหรือป้อมยาม มีเพียงรั้วลวดหนามธรรมดา โดยมีลักษณะเช่นเดียวกับสวนเกษตรโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะมีวัตถุประสงค์ในการใช้ควบคุมผู้ต้องขังแตกต่างไปจากเรือนจำโดยทั่วไป

๒.๖) เรือนจำชั่วคราว

เรือนจำชั่วคราวเป็นเรือนจำที่ใช้เพื่อกิจการใดกิจการหนึ่งโดยเฉพาะเป็นการชั่วคราว เช่น เรือนจำชั่วคราวสำหรับคุมขังผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี โดยใช้สถานีดำรงเป็นเรือนจำชั่วคราว หรือเรือนจำชั่วคราวเพื่อการเกษตร เป็นการจัดพื้นที่ด้านการเกษตรสำหรับให้ผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพด้านการเกษตร และประกาศเป็นเรือนจำชั่วคราว ซึ่งอาจจะเป็นกรณีที่ส่งผู้ต้องขังไปทำงานแบบไปเช้าเย็นกลับ หรือจะส่งไปประจำเลยก็ได้

๒.๗) เรือนจำพิเศษ

เรือนจำพิเศษเป็นเรือนจำที่ใช้สำหรับคุมผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดี หรือคดียังไม่เสร็จเด็ดขาดตามกฎหมาย การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีในเรือนจำพิเศษจะแตกต่างไปจากนักโทษเด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดียังถือว่าเป็นผู้ที่บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิด ผู้ต้องขังเหล่านี้จึงมีสิทธิมากกว่านักโทษเด็ดขาดในเรือนจำทั่วไป

๒.๔.๒ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการที่จะทำความรู้จักกับผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้นให้เหมาะสมเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลแล้วแต่กรณี การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงมีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

๑) การศึกษาประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล การศึกษาประวัติเป็นรายบุคคลจะทำให้เจ้าหน้าที่รู้จักผู้ต้องขังแต่ละบุคคลได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้อาจทำได้โดยการศึกษาจากเอกสารทางคดีของทางราชการ จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องขัง จากรายงานการสืบเสาะก่อนการพิจารณาคดีของพนักงานคุมประพฤติ (ถ้ามี) และจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตในเรือนจำ

๒) การวิเคราะห์และจัดประเภทผู้ต้องขัง จากการศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง จะเป็นพื้นฐานที่จะนำมาวิเคราะห์ถึงสาเหตุการกระทำผิดและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เหมาะสม ทั้งด้านการควบคุมดูแลและด้านการอบรมแก้ไขเพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยไม่กระทำผิดซ้ำอีก

๓) การติดตามประเมินผล จากการที่ได้วิเคราะห์และจัดประเภทผู้ต้องขังรวมตลอดถึงการแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลหรือรายประเภทไปแล้ว ก็ต้องมีการติดตามประเมินผลว่าผลการดำเนินการในการอบรมแก้ไขเหมาะสมกับผู้ต้องขังเพียงไร หรือมาตรการในการควบคุมควรมีการผ่อนปรนเพียงไร เหมาะสมหรือไม่ ทั้งนี้เป็นการประเมินการวิเคราะห์และการใช้มาตรการในการปฏิบัติ

ต่อผู้ต้องขังหลังการวิเคราะห์ว่าเหมาะสมเพียงใด หากไม่เหมาะสมหรือมีข้อมูลเปลี่ยนไป ก็ต้องมีการจำแนกลักษณะซ้ำ

จากขั้นตอนในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นเพียงเครื่องมือ ไม่ใช่เป้าหมายในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะทำให้การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มมากขึ้น ดังนั้น การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงอาจนำไปใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ต้องขังเข้าใหม่ หรือกลุ่มผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษ หรืออาจนำไปใช้กับผู้ต้องขังทุกคนที่เข้าสู่เรือนจำตั้งแต่แรกเข้าไปจนพ้นโทษก็ได้

นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่ใช่การแยกขัง แต่การแยกขังเป็นส่วนในการเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กล่าวคือ ในการที่จะศึกษาประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม และในการที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกลุ่มต่างๆ แตกต่างกันนั้น จำเป็นต้องมีการแยกขัง ดังนั้นการแยกขังเป็นเพียงส่วนเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเท่านั้น และการแยกขังก็ไม่ได้หมายถึงจะต้องแยกแดน อาจแยกโดยอาศัยห้องนอน หรือเขตแดน หรืออาณาบริเวณอื่นๆ ก็ได้

สิ่งสำคัญที่เป็นปัญหาในเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังคือ กิจกรรมที่จะมารองรับ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งมักจะพบว่าเมื่อได้กำหนดหรือวิเคราะห์ผู้ต้องขังคนใด การได้รับการอบรมแก้ไขด้านใดแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องหากิจกรรมมารองรับเพื่อการแก้ไขทุกคนหรือทุกกลุ่ม เพราะผู้ต้องขังบางกลุ่มไม่จำเป็นจะต้องได้รับการอบรมแก้ไขหรือการปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษ เช่น กลุ่มที่มีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำ เนื่องจากมีพฤติกรรมที่ไม่ใช่อาชญากรอาชีพ และมีครอบครัวรองรับ กรณีเช่นนี้การดูแลให้อยู่ในเรือนจำอย่างปกติสุขก็เพียงพอแล้ว แต่บางกลุ่มจำเป็นต้องได้รับการอบรมแก้ไขเป็นกรณีพิเศษที่จะทำให้ไม่เป็นอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคม ดังนั้นกิจกรรมในการรองรับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงต้องมีการเลือกกลุ่มผู้ต้องขัง

๒.๔.๓ การควบคุมมิให้ผู้ต้องขังหลบหนี

การหลบหนีของผู้ต้องขังนั้นนับว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่องานราชทัณฑ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะหากมีการหลบหนีเกิดขึ้นเมื่อใดก็จะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อหลายฝ่าย ทั้งในด้านความสงบสุข และสวัสดิภาพของสังคมที่จะได้รับความกระทบกระเทือนจากภัยอันอาจเกิดขึ้นจากการหลบหนีของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังเป็นการทำลายรากฐานความยุติธรรมของบ้านเมือง เนื่องจากผู้กระทำความผิดมิได้มีการถูกลงโทษครบตามคำพิพากษาของศาล และทางฝ่ายบ้านเมืองจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจับกุมตัวผู้ต้องขังที่หลบหนี และสำคัญที่สุดคือ การหลบหนีของผู้ต้องขังเป็นการทำลายศรัทธาของประชาชนต่องานราชทัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของฝ่ายราชทัณฑ์ในการควบคุมผู้ต้องขัง

การหลบหนีของผู้ต้องขัง หมายถึง การที่ผู้ต้องขังจงใจที่จะทำให้ตนเองหลุดรอดไปจากการควบคุมของเจ้าพนักงานทั้งในเรือนจำหรือนอกเรือนจำ ดังนั้น องค์ประกอบที่สำคัญในการหลบหนีก็คือ

ก. ตัวผู้ต้องขังมีความต้องการที่จะหลบหนี (มีมูลเหตุจูงใจในการหลบหนี)

ข. สถานการณ์หรือโอกาสเปิดช่องให้มีการหลบหนีได้

จากองค์ประกอบ ๒ ประการนี้ อาจแยกพิจารณาได้ว่าการหลบหนีที่สมบูรณ์หรือกระทำสำเร็จนั้นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง ๒ ประการดังกล่าว ซึ่งอาจพิจารณาจากแผนผังดังนี้

ผู้ต้องขังมีความต้องการหลบหนี + สถานการณ์ หรือโอกาส = หลบหนีสำเร็จ

ระบบควบคุม

ระบบควบคุม หมายถึง ความสัมพันธ์ของมาตรการต่างๆ ของทางเรือนจำที่ใช้ในการป้องกันการหลบหนีของผู้ต้องขัง และทำให้กิจกรรมต่างๆ ในเรือนจำดำเนินไปด้วยดีระบบควบคุมจึงมีขอบเขตที่กว้างขวาง ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่างๆ ภายในเรือนจำและภายนอกเรือนจำที่เจ้าพนักงานของเรือนจำจะต้องปฏิบัติ นับตั้งแต่เริ่มนำผู้ต้องขังออกจากเรือนนอนในตอนเช้า การตรวจนับการจัดหมวดหมู่ผู้ต้องขัง การตรวจค้น การตรวจตราอยู่เวรยามไปจนกระทั่งนำผู้ต้องขังเข้าเรือนนอนในเวลาเย็น และนำผู้ต้องขังออกในวันใหม่ ดังนั้น การควบคุมผู้ต้องขังจึงนับว่าเป็นงานที่ต้องทำ ๒๔ ชั่วโมง และกระทำติดต่อกันโดยไม่มีวันหยุด ทั้งนี้เพื่อเป็นการปฏิบัติตามเป้าหมายของงานราชทัณฑ์ในด้านการควบคุมผู้ต้องขังไว้ไม่ให้หลบหนีระบบควบคุมจึงจัดว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเพิ่มหรือลดโอกาสในการหลบหนีของผู้ต้องขัง ซึ่งมาตรการในการควบคุมที่สำคัญอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

- ๑.การจัดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
- ๒.การเก็บรักษาและตรวจตราอุปกรณ์เครื่องมือเพื่อความมั่นคง
- ๓.การตรวจอาคารสถานที่และสิ่งของต้องห้าม
- ๔.การตรวจตราการอยู่เวรยามและการจัดระบบการอยู่เวรยาม
- ๕.การตรวจนับผู้ต้องขัง
- ๖.การวางมาตรการควบคุมและป้องกันเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน
- ๗.มาตรการในการควบคุมผู้ต้องขังกองนอก
- ๘.การควบคุมการเยี่ยมและการติดต่อจากบุคคลภายนอก

การจัดระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการทำความรู้จักผู้ต้องขังเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล ทั้งนี้โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเริ่มตั้งแต่วาระแรกที่ผู้ต้องขังถูกส่งเข้ามาในเรือนจำและทัณฑสถาน และจะผ่านการตรวจสอบวิเคราะห์

ปฏิบัติ พฤติกรรม ตลอดจนข้อมูลอื่นๆ เพื่อที่ทางฝ่ายเรือนจำจะนำไปใช้ในการวางแผนปฏิบัติในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการศึกษาอบรม การฝึกวิชาชีพ และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ตลอดจนการจัดการควบคุมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้ต้องขังแต่ละคน ซึ่งมีความต้องการแตกต่างกัน เช่น ผู้ต้องขังที่มีประวัติการหลบหนีหรือมีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ ก็จำเป็นต้องได้รับการควบคุมโดยเข้มงวด

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำ ทั้งนี้เพราะการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะทำให้เจ้าพนักงานรู้จักพื้นเพผู้ต้องขังแต่ละคนและแยกการควบคุมผู้ต้องขังบางประเภทให้เหมาะสม เช่น ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงหรือมีสันดานเป็นผู้ร้าย พร้อมทั้งมีการดูแลควบคุมโดยเจ้าพนักงานเรือนจำเป็นพิเศษ อันจะเป็นการตัดช่องโอกาสในการหลบหนีให้น้อยลง

สำหรับในประเทศไทย เรือนจำ/ทัณฑสถานส่วนใหญ่ยังมิได้มีการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้อย่างสมบูรณ์ คงมีแต่การแยกผู้ต้องขังไว้ตามกฎกระทรวง ข้อ ๔๐ ภายใต้ข้อบังคับมาตรา ๑๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.๒๔๗๙ ที่ให้แบ่งผู้ต้องขังออกเป็น ๗ ประเภท ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิง ผู้ต้องขังที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดฐานประทุษร้ายต่อทรัพย์ ผู้ต้องขังที่ศาลพิพากษาว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย ผู้ต้องขังซึ่งต้องโทษสำหรับความผิดฐานประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย ผู้ต้องขังที่ต้องโทษฐานกระทำความผิดอาญา และผู้ต้องขังที่ไม่อยู่ในจำพวกอื่น ๆ ซึ่งความจริงแล้วการแยกขังเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเท่านั้น ดังนั้นแม้จะมีการแยกผู้ต้องขังหญิงออกจากผู้ต้องขังชาย หรือผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่อแล้ว ในแต่ละเรือนจำก็จะต้องมีการดำเนินการในการทำความรู้จักต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล และแยกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลอีกด้วยอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านการฝึกอบรมและการควบคุมป้องกันการหลบหนี

๒.๔.๔ การอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง

การอบรมแก้ไขผู้ต้องขังเป็นกิจกรรมที่มุ่งที่จะทำให้ผู้ต้องขังสามารถกลับสู่สังคมได้โดยไม่กระทำความผิดขึ้นอีก โดยการแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพที่เสียไปของผู้ต้องขังให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมเมื่อพ้นโทษ และโดยการให้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษาและการอบรมทางศีลธรรม ดังนั้นในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังจึงมีลักษณะที่สำคัญ ๒ ลักษณะ คือ

๑. การเสริมทักษะในด้านอาชีพ การศึกษา และการอบรมทางศีลธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังที่ปฏิบัติอยู่ในทุกเรือนจำ

๒. การปรับปรุงบุคลิกภาพให้สามารถมีภูมิต้านทานต่อสิ่งยั่วยุในการกระทำความผิด และการปรุงแต่งจิตใจที่ดีงาม ไม่คิดที่จะกระทำความผิดอีก ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิคหลายทาง เช่น การใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้ความสัมพันธ์กับครอบครัว และการใช้วิธีการทางสังคมสงเคราะห์เป็นต้น

การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษาและการอบรมทางศีลธรรมเป็นวิธีการดั้งเดิม ซึ่งใช้กันอยู่ทั่วไปในประเทศต่าง ๆ และไม่มีการศึกษาและเผยแพร่ในเรื่องดังกล่าวไว้มาก จึงเป็นเรื่องที่จะไม่กล่าวในรายละเอียด แต่สิ่งที่น่าสนใจที่จะนำมาพิจารณาในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง ก็คือ การใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ ในการปรับพฤติกรรม และทัศนคติค่านิยมของผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเพราะหากผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพหรือมีการศึกษา แต่หากยังมีความคิดที่จะทำผิด ก็จะนำวิชาชีพไปใช้ในทางที่ผิดได้จึงมุ่งที่จะพิจารณาถึงการใช้กลุ่มในการแก้ไขผู้กระทำผิด การเยี่ยมผู้ต้องขัง และการส่งคนส่งเคราะห์ในงานเรือนจำ นอกจากนี้ การที่จะอบรมแก้ไขผู้ต้องขังสำเร็จได้เพียงไรนั้น จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมตลอดจนวัฒนธรรมของผู้ต้องขังอย่างลึกซึ้ง จึงสามารถเข้าถึงจิตใจและอบรมแก้ไขให้สอดคล้องกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท แต่ละบุคคลได้ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาสังคมของผู้ต้องขัง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและค่านิยมของคนคุกได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นประโยชน์ต่อแนวทางในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังต่อไป

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ความหมาย

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Prisoner Classification) ได้มีนักวิชาการทางด้านทัณฑ์วิทยา ได้ให้ความหมายของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้ดังนี้

ประเสริฐ เมฆมณี (๒๕๒๕, หน้า ๓๒๐) ให้ความเห็นว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นวิธีการปฏิบัติเป็นรายบุคคล ด้วยการวิเคราะห์ประวัติและปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขัง การวางแผนปฏิบัติและกำหนดกิจกรรมปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล นับตั้งแต่วาระแรกของผู้ต้องขังถูกควบคุมอยู่ในเรือนจำ จนกระทั่งได้รับการปลดปล่อยพ้นโทษไป

สมบุรณ์ ประสพเนตร (๒๕๓๗, หน้า ๖๓) ได้ให้ความหมายว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ได้แก่ กระบวนการในการศึกษาวิเคราะห์ผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลเพื่อทราบถึงประวัติความเป็นมา ความกดดัน ตลอดจนข้อบกพร่อง หรือสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของบุคคลดังกล่าว อันจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผน การอบรมแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลตามสาเหตุแห่งการกระทำความผิด ซึ่งจะช่วยให้การอบรมแก้ไขและฟื้นฟูจิตใจบังเกิดผลดียิ่งขึ้น ถ้าจะเปรียบเทียบกับทางการแพทย์ก็อาจจะเทียบได้กับการตรวจวิเคราะห์โรค เมื่อทราบสาเหตุที่แท้จริงของอาการเจ็บป่วยแล้วก็สามารถที่จะให้การบำบัดรักษาได้อย่างถูกต้อง และบังเกิดผลดีเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าแพทย์ที่เก่งๆ นั้น ไม่ใช่เพราะรักษาเก่ง แต่เป็นเพราะสามารถตรวจวิเคราะห์โรคได้อย่างถูกต้องนั่นเอง

นันทิ จิตสว่าง (หลักทัณฑ์วิทยา, ๒๕๕๐, หน้า๔๗) ให้ความเห็นว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นกระบวนการในการที่จะทำความรู้จักกับผู้ต้องขังเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้นให้เหมาะสมเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคลแล้วแต่กรณี

กรมราชทัณฑ์ (คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง , ๒๕๔๗, หน้า ๑) การจำแนก ลักษณะผู้ต้องขัง หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลโดยการศึกษาวิเคราะห์ ประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ และสภาพทั่วไปของผู้ต้องขัง รวมทั้งประวัติการกระทำความผิดและ สาเหตุแห่งการกระทำความผิด เพื่อให้สามารถกำหนดแผนการบำบัดรักษา อบรม แก้ไขและฟื้นฟูจิตใจ ผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน(Individual Treatment)

ทฤษฎีว่าด้วยระบบการจำแนกลักษณะตามหลักทฤษฎีวิธีแบบก้าวหน้า (Advanced Penological Classification)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการอบรมฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังและได้อธิบายรวมถึงระบบการ จำแนกลักษณะ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้ (ประเสริฐ, ๒๕๒๕, หน้า ๑๙๒-๑๙๓)

๑. การจำแนกลักษณะเรือนจำ

เรือนจำจะถูกแบ่งแยกออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑.๑ เรือนจำระดับความมั่นคงสูง เป็นสถานที่ควบคุม ที่มีการจัดระบบความมั่นคง ปลอดภัยสูง ลักษณะของเรือนจำจึงล้อมรอบด้วยกำแพงหนาสูง จัดห้องเป็นสัดส่วนมีอุปกรณ์แข็งแรง เหนียว และเครื่องมือสังเกตความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขังภายในเรือนจำอย่างทั่วถึง รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่ ถืออาวุธบนป้อมยาม และเจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลควบคุมผู้ต้องขังอย่างใกล้ชิด เรือนจำระดับความ มั่นคงสูงที่สุดนี้ใช้เป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังประเภทต่อต้านหรือต้องโทษเป็นระยะเวลานาน (ปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์กำหนดให้เรือนจำความมั่นคงสูงสุดควบคุมผู้ต้องขังเด็ดขาดโทษสูง คดีอุกฉกรรจ์ที่มี กำหนดโทษตั้งแต่ ๓๐ ปี ขึ้นไป ถึงตลอดชีวิต)

๑.๒ เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลาง เป็นสถานที่ควบคุมที่มีระบบการควบคุมใน ลักษณะที่ผ่อนคลายเป็นกว่าเรือนจำระดับความมั่นคงสูงสุด กล่าวคือมีเจ้าหน้าที่คอยตรวจตราควบคุม อยู่ห่างๆและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการรักษาความปลอดภัยของเรือนจำมีอยู่พอสมควร เรือนจำ ประเภทนี้จึงใช้ควบคุมผู้ต้องขังที่มีความประพฤติและประวัติการกระทำผิดร้ายแรงน้อยกว่า และเป็น ผู้ต้องขังที่เหลือโทษจำคุกน้อยกว่าผู้ต้องขังในเรือนจำประเภทแรกด้วย (ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์กำหนดให้ เรือนจำระดับความมั่นคงปานกลางควบคุมผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษไม่เกิน ๓๐ ปี)

๑.๓ เรือนจำระดับความมั่นคงต่ำการรักษาความปลอดภัยต่ำ และเป็นเรือนจำขนาดเล็ก อัตราเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมนั้นมีน้อยกว่าเรือนจำระดับมั่นคงปานกลางเนื่องจากใช้ระบบให้ผู้ต้องขังที่ มีความประพฤติดี คอยดูแลผู้ต้องขังด้วยกัน ในการรักษาระเบียบวินัยต่าง ๆ ของเรือนจำ

๑.๔ เรือนจำเปิด เป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังที่ให้อิสระเสรีภาพแก่ผู้ต้องขัง เพราะลักษณะของเรือนจำ ไม่มีรั้ว ไม่มีกำแพง ไม่มีผู้คุมถืออาวุธ สถานที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองสภาพพื้นที่โดยทั่วไปจัดหาไว้เพื่อดำเนินการเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมเบา นับเป็นเรือนจำที่ใช้ทรัพยากรทางด้านการบริหารน้อยมากผู้ต้องขังที่ได้รับคัดเลือกมาควบคุมในเรือนจำนี้ จะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี และไว้ วางใจได้ เป็นผู้ที่ใกล้จะพ้นโทษ เรือนจำเปิดนี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีความรับผิดชอบต่อตนเอง (ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์เรียก ทัณฑสถานเปิดและเรือนจำชั่วคราว โดยกำหนดให้ผู้ต้องขังที่จะได้รับคัดเลือกมาคุมขังยังทัณฑสถานเปิด/เรือนจำชั่วคราวจะต้องเหลือกำหนดโทษไม่เกิน ๗ ปี และ ๕ ปี ตามลำดับ)

การจำแนกประเภทเรือนจำหรือทัณฑสถานออกเป็น ๔ ประเภทนั้นเป็นการยึดหลักเกณฑ์ การกำหนดความมั่นคงแข็งแรงในการควบคุมที่ลดหลั่นไปตามความร้ายแรงแห่งการกระทำผิด และระยะ เวลาที่ถูกลงโทษเป็นสำคัญ

การจำแนกประเภทเรือนจำ เพื่อเป็นสถานรองรับควบคุมผู้ต้องขังประเภทต่างๆ นั้นเป็นปัจจัยจูงใจให้ผู้ต้องขังปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ และร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของเรือนจำเพื่อจะได้มีโอกาสโยกย้ายหรือได้รับคัดเลือกไปควบคุมในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงปานกลาง เรือนจำที่มีความมั่นคงต่ำ แต่ในทางกลับกันหากผู้ต้องขังประเภทผิดระเบียบวินัย หรือก่อความยุ่งยากในการปกครองก็จะถูกส่งตัวกลับไปควบคุมเรือนจำที่มีความมั่นคงแข็งแรงตามเดิม

๒. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการวินิจฉัยผู้ต้องขังและการวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่สอดคล้องกับสาเหตุแห่งการกระทำผิดนั้น อาศัยหลัก ๓ ประการ คือ

๒.๑ การจำแนกตามอายุ เป็นการถือเอาอายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ โดยมีสมมติฐานว่า ผู้ต้องขังที่เป็นเด็กหรือวัยรุ่นย่อมที่จะมีพฤติกรรมที่ง่ายต่อการแก้ไขนั้น สมควรแยกออกจากหากจากผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ มีลักษณะอาชญากรแก้ไขเพื่อป้องกันการถ่ายทอดความรู้ อาชญากรรมแก่กัน และเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้เป็นไปตามหลักการที่เหมาะสมต่อไป

๒.๒ การจำแนกตามกำหนดโทษ ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงก็จะถูกจำแนกส่งไปยังเรือนจำที่มีความมั่นคงสูง เพื่อความปลอดภัยในการควบคุม การให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงนั้น ก็แตกต่างจากผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษระยะสั้น

๒.๓ การจำแนกตามประเภทความผิด การจำแนกผู้ต้องขังตามประเภท หรือลักษณะแห่งการกระทำผิดนั้น เนื่องจากเหตุผลที่ว่าในบรรดาประเภทของความผิดที่แตกต่างกัน ลักษณะของผู้ต้องขังก็ต่างกันด้วย อาทิ ผู้กระทำผิดลหุโทษ ย่อมจะมีลักษณะต่างไปจากผู้กระทำผิดที่เป็นอาชญากร

อาชีพ หรือผู้กระทำผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ย่อมจะมีลักษณะพฤติกรรมแตกต่างไปจากผู้กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น จึงต้องมีการจำแนกผู้ต้องชั่งออกตามประเภทความผิดต่าง ๆ

๓. การจำแนกลักษณะบุคลากร

คือการจัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ที่มีคุณสมบัติตามต้องการและหน่วยงานบริหารต่างๆ สำหรับปฏิบัติหน้าที่ประจำในเรือนจำประเภทต่างๆ ทั้ง ๔ ระดับคือ เรือนจำที่มีความมั่นคงสูงสุด จะต้องเลือกเฟ้นเจ้าพนักงานที่มีความเสียสละ เด็ดเดี่ยว กล้าหาญ และรักษาระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด การจัดบุคลากรที่เหมาะสม เพื่อดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในเรือนจำ ย่อมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องชั่งบังเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องชั่ง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องชั่ง จะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองและการบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถาน คือ

๑. เป็นการช่วยเหลือผู้ต้องชั่งในการปรับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับกฎระเบียบของเรือนจำและทัณฑสถาน

๒. เป็นประโยชน์ในการพิจารณาแยกชั่งผู้ต้องชั่งประเภทต่าง ๆ ได้ตามหลักทัณฑวิทยา

๓. เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สายงานต่าง ๆ ในเรือนจำและทัณฑสถาน ประสานการดำเนินงานเพื่าวางแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องชั่ง

๔. การจำแนกลักษณะผู้ต้องชั่งเป็นปัจจัยในการกำหนดโครงการฝึกอบรม และการปฏิบัติต่อผู้ต้องชั่งให้บังเกิดผลดี อีกทั้งทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องชั่ง

๕. จำแนกลักษณะผู้ต้องชั่ง เป็นการวางพื้นฐานในการควบคุม การตรวจตรา และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ต้องชั่งให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

๖. การจำแนกลักษณะผู้ต้องชั่งจะช่วยลดภาวะความเสี่ยงในการหลบหนี การก่อการจลาจล รุนแรงของผู้ต้องชั่ง เนื่องจากได้มีการวางแผนงานการปฏิบัติสอดคล้องกับภาวะความต้องการส่วนตัวผู้ต้องชั่งแต่ละรายไว้แล้ว จึงนับเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทางจิตใจของผู้ต้องชั่งได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การจำแนกลักษณะผู้ต้องชั่งที่ดียังช่วยให้สามารถทำการแยกชั่งและสอดส่องดูแลผู้ต้องชั่งที่มีปัญหาด้านการปกครองได้อย่างใกล้ชิดเป็นพิเศษ

๗. การจำแนกลักษณะผู้ต้องชั่งช่วยให้ผู้ต้องชั่งเกิดแรงจูงใจในการฝึกวิชาชีพ ทำให้เพิ่มผลผลิตจากการใช้แรงงานผู้ต้องชั่งมากขึ้น

๘. รายงานของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแล้ว ยังเป็นประโยชน์สำคัญยิ่งต่อการกำหนดนโยบายบริหารงานราชทัณฑ์ หรือการวางแผนกิจการราชทัณฑ์ทุกแขนงอีกด้วย เช่น การอบรมแก้ไข การฝึกวิชาชีพ การย้ายผู้ต้องขัง การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก การเลื่อนชั้นผู้ต้องขัง รวมทั้ง การพิจารณาจ่ายผู้ต้องขังออกทำงานสาธารณะนอกเรือนจำ เป็นต้น

๙. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นประโยชน์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังไปยังเรือนจำชั่วคราว และทัณฑสถานเปิด

๑๐. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะเป็นประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขังไปสู่สังคม โดยผู้ต้องขังสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้สามารถกลับตนเป็นคนดีสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

๒.๖ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กรมราชทัณฑ์

ภารกิจของกรมราชทัณฑ์ คือ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล โดยการควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนี และการ แก้ไขพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดีของสังคมเมื่อพ้นโทษ ดังนั้น นโยบายหลักที่สำคัญประการหนึ่งในการบริหารงาน คือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยกรมราชทัณฑ์กำหนดให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่งดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดำเนินไปอย่างต่อเนื่องจริงจัง และบังเกิดผลเป็นรูปธรรม

กรมราชทัณฑ์ได้นำระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาใช้ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๗ เพื่อให้การบำบัดแก้ไขผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่สถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เรือนจำกลางนครปฐม โดยเป็นการดำเนินงานร่วมกันของนักสังคมสงเคราะห์จากส่วนกลางกับเรือนจำกลางนครปฐม ต่อมาได้มีการขยายการดำเนินงาน เพื่อวางระบบการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เรือนจำกลางสงขลา เรือนจำกลางคลองเปรม เรือนจำกลางชลบุรี ทัณฑสถานวัยหนุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี มีความตั้งใจรับการอบรมและฝึกวิชาชีพ ไม่เคยกระทำผิดวินัยเรือนจำ และต้องจำมาเป็นระยะเวลา ๑ ใน ๒ ของกำหนดโทษ และเหลือโทษจำต่อไปไม่เกิน ๔ ปี เพื่อคัดเลือกและย้ายไปฝึกอาชีพด้านเกษตรกรรมที่ทัณฑสถานเปิดหรือเรือนจำชั่วคราว เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังพ้นโทษ โดยกรมราชทัณฑ์ได้สั่งการให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังพร้อมทั้งจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยมีรายละเอียดดังนี้ (คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง , ๒๕๔๓)

วัตถุประสงค์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. เพื่อประโยชน์ในด้านการควบคุมผู้ต้องขัง หรือการบริหารงานเรือนจำ
๒. เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการอบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจ

กระบวนการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะแบ่งกระบวนการดำเนินงานออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขั้นพื้นฐาน
๒. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขั้นเพื่อการแก้ไข
๓. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

๑. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขั้นพื้นฐาน

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดเพื่อใช้ในการกลั่นกรองผู้ต้องขังทำให้ทราบถึงสถานภาพและข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องขัง ซึ่งการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขั้นพื้นฐาน จะดำเนินการตั้งแต่วาระแรกที่รับตัวตามขั้นตอน และวิธีดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วและในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขั้นพื้นฐานนี้ให้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ต้องขังเพื่อแบ่งระดับการควบคุมเป็น ๔ ระดับเพื่อประโยชน์คือ การวางแผนการปฏิบัติงานว่ามีผู้ต้องขัง กลุ่มใดที่จัดอยู่ในข่ายต้องควบคุมดูแลเข้มงวดส่วนการแก้ไข ให้แบ่งเป็น ๔ กลุ่มเพื่อจะได้นำแต่ละกลุ่มไปดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขและจัดโปรแกรมปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไปรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

การจัดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการควบคุม

ระดับการควบคุม	ลักษณะผู้ต้องขัง
มั่นคงสูงสุด	ผู้ต้องขังที่กำหนดโทษสูง, มีพฤติกรรมกระทำผิดร้ายแรง, คดีสะท้อนขวัญประชาชน, คดีอุกฉกรรจ์, พฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ, ระหว่างการควบคุมในเรือนจำกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในเรือนจำ
มั่นคงสูง	ผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูง, พฤติการณ์กระทำผิดไม่ร้ายแรง ระหว่างการควบคุมในเรือนจำไม่เคยกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง
ปานกลาง	กำหนดโทษไม่สูงเหลือจำต่อไปไม่มาก, มีความประพฤติดี, ไม่เคยกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในเรือนจำ
ต่ำ	กำหนดโทษเหลือน้อย, มีความประพฤติดี, ใกล้เคียงโทษ

การจัดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข

กลุ่มผู้ต้องขัง	ลักษณะผู้ต้องขัง
กลุ่มที่๑มีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ	ผู้ต้องขังที่กระทำผิดครั้งแรก, กระทำผิดโดยประมาทหรือพลั้งพลาด, กระทำผิดเนื่องจากบันดาลโทสะ, กระทำผิดเนื่องจากสภาพแวดล้อม, มีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว, ไม่ใช่อาชญากรโดยสันดาน
กลุ่มที่๒ แก้ไขได้	กระทำผิดครั้งแรกหรือไม่เกิน ๓ ครั้ง, กระทำผิดและมีความสำนึกผิด, พฤติการณ์กระทำผิดไม่ใช่อาชญากรอาชีพ, กระทำผิดในหน้าที่การงาน
กลุ่มที่ ๓ยากต่อการแก้ไข	กระทำผิดติดนิสัย (มากกว่า ๓ครั้ง), อาชญากรโดยสันดาน, กระทำผิด และไม่สำนึกผิด, มีลักษณะร้าย
กลุ่มที่๔ กลุ่มพิเศษ	ผู้ต้องขังต่างชาติ, ผู้ต้องขังป่วย, ผู้ต้องขังโรคจิต, ผู้ต้องขังสูงอายุ

๒.การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข

เมื่อผู้ต้องขังได้รับการจำแนกลักษณะขั้นพื้นฐาน และแบ่งกลุ่มตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้วหากมีการจัดทำโปรแกรมเพื่อการแก้ไขผู้ต้องขัง จะมีการคัดเลือกผู้ต้องขังโดยทำการจำแนกฯ ในระดับที่สูง ขึ้นเป็นการจำแนกเพื่อการแก้ไข ซึ่งจะต้องดำเนินการทำกรณีศึกษา (Case Study) ผู้ต้องขังแต่ละราย เพื่อคัดเลือกเข้าโปรแกรมต่างๆ อาทิเช่น โปรแกรมผู้ต้องขังสูงอายุ โปรแกรมเฉพาะในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดียาเสพติด (ผู้ค้ารายย่อย) โปรแกรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีความผิดต่อชีวิต โปรแกรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีความผิดทางเพศ โปรแกรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ โปรแกรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ เป็นต้น

สำหรับผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ เช่นผู้ต้องขังป่วย ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังต่างชาติ สามารถส่งเข้ารับการปฏิบัติในโปรแกรมเพื่อการสงเคราะห์และสวัสดิการผู้ต้องขัง เช่น โปรแกรมผู้ต้องขังสูงอายุ โปรแกรมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังป่วยระยะสุดท้าย เป็นต้น

ขั้นตอนในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข

๑.ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด(Case Study) เพื่อคัดเลือกผู้ต้องขังตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดหรือกลุ่มเป้าหมาย

๒.การทดสอบบุคลิกภาพ โดยใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อประเมินบุคลิกภาพของผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ

๓.การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ผู้ต้องขังเข้าใจและยอมรับที่จะเข้ารับการปฏิบัติตามแผนหรือโปรแกรมที่กำหนด

๔.การให้คำแนะนำปรึกษา สำหรับผู้ต้องขังที่มีปัญหาหรือต้องการคำแนะนำปรึกษา ระหว่างเข้ารับการปฏิบัติตามโปรแกรม

๕.มีการติดตามประเมินผลผู้ต้องขังทุกระยะและบันทึกพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ต้องขังในสมุดบันทึกประจำตัวผู้ต้องขัง

๓.การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

เมื่อผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษ จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลผู้ต้องขังนับตั้งแต่ผ่านกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังขั้นพื้นฐาน การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อคัดเข้าสู่โปรแกรมการแก้ไข รวมทั้งกระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตามแผนการปฏิบัติที่ได้รับ เพื่อวางแผนและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวพ้นโทษตามความเหมาะสมของแต่ละคนต่อไป เช่น

- การอบรมทักษะอาชีพ
- การอบรมทักษะทางสังคม
- การปรับตัวและการทำงานสาธารณประโยชน์
- การให้สวัสดิการและการสังคมสงเคราะห์
- การให้คำแนะนำปรึกษาเป็นรายบุคคล
- การเยี่ยมบ้านเพื่อวางแผนการดำเนินชีวิต
- การประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือ

ทั้งนี้ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สามารถจำแนกกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อวางแผนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่ประสบปัญหาเมื่อได้รับการปล่อยตัวเนื่องจากมีผู้อุปการะมีที่อยู่ ที่พักอาศัยที่แน่นอน มีเงินทุนประกอบอาชีพ มีค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา ฯลฯ (เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการจัดอบรมตามหลักสูตร)

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มผู้ต้องขังที่ไม่ประสบปัญหาเมื่อได้รับการปล่อยตัวเนื่องจากมีผู้อุปการะมีที่อยู่ ที่พักอาศัยที่แน่นอน แต่ไม่มีเงินทุนประกอบอาชีพ หรือไม่มีค่าพาหนะกลับภูมิลำเนา (เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการจัดอบรมตามหลักสูตรพร้อมกับกลุ่มที่ ๑ และประสานงานหน่วยงานองค์กรในจังหวัด เพื่อขอรับการสนับสนุนทุนประกอบอาชีพหรือค่าพาหนะกลับภูมิลำเนาตลอดจนหน่วยงานที่รองรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานได้)

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำเนื่องจากประสบปัญหา เช่น ไม่มีผู้อุปการะ ไม่มีญาติ ไม่มีที่อยู่ ที่พักอาศัยที่แน่นอน ไม่มีจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตภายหลังพ้นโทษ ฯลฯ (สำรวจคัดกรองรายชื่อผู้ต้องขังส่งกรมราชทัณฑ์ เพื่อย้ายผู้ต้องขังกลุ่มนี้มาอบรมที่ศูนย์เตรียมการปลดปล่อยและพิจารณาช่วยเหลือตามความต้องการเฉพาะราย)

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้นั้น จะต้องมีการประสานงานกับฝ่ายอื่นๆ และจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของเรือนจำทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งฝ่ายควบคุม ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายฝึกวิชาชีพ ฝ่ายพยาบาล รวมทั้งอนุศาสนาจารย์ ร่วมกันดำเนินงานติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อทราบว่าผู้ต้องขังที่ได้รับการกำหนดตามแผนปฏิบัติดังกล่าว มีปัญหาข้อขัดข้องหรือไม่อย่างไร หากมีปัญหาหรือมีความไม่เหมาะสมเกิดขึ้น ก็จะได้วางแผนปฏิบัติแก่ผู้ต้องขังดังกล่าวใหม่ โดยทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ เพื่อกำหนดแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังอย่างแท้จริง หากไม่พบปัญหาก็กดำเนินการต่อไป และเมื่อผู้ต้องขังใกล้พ้นโทษก็นำข้อมูลที่ได้จากแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไปเตรียมความพร้อม หรือให้การอนุเคราะห์แก่ผู้ต้องขังในเรื่องต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละคนต่อไป ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะทำให้ผู้ต้องขังได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม สร้างทัศนคติที่ดีขึ้น ลดการกระทำผิดซ้ำ กระบวนการดังกล่าวทั้งหมดนี้จะทำให้ผู้ต้องขังได้รับการแยกกลุ่มเพื่อการควบคุมและแก้ไขที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการบริหารงานเรือนจำและทัณฑสถานต่อไป

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการเริ่มแต่วาระแรกที่รับตัวเข้าสู่เรือนจำจนกระทั่งพ้นโทษหรือได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำโดยการประสานความร่วมมือของเจ้าหน้าที่เรือนจำทุกฝ่ายตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

ในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีกระบวนการในการดำเนินงาน๖ขั้นตอนคือ

๑. ดำเนินการศึกษาหรือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขังแต่ละคน เพื่อให้ทราบพื้นฐานความรู้ ความถนัด ประวัติการประกอบอาชีพ ประวัติครอบครัว การคบเพื่อน บุคลิกภาพโดยทั่วไป ระดับสติปัญญา ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิด และสาเหตุแห่งการกระทำความผิดตลอดจนข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีความรู้พื้นฐานทาง ด้านสังคมสงเคราะห์หรือด้านจิตวิทยา หรือได้รับการฝึกฝนอบรมในเรื่องดังกล่าวมาเป็นอย่างดี โดยจะต้องพยายามศึกษาหาข้อมูลรายละเอียดที่ต้องการให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องสาเหตุการกระทำความผิด ซึ่งการรวบรวมข้อมูลดำเนินการได้โดยการสัมภาษณ์หรือสอบถามประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล รวมทั้งการ สังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อได้ข้อมูลดังกล่าวมาแล้วเพื่อให้แน่ใจว่าถูกต้องแน่นอนและเชื่อถือได้ จะต้องออกไปสืบเสาะข้อเท็จจริงจากครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังอีกทางหนึ่งด้วย ข้อมูลรายละเอียดที่ถูกต้องแน่นอนและเชื่อถือได้ จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อการวิเคราะห์ เพื่อการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล

๒. วางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน รวมทั้งกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ เพื่อให้การบำบัดรักษา อบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง สอดคล้องกับสภาพร่างกาย จิตใจ ระดับสติปัญญา พื้นฐานความรู้ ความถนัด รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดภูมิหลังของครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสังคมภายนอก โดยนำข้อมูลทุกด้านที่ได้จากการดำเนินการในข้อ 1 มาสรุป วิเคราะห์ และกำหนดแผนงาน แนวทางหรือมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของมาตรการดังกล่าวไว้ด้วย ตลอดจนกำหนดหน่วยงานที่จะต้องรับผิดชอบ และระยะเวลาของกิจกรรมปฏิบัติให้ชัดเจนด้วย

๓. การนำแผนที่ได้มีการดำเนินการตามข้อ ๒ ไปปฏิบัติ เมื่อเรือนจำและทัณฑสถานได้กำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามความเหมาะสมของแต่ละคนแล้วต้องดำเนินการเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างจริงจัง โดยฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดกิจกรรมปฏิบัติตามลำดับความสำคัญที่ได้กำหนดไว้ในแผนและระยะเวลาที่กำหนด ทั้งในเรื่องของการบำบัดรักษา การอบรมแก้ไขพัฒนาจิตใจ การให้การศึกษาวิชาสามัญ วิชาชีพ ฯลฯ

๔. การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เมื่อได้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแผนที่ได้มีการนำไปปฏิบัติตามนับ ข้อ ๓ ไประยะหนึ่งแล้ว จะต้องมีการติดตามผลว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวได้ผลหรือไม่ เพียงใด มีปัญหาข้อขัดข้องในเรื่องใด ทั้งในด้านส่วนตัวผู้ต้องขัง ด้านการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมทั้งความพร้อมในด้านการนำไปปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ หากเห็นว่า การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังยังไม่ได้ผล หรือยังได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ จะต้องดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอีกครั้งหนึ่ง เพื่อหาข้อบกพร่องของการจำแนกลักษณะในครั้งแรก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้นต่อไป

๕. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ โดยปกติจะต้องดำเนินการทุกๆ ๖ เดือน หรือ ๑ ปี หลังจากที่ได้มีการดำเนินการในเรื่องนี้ไปแล้ว หรือดำเนินการโดยทันทีเมื่อมีปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว เพื่อปรับปรุงแก้ไขแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว ให้บังเกิดผลดียิ่งขึ้นต่อไป

๖. การวางแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังใกล้จะได้รับการปล่อยตัว โดยเหลือกำหนดเวลาที่จะต้องรับโทษต่อไปไม่เกิน ๖ เดือน จะต้องมีการนำข้อมูลต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ในขณะที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ ไปใช้ในการจัดทำแผนหรือโครงการเตรียมปล่อยผู้ต้องขังดังกล่าวตามความเหมาะสมของแต่ละคน โดยการให้การสงเคราะห์ในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการที่ผู้ต้องขังจะออกไปอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้ตามปกติภายหลังพ้นโทษ เป็นการเชื่อมโยงแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำเข้ากับแผนการเตรียมความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว ซึ่งจะมีผลให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่มีผู้ที่กลับมาต้องโทษอีกหรือกลับมาเพียงส่วนน้อย

มาตรฐานเรือนจำด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classifications)

มาตรฐาน หมายถึง “สิ่งที่ถือเอาเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด” (ตามพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕) และมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กำหนดการ จำแนกประเภทของนักโทษ ตามข้อ ๖๙ กล่าวว่า “ในทันทีที่รับนักโทษผู้นั้นเข้าสู่เรือนจำ และได้ศึกษาบุคลิกภาพของนักโทษผู้นั้นแล้ว การจัดรายการฝึกอบรมและบำบัดแก่นักโทษผู้นั้น ให้อาศัยข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการเฉพาะสำหรับนักโทษผู้นั้น ตลอดจนความสามารถและแนวโน้มของนักโทษผู้นั้นเป็นฐานในการพิจารณา”

กรมราชทัณฑ์ได้ดำเนินการจัดให้มีวัตรกรรมด้านการปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์ คือการจัดทำมาตรฐานเรือนจำ ๑๐ ด้าน และกำหนดให้มาตรฐานเรือนจำด้านที่ ๔ ได้แก่ มาตรฐานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยกำหนดวัตถุประสงค์ด้านมาตรฐานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต้องสอดคล้องกับเป้าหมายหลัก ๒ ประการ คือ การกำหนดระดับความมั่นคงปลอดภัยในการควบคุมอย่างเหมาะสม และการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติในด้านการฟื้นฟูแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ซึ่งเน้นถึงสิทธิ ความต้องการ หรือความสนใจของผู้ต้องขังเป็นหลัก โดยจะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้ต้องขังในช่วงระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถานและสามารถกลับไปใช้ชีวิตอย่างสงบสุขภายหลังการปล่อยตัวพ้นโทษโดยมาตรฐานเรือนจำด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังกำหนดรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีนโยบายและแผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างชัดเจน
๒. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต้องกระทำโดยเร็ว ภายหลังการรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ/ทัณฑสถาน และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกว่าผู้ต้องขังถูกปล่อยตัว
๓. เจ้าหน้าที่ผู้ทำการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะต้องเป็นบุคคลที่จบการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาการต่างๆ (สหวิชาชีพ) ดังนี้
 - ๓.๑ จิตวิทยา
 - ๓.๒ สังคมสงเคราะห์ หรือสังคมวิทยา
 - ๓.๓ อาชญวิทยา ทัณฑวิทยา กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรืองานราชทัณฑ์
 ทั้งนี้ ถ้าไม่มีผู้จบในสาขาใดสาขาหนึ่งดังกล่าว อาจให้ผู้ที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจากกรมราชทัณฑ์แทนได้
๔. ในการพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จะต้องประกอบด้วยคณะผู้บริหารเรือนจำและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ที่มีความรู้ทางด้านสาขาวิชาจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์หรือสังคมวิทยา อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา กระบวนการยุติธรรมหรืองานราชทัณฑ์ เป็นต้นนอกจากนี้ อาจเชิญบุคคลและหน่วยงานภายนอก เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้ เช่น จิตแพทย์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม
๕. การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังต้องมีการจัดทำเป็นรายบุคคล โดยต้องมีข้อมูลรายละเอียด เช่น การศึกษา ประวัติ ภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ สาเหตุของการกระทำความผิด พฤติการณ์ในการกระทำความผิด เป็นต้น ทั้งนี้ ในการศึกษาหาข้อมูลของผู้ต้องขังจะต้องมีข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ เอกสารทางราชการ เอกสารอื่นๆ ข้อมูลจากสื่อต่างๆ และการประสานข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์และวางแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งในด้านการควบคุมและการแก้ไขฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสม
๖. เรือนจำ/ทัณฑสถาน ต้องจัดให้มีสถานที่เพื่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ รวมถึงวัสดุ อุปกรณ์ อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการ
๗. ผู้ต้องขังต้องมีโอกาสรับทราบถึงแผนการปฏิบัติ มีความเข้าใจและสมัครใจที่จะเข้ารับการปฏิบัติตามแผน
๘. ต้องมีการติดตามประเมินผลและทบทวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างน้อย ๖ เดือน/ครั้ง เพื่อจัดทำแผนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่ละประเภท(โปรแกรมเฉพาะ) และแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว ทั้งนี้ ต้องมีการบันทึกกิจกรรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังลงในสมุดบันทึกประจำตัวผู้ต้องขัง

ดังนั้น ในการที่จะขับเคลื่อนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ และปรับเข้าสู่มาตรฐานจะต้องได้รับความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากผู้บริหาร คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ต้องขังด้วย เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในเชิงคุณภาพ และสามารถนำผลการดำเนินงานมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารงานเรือนจำอย่างแท้จริงซึ่งการปฏิบัติงานดังกล่าวมิได้เป็นการเพิ่มภาระหน้าที่ให้กับผู้เกี่ยวข้องแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงการปรับกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้เข้าสู่ระบบสากลอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์กรมราชทัณฑ์ ที่กล่าวว่า “กรมราชทัณฑ์เป็นองค์กรชั้นนำของอาเซียนในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง เพื่อคืนคนดี มีคุณค่าสู่สังคม”

๒.๗ ข้อมูลทั่วไปของทัณฑสถานหญิงกลาง

ทัณฑสถานหญิงกลางเดิมเป็นส่วนหนึ่งของเรือนจำกลางคลองเปรมตั้งอยู่ที่ตำบลสำราญราษฎร์อำเภอพระนครจังหวัดพระนครในปัจจุบันเป็นส่วนรมณีนาคในปีพ.ศ. ๒๕๐๖กรมราชทัณฑ์ได้แบ่งส่วนราชการใหม่โดยแยกทัณฑสถานหญิงเป็นเอกเทศให้ชื่อว่า “ ทัณฑสถานหญิงพระนคร” เมื่อวันที่๑๕มิถุนายน๒๕๑๕และได้ย้ายผู้ต้องขังหญิงมาคุมขังที่ปัจจุบันเลขที่๓๓/๓ถนนงามวงศ์วานแขวงลาดยาวเขตจตุจักรกรุงเทพมหานครเนื่องจากจำนวนผู้ต้องขังเพิ่มมากขึ้นไม่เอื้อต่อการดำเนินงานด้านการควบคุมงานและพัฒนาพฤตินิสัยและเปลี่ยนชื่อเป็น “ ทัณฑสถานหญิง” ต่อมาในปัจจุบันใช้ชื่อว่า “ทัณฑสถานหญิงกลาง” ตั้งแต่วันที่๑๖มกราคม๒๕๓๘โดยเพิ่มภารกิจด้านการให้คำปรึกษาและพัฒนาผู้ต้องขังหญิงเพื่อศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงได้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วประเทศมีพื้นที่ภายในจำนวน๑๗ไร่๘๘ตารางวาส่วนสถานที่เดิมเมื่อย้ายผู้ต้องขังหญิงออกไปแล้วได้เปลี่ยนเป็นสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังชายเรียกว่าแดน๙ปัจจุบันมีอาคารเหลือเป็นอนุสรณ์อยู่ได้แก่อาคารเรือนนอนแบบเก่าที่อนุรักษ์ไว้ณสวนรมณีนาค

รายนามผู้ปกครองและผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง

๑. นางสาวบุรณศรีวณิช - ปี
๒. นางระเบียบนันทรักษ์ - ปี
๓. นางจันทนาเจริญโตพ.ศ. ๒๕๑๖ – ๒๕๒๒
๔. นางอุไรเจระจิตติพ.ศ. ๒๕๒๓ – ๒๕๔๒
๕. นางกาญจนาเกษกาญจน์พ.ศ. ๒๕๔๓ – ๒๕๔๖
๖. นางอังคณิงเลืบนาค ๑๖กรกฎาคม๒๕๔๗ – มิถุนายน ๒๕๕๕

๗. นางสาวสิริพร ชูติกุลัง มิถุนายน ๒๕๕๕

๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประทีป ดวงพัตรา (๒๕๓๘ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน พบว่า ปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาการขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างทางอาคารสถานที่ ปัญหาขาดความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ในเรือนจำและทัณฑสถาน ปัญหาผู้บังคับบัญชาไม่ให้ความสำคัญและความสนใจ และปัญหาการขาดวัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่ทันสมัยในการปฏิบัติงาน

นิรมล ธรรมเจริญ (๒๕๔๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพร้อมของหัวหน้าฝ่ายทัณฑปฏิบัติและหัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง พบว่า หัวหน้าฝ่ายทัณฑปฏิบัติและ หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง มีความพร้อมในภาพรวมและความพร้อมด้านความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ความพร้อมด้านเจตคติต่อบทบาทหน้าที่อยู่ในทิศทางไม่แน่ใจ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงความพร้อมในภาพรวม ได้แก่ การมีโอกาสได้รับข่าวสาร จำนวนผู้ต้องขัง ระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่ การมีนโยบายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และงบประมาณสำหรับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลทำนายความพร้อมด้านความรู้ ได้แก่ การมีโอกาสได้รับข่าวสาร และจำนวนผู้ต้องขัง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลทำนายความพร้อมด้าน เจตคติต่อบทบาทหน้าที่ ได้แก่ การมีนโยบายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จากข้อค้นพบ และได้มีข้อเสนอแนะให้ดำเนินการลดจำนวนผู้ต้องขังในส่วนที่กรมราชทัณฑ์สามารถดำเนินการได้ รวมทั้ง ควรมีนโยบายในด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ชัดเจน มีการส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง และสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพิ่มเติม

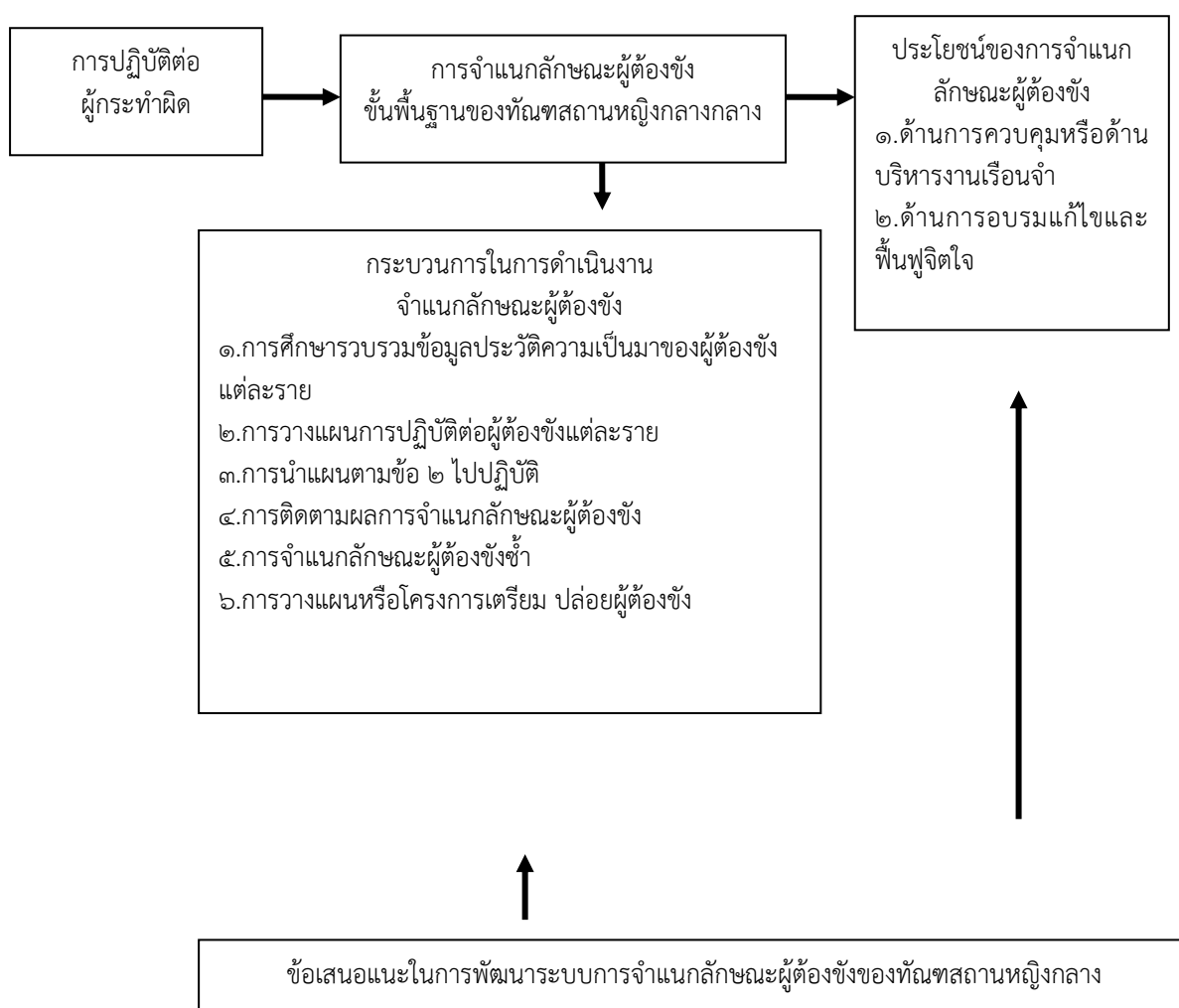
วรรณดี บัวภา (๒๕๔๕ : ๘๒-๘๔) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะคดีของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีต่องานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง พบว่า ทักษะคดีของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีต่องานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในระดับปานกลางและ สายงานที่รับผิดชอบมีความสัมพันธ์กับทักษะคดีของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ส่วนเพศ สาขาที่จบการศึกษา อายุราชการ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน การเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ไม่มีความสัมพันธ์กับทักษะคดีของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีต่องานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อุรุทธิ์ วิมลอักษร (๒๕๔๕ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ทักษะคดีของผู้ต้องขังต่อระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางอุดรธานี พบว่า ผู้ต้องขังจะมีทัศนคติที่ดีต่อระบบงานจำแนกลักษณะ มีปัญหาและความต้องการที่ทางเรือนจำฯ สามารถดำเนินการให้ได้ ได้แก่ การจัดสวัสดิการในโรงงาน การจัดผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับงาน/ความรู้/ความสามารถ การจัดเจ้าหน้าที่ในกอง

งานที่มีความรู้ความถนัดในการฝึกวิชาชีพ สำหรับในส่วนของการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เกี่ยวข้องกับผู้ปฏิบัติงาน ควรมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง เป็นระบบ หากมีการจัดกำลังเจ้าหน้าที่เพียงพอ ก็จะสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากต้องมีการติดตาม ประเมินผลผู้ต้องขังที่เราจำแนกลักษณะเข้าไปอยู่ในงาน/กองงาน ทั้งนี้ เพื่อผลในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังให้สามารถปรับตัวได้ เมื่อพบว่าผู้ต้องขังรายที่เราจำแนกลักษณะๆไปแล้ว ไม่มีความพร้อมก็จะได้ดำเนินการจำแนกซ้ำต่อไป สำหรับในส่วนของผู้ หัวหน้าอื่นๆ ที่อยู่ใกล้ชิด เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังโดยตรง ควรมีการจัดให้มาร่วมสังเกตการณ์หรือแสดงความคิดเห็นระหว่างที่มีการประชุมจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อที่จะได้ทราบปัญหาความต้องการของผู้ต้องขัง เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒.๙ กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น คณะผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทที่ ๓

วิธีการศึกษา

๓.๑ วิธีการศึกษา

๓.๑.๑ รูปแบบการวิจัย

๑. การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร (documents analysis) หรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยดำเนินการดังนี้

- ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ รายงานประจำปี คู่มือการปฏิบัติงาน หนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและตรงอ้อม วิทยานิพนธ์ งานวิจัย เป็นต้น ในประเด็นต่อไปนี้

- รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางที่ปฏิบัติในปัจจุบันและผลการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง

- รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Exercise) คณะวิจัยใช้เวลาระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในทัณฑสถานหญิงกลาง

ดำเนินการในลักษณะของการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย จำนวน ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารของทัณฑสถานหญิงกลาง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และนักโทษเด็ดขาดในทัณฑสถานหญิงกลางในประเด็นต่อไปนี้

- ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในทัณฑสถานหญิงกลาง

- ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง

- การให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลาง

- แนวทางการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง

๓.๑.๒ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

๑. แหล่งข้อมูลจากเอกสาร

- รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางที่ปฏิบัติในปัจจุบันและผลการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ใช้เอกสารจากเอกสารรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของทัณฑสถานหญิงกลาง แบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๑) ของทัณฑสถานหญิงกลาง แบบรายงานสถิติผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๐๑) แบบรายงานการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๐๒) ของทัณฑสถานหญิงกลาง เป็นต้น

- รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังใช้เอกสารจากเอกสารรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของทัณฑสถานหญิงกลาง แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง แผนปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง แบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๑) แบบแสดงบัญชีรายชื่อผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๑/๓) (ซึ่งกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละรายในด้านการศึกษา อบรม ฝึกวิชาชีพและการบำบัดรักษาที่เหมาะสม) แบบติดตามผลผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๑/๔) เป็นต้น

๒. แหล่งข้อมูลจากประชากร ได้แก่

- ผู้บริหารของทัณฑสถานหญิงกลาง ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการทัณฑสถาน หรือ ผู้อำนวยการส่วนของทัณฑสถานหญิงกลาง เช่น ผู้อำนวยการส่วนปกครองผู้ต้องขัง ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง หรือผู้อำนวยการส่วนทัณฑปฏิบัติ เป็นต้น จำนวน ๓ คน

- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คนเช่น หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

- เจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทัณฑสถานหญิงกลาง เช่น เจ้าหน้าที่ในส่วนที่ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งประจำอยู่ฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายปกครองผู้ต้องขัง ฝ่ายรักษาการณ์ ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง เป็นต้น จำนวน ๔ คน

- นักโทษเด็ดขาดทุกประเภทคดีที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน (คดีความผิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และคดีความผิดอื่นๆ เช่น ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร)

๓.๑.๓ กลุ่มตัวอย่าง หรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น ๑๕ คน โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive cases) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ได้แก่

- ผู้บริหารของทัณฑสถานหญิงกลาง ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการทัณฑสถาน หรือ ผู้อำนวยการส่วนของทัณฑสถานหญิงกลาง เช่น ผู้อำนวยการส่วนปกครองผู้ต้องขัง ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง หรือผู้อำนวยการส่วนทัณฑปฏิบัติ เป็นต้น จำนวน ๓ คน

- เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คนเช่น หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

- เจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทัณฑสถานหญิงกลาง เช่น เจ้าหน้าที่ในส่วนที่ได้รับแต่งตั้งเป็น คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งประจำอยู่ฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายปกครองผู้ต้องขัง ฝ่ายรักษาการณ์ ฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ ฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง เป็นต้น จำนวน ๔ คน

- นักโทษเด็ดขาดทุกประเภทคดีที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน

๓.๑.๔ วิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้แบบสังเกต (Observation Form) และแบบสัมภาษณ์(Interview)

๑. แบบสังเกต ใช้ในประเด็นต่อไปนี้

- การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลาง
- การดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง
- การสังเกตจะใช้เครื่องมือ คือกล้องถ่ายรูปของผู้วิจัยในการบันทึกตามแบบสังเกตที่สร้างขึ้น

๒. แบบสัมภาษณ์ ใช้ในประเด็นต่อไปนี้

- ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
- ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด
- การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลาง
- การดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง

๓. วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกรณีศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑. ผู้บริหารของทัณฑสถานหญิงกลาง ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการทัณฑสถาน หรือผู้อำนวยการส่วนของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๓ คน

๒. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน

๓. เจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทัณฑสถานหญิงกลาง เช่น เจ้าหน้าที่ที่เป็นคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน

๔. นักโทษเด็ดขาดที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน

๓.๒ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะวิจัยได้แบ่งวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ขั้นตอนเตรียมการก่อนเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มต้นจากการติดต่อทัณฑสถานที่น่ามาเป็นกรณีศึกษา จนถึงก่อนเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในกรณีศึกษา

๒. ขั้นตอนระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มต้นจากการเดินทางไปเก็บข้อมูล ณ ทัณฑสถานหญิงกลาง จนถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

๓. ขั้นตอนหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วเสร็จ จนถึงขั้นการจัดระบบข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายผล และสรุปผล สู่ข้อเสนอแนะต่อไป

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษาจากการเก็บข้อมูลในทัณฑสถานที่เป็นกรณีศึกษา ซึ่งเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในทัณฑสถานที่เขาเก็บข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และครอบคลุมมากที่สุด

๓.๑.๕ วิธีการวิเคราะห์และการประมวลผล

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นในเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เป็นหลัก โดยคณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการ และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องประกอบกันอย่าง

เป็นระบบ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคที่สามารถใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งในรูปแบบของเอกสารหรือข้อเขียน แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้รับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ และอภิปรายในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยที่ผู้วิจัยต้องไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังหรือความหมายระหว่างบรรทัด

ดังนั้น งานวิจัยดังกล่าวนี้จะใช้รูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหาที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งในรูปแบบของเอกสารหรือข้อเขียน และคำพูดที่ได้จากการสัมภาษณ์หรือการสนทนา การวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้จึงเริ่มต้นด้วยการจัดข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมดอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล จะนำหลักการตรวจสอบข้อมูลแบบ “Triangulation” หรือที่สุภางค์ จันทวานิช เรียกว่า “การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า” (สุภางค์ จันทวานิช, ๒๕๔๙, หน้า ๑๒๙) โดยในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้แล้ว จะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเป็นการเปรียบเทียบข้อค้นพบ (Finding) ของปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษา (Phenomenon) จากแหล่งและมุมมองที่แตกต่างกันซึ่งมี ๔ องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการพิสูจน์การใช้ความหลากหลายของแหล่งข้อมูลทั้งในเชิง เวลา สถานที่ และบุคคลและพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่

องค์ประกอบที่ ๒ การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation) การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวสังเกตโดยตลอด

องค์ประกอบที่ ๓ การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) ใช้หลายมุมมองในการแปลความหมาย ถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

องค์ประกอบที่ ๔ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเลือกใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยได้ประยุกต์ใช้บางหลักการตรวจสอบดังกล่าวข้างต้นเพื่อช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เมื่อตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้ว คณะวิจัยก็จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นเทคนิคที่สามารถใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งใน

รูปแบบของเอกสารหรือข้อเขียน แล้วนำเสนอข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ และอภิปรายในการวิเคราะห์ข้อมูล จะเน้นความถูกต้องเที่ยงตรงทั้งภายใน (Internal Validity) ได้แก่ความเที่ยงตรงในการพรรณนา การตีความ และความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity) ได้แก่ความเที่ยงตรงในการนำไปใช้ต่อไป

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

๔.๑ ผลการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลทฤษฎี

๔.๑.๑ รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง แนวความคิดเรื่องการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นแนวความคิดตามแนวสากลมิใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้น แต่แนวความคิดดังกล่าว ได้มีการพัฒนามาเป็นระยะเวลาหลายศตวรรษมาแล้ว แต่เพิ่งมาปรากฏเด่นชัดในช่วง ๑๐๐ปีที่ผ่านมา นี้ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒แนวความคิดนี้ได้รับความสนใจและยอมรับมากขึ้น จากนั้นก็ได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจนเจริญก้าวหน้า ปัจจุบันมีหลายประเทศที่ได้มีการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้กระทำผิด โดยเน้นการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วย เช่น การจำแนกลักษณะผู้กระทำผิดด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

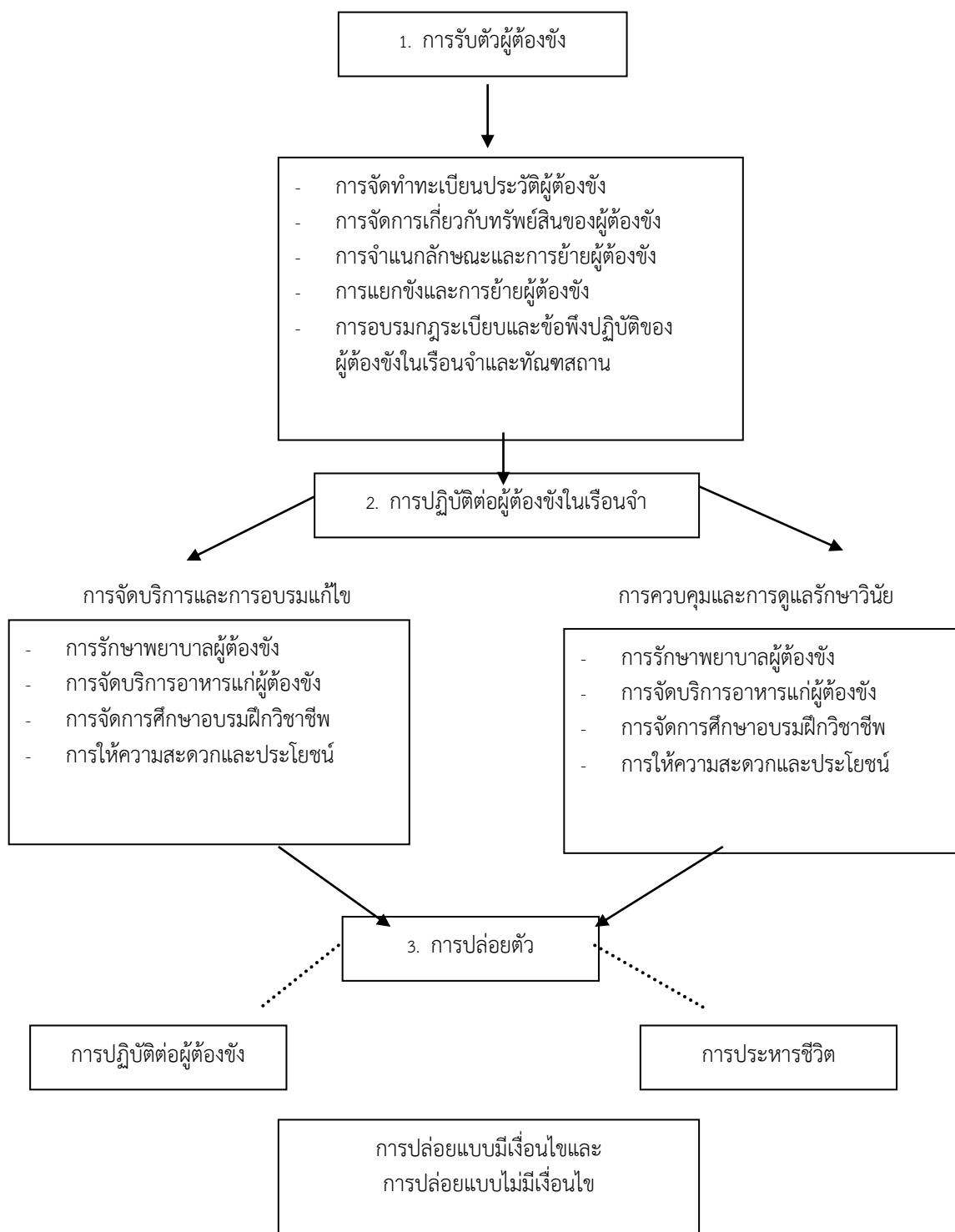
ซึ่งในประเทศไทย กรมราชทัณฑ์ ได้ดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาอย่างต่อเนื่อง และได้ให้ความหมายของ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Prisoner Classification) ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยการศึกษาวิเคราะห์ถึงประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ และสภาพทั่วไปของผู้ต้องขัง รวมทั้งสภาพความเป็นมาสาเหตุของการกระทำผิด พฤติการณ์ในการกระทำผิด เพื่อให้สามารถกำหนดแผนการบำบัดรักษา อบรม แก้ไข และฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน โดยมีวัตถุประสงค์โดยทั่วไปอยู่ ๓ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาวเคราะห์เกี่ยวกับผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวของพฤติกรรม ความเป็นมา ความรู้ความสามารถ ตลอดจนปัญหาต่างๆ ของผู้ต้องขัง ๒) เพื่อกำหนดประเภทของผู้ต้องขังและการแยกออกเป็นกลุ่ม เช่น ผู้ต้องขังหญิง ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ผู้ต้องขังกระทำผิดในคดี พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ ผู้ต้องขังโทษสูง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สามารถกำหนดสถานที่ควบคุมตัวอันจะนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติด้านการควบคุมที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละคน ๓.เพื่อช่วยในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นรายบุคคลตามความแตกต่างของผู้ต้องขังแต่ละคนและเพื่อความสะดวกในการกำหนดแผนการแก้ไขโดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัย และการอบรมแก้ไข

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการเริ่มแต่วาระแรกที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำจนกระทั่งพ้นโทษหรือได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ โดยการประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เรือนจำทุกฝ่าย ซึ่งการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นกระบวนการ

หรือวิธีการที่ต้องใช้เทคนิคและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ตลอดจนความชำนาญในการศึกษา วิเคราะห์ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหลากหลายอาชีพ เช่นนักทัศนวิทยา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ฯลฯ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในเรือนจำ เพื่อกำหนดแผนการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทั้งแผนเพื่อการควบคุมและแผนเพื่อการแก้ไข ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในตัวผู้กระทำผิดแต่ละคนในฐานะปัจเจกบุคคล และจะเป็นแนวทางในการแก้ไขฟื้นฟู พัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงพื้นฐานของผู้ต้องขังทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอาชีพ การศึกษา สังคม ศาสนา ความรู้ ความถนัด พฤติการณ์ เพื่อนำมาวางแผนดำเนินการแก้ไข ฟื้นฟู ให้สอดคล้องกับสาเหตุของการกระทำผิด

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารงานเรือนจำหรือทัณฑสถาน โดยเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมผู้ต้องขังและขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ทั้งนี้เพราะการจำแนกฯ เป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลด้วยการศึกษาวิเคราะห์ รวบรวม และวิจัยประวัติเรื่องราวต่างๆทั้งหมดอันเกี่ยวกับผู้ต้องขัง รวมทั้งการกระทำผิดและสาเหตุแห่งการกระทำผิด เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนที่จะควบคุม ปรับปรุงแก้ไขผู้ต้องขังได้ตามความเหมาะสม เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มกรมราชทัณฑ์ได้นำระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมาใช้ เพื่อช่วยให้การบริหารงานด้านต่างๆ ของเรือนจำ และทัณฑสถานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ทั้งด้านการจัดการควบคุมผู้ต้องขังและการแก้ไขอบรมพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดี สามารถกลับไปอยู่ร่วมกับสังคมทั่วไปได้เมื่อพ้นโทษ และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ และการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตั้งแต่วาระแรกที่รับตัว จนกระทั่งปล่อยตัวออกจากเรือนจำ ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพอย่างมาก โดยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหมายถึง กระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ต่อเนื่องนับจากที่ได้รับตัวผู้ต้องขัง จึงครอบคลุมถึงการปฏิบัติงานปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งในด้านการจัดบริการอบรมแก้ไข และการควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัยและไม่หลบหนี ภายใต้หลักการที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๔และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตลอดจนกฎกระทรวงมหาดไทยที่ออกตามความในมาตรา ๕๘แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ซึ่งสามารถแยกพิจารณาขั้นตอน และมาตรการในการควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้เป็น ๓ช่วง ได้แก่ การรับตัวผู้ต้องขังเข้าไว้ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในขณะที่อยู่ในเรือนจำ และ การปล่อยตัวผู้ต้องขังซึ่งให้หมายรวมถึง ในกรณีที่ผู้ต้องขังเสียชีวิตซึ่งขั้นตอนในการปฏิบัติและการควบคุมตัวผู้ต้องขังดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้ (ดารณี พิบุลทิพย์, ๒๕๕๔ หน้า ๗๐)

ภาพที่ ๒ กระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

ที่มา : กองทุนสวัสดิการกรมราชทัณฑ์ (กรมราชทัณฑ์, ๒๕๔๒ หน้า ๒)

ดังนั้น การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงเกี่ยวข้องกับการรับตัวผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตลอดจนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โดยคำนึงถึงการแยกขังผู้ต้องขังแต่ละประเภทไว้อย่างเหมาะสม โดยหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทำให้ต้องทำการแยกขังผู้ต้องขังแต่ละรายไว้ในสถานที่คุมขังอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงประเภทคดีไม่ให้มีการอยู่ปะปนกัน ซึ่งหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อทำการแยกขังผู้ต้องขังดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีทางอาชญวิทยาทฤษฎีหนึ่งของ Edwin H. Sutherland (๑๙๓๙) ในเรื่องของการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Differential Association) โดยในทัศนะของ Sutherland นั้น Sutherland เชื่อว่าพฤติกรรมอาชญากรเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ของบุคคลที่อยู่ในวัฒนธรรมของสังคมไม่ใช่เป็นผลมาจากบุคลิกลักษณะ (Trait) หรือมาจากปัจจัยทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic Position)

นอกจากนั้น Sutherland ยังเห็นว่าพฤติกรรมอาชญากรจะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับการเมืองการปกครองหรือกระบวนการทางกฎหมาย (Legal Process) ทักษะและแรงจูงใจในการกระทำผิดเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการคบหาสมาคมหรือการติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนผู้กระทำความผิดที่ให้การกล่อมเกลாதั้งทัศนคติค่านิยมและความชื่นชอบ ตลอดจนรูปแบบในการกระทำผิดอื่นๆรวมไปด้วย (Siegel, ๒๐๐๐ หน้า ๒๒๗) ซึ่งพฤติกรรมทางอาชญากรรมเรียนรู้กันได้โดยการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม และพฤติกรรมที่แสดงออกมาในลักษณะที่จะเป็นอาชญากรนั้น ขึ้นอยู่กับความแตกต่างในช่วงระยะเวลาและความสม่ำเสมอในการติดต่อสัมพันธ์กัน

ซึ่งในหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนำไปสู่การคุมขังที่ไม่ปะปนกัน ทำให้มีแนวโน้มว่า ผู้ต้องขังจะไม่มี การติดต่อปฏิสัมพันธ์กัน และเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันอาจนำไปสู่การถ่ายทอดพฤติกรรมที่เป็นการละเมิดต่อกฎระเบียบของเรือนจำได้ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างข้างต้น โดยกรมราชทัณฑ์ได้ยึดถือหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดังกล่าวให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ได้ดำเนินการตามรูปแบบที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ ซึ่งคณะวิจัยได้โดยสังเขปดังนี้

๑. เริ่มจากกระบวนการรับตัวผู้ต้องขังเข้าใหม่ หรือย้ายจากเรือนจำ/ทัณฑสถานหญิงอื่นๆ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายทะเบียนประวัติผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ดำเนินการสอบประวัติผู้ต้องขังเบื้องต้นตามแบบทะเบียนประวัติรายตัวผู้ต้องขัง (แบบ รท.๑๐๑) ดำเนินการถ่ายภาพพิมพ์ลายนิ้วมือทำบัตรประจำตัว และสมุดประจำตัวผู้ต้องขัง

๒. แพทย์หรือพยาบาลทัณฑสถานดำเนินการตรวจร่างกาย ตรวจโรค และประเมินสภาพร่างกายและจิตใจ

๓. เจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมดำเนินการแยกผู้ต้องขังไว้ในแดนแรกกับผู้ต้องขังดำเนินการปฐมนิเทศ แนะนำกฎระเบียบต่างๆ การปฏิบัติตัวในทัณฑสถาน

๔. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังตามแบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๑) โดยจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทุกรายที่เข้ามาในเรือนจำภายใน ๔ สัปดาห์แรก และบันทึกข้อมูลผู้ต้องขังลงในคอมพิวเตอร์เพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลสำหรับการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางต่อไป

๕. ทัณฑสถานหญิงกลาง โดยฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางร่วมกับบุคคลภายนอกกรมราชทัณฑ์ที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานด้วย เช่น นักสังคมสงเคราะห์จากโรงพยาบาล นักจิตวิทยาจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนฯ เป็นต้น เป็นการให้ทีมสหวิทยาการซึ่งจะเข้ามาช่วยชี้แนะเพื่อพิจารณา ร่วมกันในการกำหนดแผนการควบคุม แผนการปฏิบัติทั้งด้านอบรม การฝึกวิชาชีพ การศึกษาพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการสงเคราะห์และสวัสดิการของผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างเหมาะสมเป็นต้น โดยการประชุมคณะกรรมการจำแนกฯ กำหนดให้มีการประชุมทุกเดือนอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง

๖. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง รายงานผลการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามแบบสถิติผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๐๑) ให้กรมราชทัณฑ์ทราบภายในวันที่ ๓๐ ของทุกเดือน เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบรวบรวมรายงานผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป และรายงานผลการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง (แบบ จน.๐๒) ให้กรมราชทัณฑ์ทราบทุก ๔ เดือน (งวดที่ ๑ วันที่ ๑ ต.ค. – ๓๑ ม.ค. งวดที่ ๒ วันที่ ๑ ก.พ. – ๓๑ พ.ค. และงวดที่ ๓ วันที่ ๑ มิ.ย. – ๓๐ ก.ย.) โดยรายงานภายในวันที่ ๑๐ ของเดือนถัดไปในแต่ละงวดเป็นประจำทุกปี

๗. เมื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปปรับการปฏิบัติในด้านต่างๆ ครบทุก ๖ เดือน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จะประสานให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังแต่ละรายนั้นซึ่งประจำอยู่ในฝ่ายหรือกองงานต่างๆ ที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังนั้น ดำเนินการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามแบบติดตามผลผู้ต้องขังผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (แบบ จน.๑/๔) และรวบรวมข้อมูลส่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเป็นข้อมูลของผู้ต้องขังแต่ละรายต่อไป

๘. หากผู้ต้องขังนั้นเมื่อผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจากคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางแล้วเข้ารับการปฏิบัติตามแผนการปฏิบัติของคณะกรรมการฯ ที่กำหนดไว้พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง เช่น ผู้ต้องขังมีปัญหายุทธศาสตร์ร่างกาย จิตใจ มีพฤติกรรมต่อต้านไม่ปฏิบัติตามแผนจนไม่สามารถปฏิบัติตามแผนเดิมที่กำหนดไว้ได้ หรือมีการร้องขอจากผู้ต้องขัง

ให้ปรับเปลี่ยนแผนการปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ที่ทำการควบคุมดูแลผู้ต้องขังนั้นประสานเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและนำเข้าสู่วิธีการการจำแนกฯ เพื่อกำหนดแผนการปฏิบัติใหม่ที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังดังกล่าวต่อไป

๙. เมื่อผู้ต้องขังแต่ละรายนั้นใกล้พ้นโทษหรือมีกำหนดโทษเหลือจำต่อไปประมาณ ๖ เดือน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังตามแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลผู้ต้องขังให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง หรือดำเนินการฝึกอาชีพระยะสั้น ตลอดจนเป็นข้อมูลเพื่อนำเข้าสู่วิธีการการย้ายผู้ต้องขังไปอยู่ประจำยังเรือนจำชั่วคราว/ทัณฑสถานเปิดเพื่อดำเนินการฝึกอาชีพด้านเกษตรกรรม และเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยในศูนย์เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยต่อไป

๑๐. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของทัณฑสถานหญิงกลางดำเนินการติดตามผลหลังปล่อยแบบมีเงื่อนไข เช่น การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ ร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติของกรมคุมประพฤติ หรือหน่วยงานภายนอกต่อไป

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางได้ดำเนินการโดยยึดถือรูปแบบและแนวทางการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ มท ๐๙๐๕/ว ๖๕ ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๕๐ ที่ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้ ๖ ขั้นตอน และยึดถือปฏิบัติตามรูปแบบการจัดกลุ่มผู้ต้องขังหรือการแบ่งกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการควบคุมและเพื่อการแก้ไขตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ ๐๗๐๖/ว ๗๐ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ ที่กำหนดไว้ถึงการแบ่งกลุ่มการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการควบคุมไว้ ๔ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ต้องขังควบคุมสูงสุด กลุ่มผู้ต้องขังควบคุมสูง กลุ่มผู้ต้องขังควบคุมปานกลาง และกลุ่มผู้ต้องขังควบคุมต่ำ และกลุ่มผู้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมีแนวโน้มไม่กระทำความผิดซ้ำ กลุ่มแก้ไขได้ กลุ่มยากต่อการแก้ไข และกลุ่มพิเศษ ตลอดจนการรายงานผลการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ ๐๗๐๖.๗/๖๙๓๘ ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕ ซึ่งรูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางสามารถสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ ๓ รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง

๔.๑.๒ รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของ
ทัณฑสถานหญิงกลาง

รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของ
ทัณฑสถานหญิงกลาง ได้ดำเนินการตามนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง
ซึ่งดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติการราชการกรมราชทัณฑ์ ปี พ.ศ.๒๕๕๕ – ๒๕๕๘ และสอดคล้องกับ
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาพฤตินิสัยเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ลดภาระภาครัฐ ซึ่งสามารถสรุปดัง
ตารางรูปแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง
ได้ดังนี้

ตารางที่ ๑ รูปแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามนโยบายการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงกลาง

รูปแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อการควบคุม

ระดับการควบคุม	ลักษณะผู้ต้องขัง	แนวทางการควบคุม
กลุ่มที่ ๑ มั่นคงสูงสุด	๑.กำหนดตั้งแต่ ๓๐ ปีขึ้นไป ๒.มีพฤติการณ์กระทำผิดร้ายแรง คดีสะเทือนขวัญประชาชน, คดีอุกฉกรรจ์ ๓.มีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ ๔.ระหว่างการควบคุมในทัณฑสถานกระทำ ผิดวินัยอย่างร้ายแรง	๑.มีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิด ๒.จัดให้อยู่ในแดนหรือบริเวณที่มีความมั่นคงสูง ๓.มีการติดตามพฤติการณ์ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึก รายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม ๔.พิจารณาขอหมายให้ทำงานในโรงงานฝึกวิชาชีพที่ใช้ ทักษะการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และแรงงานรับจ้าง
กลุ่มที่ ๒ มั่นคงสูง	๑.กำหนดโทษระหว่าง ๑๕ – ๓๐ ปี ๒.มีพฤติการณ์กระทำผิดไม่ร้ายแรง ๓.ระหว่างการควบคุมไม่เคยกระทำผิดวินัย อย่างร้ายแรง	๑.มีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิด ๒.มีการติดตามพฤติการณ์ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึก รายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม ๓.พิจารณาขอหมายให้ทำงานในโรงงาน ฝึกวิชาชีพต่างๆ ตามความเหมาะสม
กลุ่มที่ ๓ ปานกลาง	๑.กำหนดโทษไม่เกิน ๑๕ ปี ๒.มีความประพฤติดี ๓.ระหว่างการควบคุมไม่เคยกระทำผิดวินัย อย่างร้ายแรง	๑.มีการควบคุมในระดับปานกลาง ๒.พิจารณาขอหมายงานตามความเหมาะสม
กลุ่มที่ ๔ ต่ำ	๑.กำหนดไม่เกิน ๕ ปี ๒.มีความประพฤติดี ๓.ใกล้พ้นโทษ	๑.ควบคุมในระดับต่ำ ๒.พิจารณาคัดเลือกไปอยู่ประจำในเรือนจำชั่วคราว/ทัณฑ สถานเปิด ๓.พิจารณาคัดเลือกออกทำงานนอกทัณฑสถาน ๔.เตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

รูปแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข

ระดับการแก้ไข	ลักษณะผู้ต้องขัง	แนวทางการแก้ไข
กลุ่มที่ ๑ มีแนวโน้ม ไม่กระทำผิดซ้ำ	๑.กระทำผิดครั้งแรก ๒.กระทำผิดโดยประมาทหรือพลั้งพลาด ๓.กระทำผิดเนื่องจากบันดาลโทสะ ๔.กระทำผิดเนื่องจากสภาพแวดล้อม ๕.มีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี ๖.ไม่ใช่อาชญากรโดยสันดาน	๑.ให้การอบรมพัฒนาจิตใจ ๒.ส่งเสริมการศึกษาและการทำงานอาชีพ ๓.ส่งเสริมฝึกวิชาชีพในโรงงานและแรงงานรับจ้าง
กลุ่มที่ ๒ แก้ไขได้	๑.กระทำผิดครั้งแรกหรือไม่เกิน ๓ ครั้ง ๒.กระทำผิดและมีความสำนึกผิด ๓.พฤติการณ์กระทำผิดไม่ใช่อาชญากรอาชีพ ๔.กระทำผิดในหน้าที่การงาน	๑.ให้การอบรมและพัฒนาจิตใจโดยจัดแผนการปฏิบัติ โปรแกรมเพื่อการแก้ไขเฉพาะในแต่ละประเภทคดี เช่น คดี ยาเสพติดให้แก้ไขในรูปแบบโปรแกรมแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด รายย่อยเป็นต้น ๒.ให้การอบรมด้านการศึกษา ๓.ให้การอบรมทางด้านการฝึกวิชาชีพ
กลุ่มที่ ๓ ยากต่อการแก้ไข	๑.กระทำผิดติดนิสัย (มากกว่า ๓ ครั้ง) ๒.เป็นอาชญากรโดยสันดาน ๓.กระทำผิดและไม่สำนึกผิด ๔.มีลักษณะร้าย	จัดแผนการปฏิบัติเช่นเดียวกับกลุ่ม ๒ เช่น โปรแกรมการ แก้ไขผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำแต่ต้องใช้ระยะเวลาในแต่ละ แผนปฏิบัตินานกว่า
กลุ่มที่ ๔ กลุ่มพิเศษ	๑.ผู้ต้องขังต่างชาติ ๒.ผู้ต้องขังป่วย และพิการ ๓.ผู้ต้องขังที่มีความบกพร่องทางจิต ๔.ผู้ต้องขังสูงอายุ	ให้การปฏิบัติตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล อาทิ -ให้การบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิต/ร่างกาย -จัดแผนการปฏิบัติตามโปรแกรมเพื่อการแก้ไขสำหรับผู้ ต้องขังสูงอายุ -ให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ -ให้การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

๔.๒ ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

คณะวิจัยจะนำเสนอเนื้อหาซึ่งเป็นผลจากการสัมภาษณ์ในลักษณะเจาะลึก (In-depth interviews) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งเป็นผู้บริหารของทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน เจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและนักโทษเด็ดขาด จำนวนทั้งสิ้น ๑๕ คน ประกอบด้วย ผู้บริหารของทัณฑสถาน ๓ คน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ๔ คน เจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ๔ คน และนักโทษเด็ดขาด ๔ คน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลในด้านเอกสารที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะนำเสนอตามกรอบแนวความคิดการศึกษา โดยการเรียงลำดับประเด็นสำคัญประกอบด้วย ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ปัญหาอุปสรรคตลอดจนการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลาง รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง และรูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และท้ายที่สุดเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานในการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิง

การนำเสนอข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงความคิดเห็น ประสบการณ์และการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนข้อเสนอแนะและข้อสังเกตที่มีต่อการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง นอกจากนี้เพื่อหลีกเลี่ยงในการนำเสนอข้อมูลในส่วนที่เป็นการยกคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาอ้างอิง คณะวิจัยจะไม่ระบุชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในสองลักษณะ ดังนี้ ลักษณะที่ ๑ ในการอ้างอิงถึงความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์เฉพาะราย คณะวิจัยอ้างอิงโดยใช้คำว่า “**ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ**” พร้อมระบุกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าว ลักษณะที่ ๒ ในการอ้างอิงถึงความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ที่เหมือนกัน หรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันมากกว่า ๑ คนขึ้นไป คณะวิจัยอ้างอิงถึง โดยใช้คำว่า “**กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ**” ตามด้วยกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนั้นโดยผลจากวิจัยสามารถสรุปและนำเสนอประเด็นสำคัญต่างๆ ได้ดังนี้

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สำหรับกลุ่มแรก มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม ๓ คน ประกอบด้วยผู้บริหารของทัณฑสถานหญิงกลาง ได้แก่ ผู้อำนวยการส่วนปกครองผู้ต้องขัง ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง และผู้อำนวยการส่วนทัณฑปฏิบัติ โดยผู้วิจัยจะขอแนะนำเสนอในภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารทัณฑสถาน โดยจะนำเสนอข้อมูลตามมิติของวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวความคิด ซึ่งจะแตกรายละเอียดของการนำเสนอตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์แต่ละข้อจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวความคิดในการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑) **ทัณฑสถาน**สามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปใช้ในด้านต่างๆต่อไปได้อย่างไร

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Prisoner Classification) เป็นกระบวนการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยมีคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางเข้าร่วมการพิจารณาในการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละรายประกอบด้วย นักทัณฑวิทยา เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ฯลฯ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทัณฑสถานจะทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ และสภาพทั่วไปของผู้ต้องขัง รวมทั้งสภาพความเป็นมา สาเหตุของการกระทำผิด พฤติการณ์ในการกระทำผิด เพื่อให้สามารถกำหนดแผนการบำบัดรักษา อบรม แก้ไข และฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน ตลอดจนปัญหาต่างๆ ของผู้ต้องขัง รวมถึงความปลอดภัยของผู้ต้องขังบางคนด้วย ซึ่งจากการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ทัณฑสถานหญิงกลางสามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในด้านต่างๆ อยู่ ๒ ด้าน ได้แก่

๑. ประโยชน์ด้านการควบคุมหรือด้านการบริหารงานเรือนจำ

แนวความคิดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารทัณฑสถานหญิงกลางส่วนใหญ่สรุปได้ว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานต่างๆ นั้น กรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายให้

เรือนจำและทัณฑสถานทุกแห่งดำเนินการจำแนกกับผู้ต้องขังทุกรายที่ถูกควบคุมตัวในเรือนจำและทัณฑสถาน การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการเริ่มตั้งแต่วาระแรกที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานจนกระทั่งพ้นโทษหรือได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำหรือทัณฑสถานโดยการประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่เรือนจำทุกฝ่าย

หลังจากนั้น คณะวิจัยได้สอบถามต่อไปถึงประเด็นเชิงลึกของประโยชน์ด้านการควบคุมหรือด้านการบริหารงานทัณฑสถาน พบว่า ประโยชน์ด้านการควบคุมนั้น ทัณฑสถานสามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรื่องของการควบคุม โดยเมื่อดำเนินการจำแนกแล้วสามารถพิจารณาแยกขังผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมตัวในทัณฑสถานหญิงกลางเป็นประเภทต่างๆ หรือระดับต่างๆ ได้ตามหลักทฤษฎีวิทยา ซึ่งการแยกขังเป็นส่วนในการเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง กล่าวคือ ในการที่จะศึกษาประวัติผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม และในการที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกลุ่มต่างๆ แตกต่างกันนั้น จำเป็นต้องมีการแยกขัง ดังนั้นการแยกขังเป็นเพียงส่วนเสริมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเท่านั้น และการแยกขังก็ไม่ได้หมายถึงจะต้องแยกแดน อาจแยกโดยอาศัยห้องนอนหรือเขตแดน หรืออาณาบริเวณหนึ่งๆ ก็ได้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังจึงต้องพิจารณาเชื่อมโยงไปถึงการแยกขังในผู้ต้องขังประเภทต่างๆ ให้สอดคล้องกับกำหนดโทษด้วย อาทิเช่น ผู้ต้องขังหญิงที่ตัดสินเด็ดขาดแล้วมีกำหนดโทษสูงถือเป็นรายสำคัญหรือต้องให้การควบคุมในระดับความมั่นคงสูง ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์หรือมีครรภ์ ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นผู้สูงอายุเหล่านี้อาจให้การควบคุมในระดับปานกลางหรือระดับต่ำเป็นต้น

นอกจากนี้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางยังทำให้ผู้บริหารทัณฑสถานรับทราบถึงสาเหตุของการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละราย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการกำหนดแผนในการควบคุมและแผนในการให้การปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรื่องการควบคุมและเฝ้าระวังในทัณฑสถาน ซึ่งเป็นไปตามหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ต้องดำเนินการศึกษาหรือรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขังแต่ละคน เพื่อให้ทราบพื้นฐานความรู้ ความถนัด ประวัติการประกอบอาชีพ ประวัติครอบครัว การคบเพื่อน บุคลิกภาพโดยทั่วไป ระดับสติปัญญา และโดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำ ความผิด และสาเหตุแห่งการกระทำผิดตลอดจนข้อมูลในเรื่องอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการควบคุมและแผนการปฏิบัติ ยังเป็นประโยชน์ในเรื่องของการนำข้อมูลไปสู่การวิเคราะห์สังเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละรายอันจะทำให้คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานสามารถกำหนดระดับของการควบคุม และกำหนดระดับของการเฝ้าระวังในทัณฑสถานได้เป็นอย่างดี

อีกทั้งการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังยังทำให้ทัณฑสถานหญิงกลางโดยเฉพาะผู้บริหารมีข้อมูลเพื่อนำไปสู่การกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการควบคุม เพื่อวิเคราะห์ไปสู่แนวทางในการป้องกันการกระทำผิดระเบียบวินัยในทัณฑสถาน และนำไปสู่แนวทางในการกำหนดแผนป้องกันการหลบหนี ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญสำหรับการบริหารงานเรือนจำ/ทัณฑสถานที่ต้องให้ความสำคัญกับการควบคุมผู้ต้องขังไม่ให้แหกหลบหนี

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารทัศนสถานดังกล่าวยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังยังมีประโยชน์ในด้านการควบคุมในประเด็นที่สำคัญในเรื่องของแผนการควบคุม โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑. เพื่อลดความเสี่ยงในการแหกหักหลบหนีของผู้ต้องขัง
๒. เพื่อลดความเสี่ยงของการรวมกลุ่มเป็นแก๊งของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะกลุ่มที่สร้างอิทธิพลในเรือนจำหรือเป็นพวกข่าใหญ่
๓. เพื่อแยกขังในผู้ต้องขังหญิงแต่ละประเภทโดยช่วยในการลดความเสี่ยงในการรวมตัวก่อความวุ่นวายในทัศนสถาน

กล่าวโดยสรุป การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทัศนสถานหญิงกลางสามารถใช้ประโยชน์ในด้านการควบคุมตามความคิดเห็นของผู้บริหารทัศนสถานหญิงกลาง ได้ดังนี้

๑. เพื่อแยกขังผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมตัวในทัศนสถานหญิงกลางเป็นประเภทต่างๆ หรือระดับต่างๆ ได้ตามหลักทฤษฎีอาชญาวิทยา
๒. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการกำหนดแผนในการควบคุมและแผนในการให้การปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรื่องการควบคุมและเฝ้าระวังในทัศนสถาน
๓. เป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปสู่แนวทางในการกำหนดแผนป้องกันการหลบหนี
๔. เพื่อลดความเสี่ยงของการรวมกลุ่มเป็นแก๊งของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะกลุ่มที่สร้างอิทธิพลในเรือนจำหรือเป็นพวกข่าใหญ่ซึ่งเป็นพวกที่สร้างความวุ่นวายและก่อปัญหาในทัศนสถานได้มากที่สุด

๒. ประโยชน์ด้านการอบรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัย

คณะวิจัยได้สอบถามต่อไปถึงประเด็นเชิงลึกของประโยชน์ด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของทัศนสถาน พบว่า ประโยชน์ด้านการแก้ไขนั้น ทัศนสถานสามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรื่องของการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัย ในเรื่องของแผนการฝึกอบรมหรือการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ เพื่อให้การบำบัดรักษา อบรมแก้ไข และฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังโดยสอดคล้องกับสภาพร่างกายจิตใจ ระดับสติปัญญา พื้นฐานความรู้ ความถนัดของผู้ต้องขัง รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดหลังของครอบครัวและสภาพแวดล้อมของสังคมภายนอก โดยเฉพาะแผนการอบรมแก้ไข (โปรแกรมการแก้ไขเฉพาะ) สำหรับผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างเหมาะสม เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย โปรแกรมการแก้ไขผู้กระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับทรัพย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางสามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อเป็นข้อมูลของผู้ต้องขังแต่ละรายโดยเฉพาะข้อมูลด้านความถนัด ความรู้ความสามารถเดิมของผู้ต้องขัง และสาเหตุและมูลเหตุจูงใจในการกระทำผิดของผู้ต้องขัง เพื่อการสังเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละราย อันจะนำไปสู่การกำหนดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขและทัณฑสถานหญิงกลาง ยังสามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกฯ ในประเด็นของการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม โดยมิข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการแก้ไข เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำภายหลังปล่อยตัวพ้นโทษและเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังมีกำลังใจในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังนั้นสอดคล้องตามภารกิจของกรมราชทัณฑ์ที่กำหนดไว้ว่า “กรมราชทัณฑ์มีภารกิจเกี่ยวกับการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง โดยมุ่งพัฒนาเป็นองค์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่หวนกลับมาทำผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพสุจริตและสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติ โดยสังคมให้การยอมรับ”

นอกจากนี้ กลุ่มผู้บริหารทัณฑสถานหญิงกลางยังให้ความคิดเห็นว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทำให้ทัณฑสถานมีแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการแก้ไขเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำเพื่อโอกาสในการปรับปรุงตนเองและมีอาชีพรองรับภายหลังพ้นโทษสำหรับกลุ่มผู้ต้องขังที่ยังไม่มีงานทำและให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขปรับปรุงตามที่ตนเองสนใจและถนัด

กล่าวโดยสรุป การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงกลางสามารถใช้ประโยชน์ในด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังตามความคิดเห็นของผู้บริหารทัณฑสถานหญิงกลาง ได้ดังนี้

๑. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการกำหนดแผนในการให้การปฏิบัติในด้านการแก้ไข และเพื่อประโยชน์ในการลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำภายหลังพ้นโทษ เพื่อโอกาสในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง และเพื่อให้มีอาชีพรองรับรองรับภายหลังพ้นโทษ

๒. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารในการกำหนดแผนแผนการอบรมแก้ไข (โปรแกรมการแก้ไขเฉพาะ) สำหรับผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างเหมาะสม

๓. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการกำหนดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข ๔ กลุ่มได้แก่

- กลุ่มผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ
- กลุ่มผู้ต้องขังที่แก้ไขได้
- กลุ่มผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไข
- กลุ่มพิเศษ เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังต่างชาติ ผู้ต้องขังโรคจิต ผู้ต้องขังป่วย

(๒) **ทัศนสถาน** มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
ด้านต่างๆ ต่อไปนี้ อย่างไร

คณะวิจัยได้สอบถามต่อไปถึงประเด็นเชิงลึกของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ
จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ความเห็นสอดคล้องตรงกันว่า การจำแนกลักษณะ
ผู้ต้องขังของทัศนสถานยังดำเนินการได้อย่างไม่เต็มที่เนื่องจากประสบปัญหาหลายประการ ทั้งในส่วน
ของปัจจัยภายในเช่น งบประมาณในการดำเนินงาน การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมใน
การดำเนินงานจำแนก เช่น การแพทย์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ นักกิจกรรมบำบัด เป็นต้น ซึ่งต้องมี
ลักษณะเชิงสหวิทยาการ ระบบงาน และสถานที่สภาพแวดล้อมของอาคารสถานที่ของทัศนสถาน
นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากปัจจัยภายนอกเช่น ปริมาณของผู้ต้องขังที่เกินอัตราความจุของทัศนสถาน
หญิงกลาง การขาดแคลนกองงานหรือสถานที่รองรับในการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างครอบคลุมทุก
ราย ซึ่งกลุ่มผู้บริหารทัศนสถานให้ความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของ
การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทัศนสถานหญิงกลาง ในหัวข้อดังต่อไปนี้

(๒.๑) ด้านงบประมาณ

ทัศนสถานหญิงกลางได้รับการจัดสรรหรือสนับสนุนงบประมาณไม่เพียงพอในการ
ดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เช่น วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน เครื่องคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บ
ข้อมูลผู้ต้องขัง เครื่องมือสมัยใหม่ที่นำมาช่วยในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นต้น

(๒.๒) ด้านการควบคุม

ปัญหาด้านการลักลอบนำเจ้าโทรศัพท์มือถือและยาเสพติดต่างๆ เข้าในทัศนสถานทำ
ให้การควบคุมต้องเพิ่มเทคโนโลยี

(๒.๓) ด้านจำนวนผู้ต้องขัง

ปัญหาจากปัจจัยในเรื่องของสถานที่เช่น มีแดนแรกรับผู้ต้องขังในทัศนสถานหญิง
กลางเพื่อรอการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังภายใน ๑ เดือน แต่สถานที่คับแคบไม่สามารถแยกขังผู้ต้องขัง
แต่ละประเภทได้อย่างเหมาะสม

(๒.๔) ด้านบุคลากร/วัสดุ/อุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ

บุคลากรด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทัศนสถานมีจำนวนไม่เพียงพอและไม่
สัมพันธ์กับปริมาณผู้ต้องขังในทัศนสถาน

กรมราชทัณฑ์ขาดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่าง
สม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีงบประมาณ

(๒.๕) ด้านอื่นๆ

ไม่มีสถานที่ในการดำเนินการสัมภาษณ์ประวัติผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างเหมาะสม และไม่มีสถานที่สำหรับการประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างเป็นสัดส่วน

ปัญหาการแทรกแซงการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ เช่น องค์กรสิทธิมนุษยชน องค์กรสากล ฯลฯ

ผู้บังคับบัญชาไม่เห็นความสำคัญของงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และไม่ดำเนินงานตามมติของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตลอดจนคณะกรรมการจำแนกฯ ไม่เห็นความสำคัญ ตลอดจนคณะกรรมการภายนอกไม่เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการเพื่อร่วมกำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

(๒.๖) วิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ประสบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารทัณฑสถานมีความคิดเห็นสอดคล้องกันถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เช่น ปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ผู้บริหารเรือนจำได้ดำเนินการแก้ไขโดยให้ใช้งบประมาณส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากงบดำเนินการประจำปีที่กรมราชทัณฑ์จัดสรรให้มาดำเนินการอาจใช้งบประมาณจากร้านสงเคราะห์สวัสดิการผู้ต้องขังของทัณฑสถานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กร มูลนิธิต่างๆ เป็นต้น ปัญหาด้านบุคลากรที่ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีไม่เพียงพอ และไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลาง ดำเนินการแก้ไขโดยมีคำสั่งของทัณฑสถานให้เจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายหรือหัวหน้าแดนต่างๆ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอีกหน้าที่หนึ่งเพื่อแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นต้น

(๓) ทัณฑสถานมีรูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในด้านต่างๆ เหล่านี้อย่างไร

๓.๑ การศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขังแต่ละราย

- การสัมภาษณ์เบื้องต้นผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

พบว่า ทัณฑสถานหญิงกลางดำเนินการสัมภาษณ์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ส่วนใหญ่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ตามแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (จน.๑) โดยดำเนินการสัมภาษณ์สอบประวัติผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกรายและผู้ต้องขังที่ย้ายมาจากเรือนจำ/ทัณฑสถานอื่นๆ ให้แล้วเสร็จไม่เกิน ๔ สัปดาห์ นับตั้งแต่ทัณฑสถานหญิงกลางรับตัวไว้โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ และสภาพทั่วไปของผู้ต้องขัง รวมทั้งประวัติการกระทำผิดและสาเหตุแห่ง

การกระทำผิด เพื่อให้สามารถกำหนดแผนการควบคุมและแผนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตามสภาพผู้ต้องขังแต่ละคน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารทัณฑสถานให้ข้อมูลไว้

-การใช้เครื่องมืออื่นๆ เช่น แบบทดสอบทางจิตวิทยา แบบสัมภาษณ์ มาสนับสนุนรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง

ทัณฑสถานหญิงกลางใช้เครื่องมือทางจิตวิทยามาช่วยในงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เช่น แบบประเมินภาวะสุขภาพจิตสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำไทย (Prisoner Mental Health Questionnaire : PMHQ – Thai) เพื่อประเมินภาวะของสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง

-ข้อมูลด้านอื่นๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำเนาคำพิพากษาสำเนาหมายฝากขัง ข่าวกู้กระทำผิดจากสื่อสารสนเทศต่างๆ เป็นต้น

พบว่า ทัณฑสถานหญิงกลางได้ขอคัดสำเนาคำพิพากษาในรายของผู้ต้องขังที่ตัดสินคดีเด็ดขาดแล้วเพื่อประโยชน์ในการศึกษาถึงลักษณะแห่งคดีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดเพื่อให้รับทราบข้อมูลที่เป็นจริงของผู้ต้องขังแต่ละราย ตลอดจนการจัดทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Case Study) ในผู้ต้องขังรายสำคัญหรือรายที่เป็นข่าวทางสื่อสารสนเทศต่างๆ

๓.๒ การวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละราย

-คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน

พบว่า ทัณฑสถานหญิงกลางได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จำนวน ๑๓ คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง เป็นประธาน คณะกรรมการฯ ผู้อำนวยการส่วน หัวหน้าฝ่าย นักสังคมสงเคราะห์/ผู้ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์พยาบาลทัณฑสถาน บุคคลภายนอกที่มีคุณวุฒิหรือเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ เป็นกรรมการ หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นกรรมการ และเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

-จำนวนครั้ง/ระยะเวลาของการประชุม/รายละเอียดการประชุม

พบว่า การประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จัดให้มีเดือนละ ๑ – ๒ ครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ต้องขัง โดยคณะกรรมการฯ มีหน้าที่ในการตรวจวิเคราะห์ผู้ต้องขังจากประวัติข้อมูลที่ได้เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังเสนอในการประชุม เพื่อร่วมกันพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งแผนด้านการควบคุม และแผนด้านการแก้ไข โดยมีการนำผู้ต้องขังแต่ละรายเข้ามาให้คณะกรรมการฯ ได้ดูสภาพร่างกาย บุคลิกลักษณะ และสอบถามเพิ่มเติมรวมทั้งเปิดโอกาส

ให้ผู้ต้องขังได้แสดงความคิดเห็นด้วย เพื่อวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว

-กิจกรรมที่รองรับสำหรับการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

พบว่า ท้นทสถานหญิงกลางมีโครงการหรือมาตรการหลายประเภทเพื่อให้ครอบคลุมในประเภทของผู้ต้องขังหญิงที่ผ่านคณะกรรมการจำแนกฯ แล้ว เช่น มีมาตรการควบคุมโดยใกล้ชิด มีโครงการติดตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง มีโครงการด้านการศึกษา โครงการฝึกวิชาชีพในโรงงานและแรงงานรับจ้าง โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โปรแกรมชุมชนบำบัด โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โครงการพัฒนาจิตใจ เป็นต้น

๓.๓ การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

-ระยะเวลาที่ติดตามผล/ดำเนินการติดตามผลโดยใคร/การนำผลการติดตามไปใช้

พบว่า เมื่อท้นทสถานหญิงกลางให้การปฏิบัติตามแผนของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไประยะเวลาหนึ่ง เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะดำเนินการประสานฝ่ายหรือกองงานที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังแต่ละราย ให้ดำเนินการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยดำเนินการในช่วงรอบ ๖ เดือน ภายหลังฝ่ายการจำแนกฯ เพื่อให้ทราบว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวมีปัญหาขัดข้องเกิดผลสัมฤทธิ์หรือไม่อย่างไร

๓.๔ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ

พบว่า ท้นทสถานหญิงกลางจะดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำในกรณีที่ฝ่ายหรือหน่วยงานต่างๆ มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงเพื่อให้เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการจำแนกซ้ำเพื่อพิจารณาปรับเปลี่ยนแผนการให้การปฏิบัติตามความเหมาะสมต่อไป

๓.๕ การวางแผนหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง

พบว่า ท้นทสถานหญิงกลางดำเนินการจัดทำแผนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยสำหรับผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแล้วเหลือโทษจำคุกต่อไปไม่เกิน ๖ เดือน โดยการประสานข้อมูลจากงานทะเบียนประวัติผู้ต้องขังประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในท้นทสถานโดยดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยต่อไป

(๔) ทักษสถานมีการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในลักษณะเหล่านี้อย่างไร

๔.๑ การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเฉพาะกลุ่ม

พบว่า ทักษสถานหญิงกลางได้ดำเนินการตามประเภทของผู้ต้องขังแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ หรือผู้ต้องขังพิการ มีการจัดโปรแกรมสวัสดิการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ โปรแกรมสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์/มีเด็กติดผู้ต้องขัง ผู้บริหารทักษสถานกำหนดให้มีโครงการให้การสงเคราะห์เด็กติดผู้ต้องขัง เป็นต้น

๔.๒ โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูต่างๆ

พบว่า ผู้บริหารทักษสถานได้ให้ความคิดเห็นว่า ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕ ทักษสถานหญิงกลางได้ดำเนินการตามโครงการโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย โครงการราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โครงการโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โครงการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตทางสังคมแก่ผู้ต้องขังหญิงก่อนพ้นโทษ เป็นต้น

๔.๓ ด้านทัศนปฏิบัติ

ทักษสถานหญิงกลางได้ดำเนินการด้านทัศนปฏิบัติกับผู้ต้องขังที่เข้าหลักเกณฑ์ เช่น ดำเนินการพักการลงโทษให้กับนักโทษเด็ดขาด โดยถือว่าการพักการลงโทษ เป็นวิธีการทางทัณฑวิทยาเพื่อใช้ในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หนึ่งในวัตถุประสงค์หลายอย่างของการพักการลงโทษนั้นมีไว้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังได้ประพฤติตนเป็นคนดี อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ ซึ่งจะส่งผลต่อการปกครองของเรือนจำ/ทักษสถาน เนื่องจากปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ต้องประสบปัญหาผู้ต้องขังเป็นจำนวนมาก แต่จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ในการควบคุมมีไม่เพียงพอ การที่มีเจ้าหน้าที่จำนวนน้อย ย่อมยากต่อการควบคุมดูแลผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย ดังนั้นจึงต้องสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังส่วนหนึ่งเพื่อจะเป็นการง่ายต่อการปกครองของเจ้าหน้าที่และอีกส่วนหนึ่งเพื่อง่ายต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังจะได้มีแรงจูงใจที่อยากจะทำความดี อยากจะเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เป็นคนดี แรงจูงใจหนึ่งก็คือการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก เป็นต้น

(๕) ทักษสถานมีแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านี้อย่างไรภายหลังผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

๕.๑ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมมั่นคงสูงสุด

ทักษสถานหญิงกลางมีแนวทางการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยมีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิดจัดให้อยู่ในแดนหรือบริเวณที่มีความมั่นคงสูง และมีการติดตามพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึกรายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม

๕.๒ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมสูง

ทัณฑสถานหญิงกลางมีแนวทางควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยมีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิด มีการติดตามพฤติการณ์ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึกรายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุมพิจารณาขอบข่ายให้ทำงานในโรงงานฝึกวิชาชีพต่างๆ ตามความเหมาะสม

๕.๓ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมปานกลาง

ทัณฑสถานหญิงกลางมีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยดำเนินการควบคุมในระดับปานกลาง และพิจารณาขอบข่ายงานตามความเหมาะสม

๕.๔ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมต่ำ

ทัณฑสถานหญิงกลางมีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยควบคุมในระดับต่ำ พิจารณาคัดเลือกไปอยู่ประจำในเรือนจำชั่วคราว/ทัณฑสถานเปิด พิจารณาคัดเลือกออกทำงานนอกทัณฑสถาน และมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

๕.๕ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ

ทัณฑสถานหญิงกลางมีแนวทางในการให้การอบรมพัฒนาจิตใจ ส่งเสริมการศึกษาและการทำงานอาชีพ และส่งเสริมฝึกวิชาชีพในโรงงานและแรงงานรับจ้าง

๕.๖ กลุ่มผู้ต้องขังที่แก้ไขได้

ทัณฑสถานหญิงกลางให้การอบรมและพัฒนาจิตใจโดยจัดแผนการปฏิบัติโปรแกรมเพื่อการแก้ไขเฉพาะในแต่ละประเภทคดี เช่น คดียาเสพติดให้แก้ไขในรูปแบบโปรแกรมแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเป็นต้น หรือให้การอบรมด้านการศึกษา และให้การอบรมทางด้านการฝึกวิชาชีพ

๕.๗ กลุ่มผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไข

ทัณฑสถานหญิงกลางมีแนวทางในการแก้ไขโดยจัดแผนการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ต้องขังที่แก้ไขได้ เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำแต่ต้องใช้ระยะเวลาในแต่ละแผนภูมิตี้นานกว่า

๕.๘ กลุ่มพิเศษ

ทัณฑสถานหญิงกลางมีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยให้การปฏิบัติตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล อาทิ ให้การบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิต/ร่างกาย จัดแผนการปฏิบัติตามโปรแกรมเพื่อการแก้ไขสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ และให้การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

(๖) ทักษสถานควรมีแนวทางในการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างไร

ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า แนวทางในการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานในอนาคตต้องมีการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลให้มีการสืบค้นข้อมูลผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างรวดเร็ว และเป็นปัจจุบัน โดยสามารถสืบค้นจากคอมพิวเตอร์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

สำหรับกลุ่มที่สอง มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม ๘ คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน เช่น หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทัณฑสถานหญิงกลาง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในส่วนที่ได้รับแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ซึ่งประจำอยู่ฝ่ายต่างๆ เช่น หัวหน้าฝ่ายปกครองผู้ต้องขัง หัวหน้าฝ่ายรักษาการณ์ หัวหน้าฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ หัวหน้าฝ่ายสงเคราะห์ผู้ต้องขัง จำนวน ๔ คน โดยคณะวิจัยจะขอนำเสนอในภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ของทัณฑสถาน โดยจะนำเสนอข้อมูลตามมิติของวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวความคิด ซึ่งจะแตกรายละเอียดของการนำเสนอตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์แต่ละข้อจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวความคิดในการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑) ทัณฑสถานสามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไปใช้ในด้านต่างๆต่อไปนี้ได้อย่างไร

๑.ประโยชน์ด้านการควบคุมหรือด้านการบริหารงานเรือนจำ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นระดับเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นสอดคล้องกับแนวความคิดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารทัณฑสถานหญิงกลางที่ได้ให้ข้อคิดเห็นในประโยชน์ด้านการควบคุมที่พบว่า

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางได้ปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินงานหรือนโยบายของกรมราชทัณฑ์โดยต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการเริ่มตั้งแต่วาระแรกที่รับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานจนกระทั่งพ้นโทษหรือได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำหรือ ทัณฑสถานซึ่งการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะมีประโยชน์อยู่ ๒ ประการ คือ ด้านการบริหารงานเรือนจำที่เน้นไปในด้านการกำหนดระดับการควบคุมของผู้ต้องขังแต่ละราย และในด้านการอบรมแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างเหมาะสม

หลังจากนั้น คณะวิจัยได้สอบถามต่อไปถึงประเด็นเชิงลึกของประโยชน์ด้านการควบคุมหรือด้านการบริหารงานทัณฑสถาน พบว่า ประโยชน์ด้านการควบคุมนั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่

เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารพัฒนาสถานโดยพัฒนาสถานสามารถใช้ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรื่องของการควบคุม ดังต่อไปนี้

๑.สามารถทำการแยกขังผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมตัวในพัฒนาสถานหญิงกลางเป็นประเภทต่างๆ หรือระดับต่างๆ ได้ตามหลักทฤษฎีวิทยา

๒.พัฒนาสถานหญิงกลางมีข้อมูลในเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลเบื้องต้นของผู้ต้องขังเพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจกับผู้ต้องขังตั้งแต่วาระแรกที่รับตัวเข้าสู่พัฒนาสถานจนกระทั่งปล่อยตัวพ้นโทษ

๓.สามารถกำหนดแผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้านการควบคุม เป็น ๔ แผน ได้แก่ ผู้ต้องขังที่ควบคุมมั่นคงสูงสุดผู้ต้องขังที่ควบคุมมั่นคงสูงผู้ต้องขังที่ควบคุมปานกลาง และผู้ต้องขังที่ควบคุมต่ำ

๔.พัฒนาสถานหญิงกลางมีข้อมูลผู้ต้องขังในกลุ่มที่ต้องควบคุมในระดับสูงสุด เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่สำคัญที่สุดในพัฒนาสถาน เช่น ผู้ต้องขังหญิงมีกำหนดโทษสูง พฤติกรรมกระทำความผิดรุนแรงเป็นคดีสะเทือนขวัญประชาชน เป็นต้น

๕.เจ้าหน้าที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น หัวหน้ากองงาน หัวหน้าแดน หัวหน้าฝ่ายปกครองที่ต้องทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังหญิงในพัฒนาสถานมีข้อมูลเบื้องต้นของผู้ต้องขังแต่ละราย

๖.เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลพื้นฐานของผู้ต้องขังแต่ละรายเพื่อกำหนดแผนการควบคุมเพื่อลดความเสี่ยงในการหลบหนีและป้องกันความสงบเรียบร้อยในพัฒนาสถาน

๒.ประโยชน์ด้านการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นระดับเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมีความคิดเห็นสอดคล้องกับแนวความคิดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหารพัฒนาสถานหญิงกลางที่ได้ให้ข้อคิดเห็นในประโยชน์ด้านการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัยดังต่อไปนี้

๑.พัฒนาสถานหญิงกลางสามารถกำหนดแผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้านการแก้ไข เป็น ๔ แผน ได้แก่ผู้ต้องขังกลุ่มที่มีแนวโน้มไม่กระทำความผิดซ้ำผู้ต้องขังกลุ่มที่แก้ไขได้ผู้ต้องขังกลุ่มที่ยากต่อการแก้ไข และผู้ต้องขังกลุ่มพิเศษ

๒.พัฒนาสถานหญิงกลางมีข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลเบื้องต้นของผู้ต้องขังเพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจกับผู้ต้องขังตั้งแต่วาระแรกที่รับตัวเข้าสู่เรือนจำ การกำหนดแผนการปฏิบัติ และแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

๓.พัฒนาสถานหญิงกลางมีข้อมูลผู้ต้องขังในกลุ่มที่ยากต่อการแก้ไข เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่สำคัญที่สุดในพัฒนาสถาน เช่น เป็นอาชญากรโดยสันดาน กระทำความผิดติดนิสัย ไม่น่าแก้ไข เป็นแก๊งอาชญากรหรือองค์กรอาชญากรรม เป็นต้น

๔.เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษา หัวหน้ากองงาน อนุศาสนาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น มีข้อมูลที่ได้รับจากฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทั้งข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล แผนการให้การปฏิบัติในด้านการแก้ไข

๕.พัฒนาสถานหญิงกลางมีข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ต้องขังแต่ละรายเพื่อกำหนดแผนการให้การปฏิบัติในด้านการแก้ไข เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ปรับปรุงแก้ไขตนเองลดความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำภายหลังปล่อยตัวพ้นโทษ

(๒) **ทัศนสถาน** มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
ด้านต่างๆ ต่อไปนี้อย่างไร

คณะวิจัยได้สอบถามต่อไปถึงประเด็นเชิงลึกของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ
จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง
และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความเห็นสอดคล้องตรงกันว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของ
ทัศนสถานหญิงกลางยังประสบปัญหาในการดำเนินการอยู่ได้แก่ การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในการ
ดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนผู้ต้องขังทั้งสิ้น ๒,๖๕๓ คน (ข้อมูล ณ
วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๕, กองแผนงาน กรมราชทัณฑ์) แต่มีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะ
ผู้ต้องขังทั้งสิ้น จำนวน ๔ คน ทำให้การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการได้อย่างไม่เต็มที่ประกอบ
กับทัศนสถานยังประสบปัญหาในหลายประการ ทั้งในส่วนของการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน
ตามแผนการปฏิบัติเพื่อการแก้ไข เช่น ไม่สามารถดำเนินการแก้ไขตามแผนได้รับทุกแผนและครบใน
ผู้ต้องขังทุกราย ได้แก่ โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ซึ่งทัศนสถานหญิงกลาง
ดำเนินการแก้ไขในผู้ต้องขังหญิงได้เพียงรุ่นละ ๔๐ คนเท่านั้น และในแต่ละปีอาจจัดได้ไม่เกิน ๓ รุ่น การ
ขาดแคลนบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นัก
กิจกรรมบำบัด เป็นต้น ตลอดจนการขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม
เนื่องจาก กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมลำดับสุดท้ายที่ต้องดำเนินการควบคุม
ผู้กระทำผิดซึ่งข้อมูลของผู้กระทำผิดในแต่ละรายมีความสำคัญกับงานราชทัณฑ์หากมีข้อมูลของผู้กระทำ
ผิดจะทำให้การกำหนดแผนทั้งการควบคุมและแผนในการแก้ไขดำเนินการได้ง่ายขึ้น เช่น ข้อมูลจาก
เจ้าหน้าที่ตำรวจในเรื่องของหมายฝากขัง จากศาลยุติธรรมที่ต้องให้สำเนาคำพิพากษาของผู้กระทำผิด
เมื่อตัดสินคดีเด็ดขาด ตลอดจนปัจจัยในเรื่องของทัศนสถานเองทั้งด้านสถานที่ในการให้การปฏิบัติ
ภายหลังการกำหนดแผนในการแก้ไข เพื่อให้สอดคล้องกับมติคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่
กำหนดแผนการควบคุมและแผนการแก้ไขในผู้ต้องขังแต่ละราย ซึ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนก
ลักษณะผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันกับผู้บริหารทัศนสถาน
ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่
เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาในการ
ดำเนินงาน โดยจัดทำแบบติดตามพฤติกรรมผู้ต้องขังในหน่วยงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงานที่รับ
ตัวผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะแล้วเข้าหน่วยงานกองงาน ได้ช่วยติดตามพฤติกรรมของผู้ต้องขัง
เป็นรายบุคคล และบันทึกในสมุดประจำตัวผู้ต้องขังเพื่อแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกฯ
ตลอดจนใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บข้อมูล เป็นต้น

(๓) **ทัศนสถาน** มีรูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในด้าน
ต่างๆ เหล่านี้อย่างไร

๓.๑ การศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขังแต่ละราย

- การสัมภาษณ์เบื้องต้นผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

พบว่า ทณฑสถานหญิงกลางดำเนินการสัมภาษณ์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เป็นนักสังคมสงเคราะห์ตามแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (จน.๑) โดยดำเนินการสัมภาษณ์สอบประวัติผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกรายและผู้ต้องขังที่ย้ายมาจากเรือนจำ/ทัณฑสถานอื่นๆ ให้แล้วเสร็จไม่เกิน ๔ สัปดาห์

-การใช้เครื่องมืออื่นๆ เช่น แบบทดสอบทางจิตวิทยา แบบสัมภาษณ์มาตรฐานบูรณาการรวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ดำเนินการใช้เครื่องมือทางจิตวิทยามาช่วยในงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เช่น แบบประเมินภาวะสุขภาพจิตสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำไทย (Prisoner Mental Health Questionnaire : PMHQ – Thai) เพื่อประเมินภาวะของสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง

-ข้อมูลด้านอื่นๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำเนาคำพิพากษาสำเนายหมายฝากขัง ข่าวกฎหมายจากสื่อสารสนเทศต่างๆ เป็นต้น

พบว่า เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ประสานฝ่ายทะเบียนผู้ต้องขังให้ดำเนินการขอคัดสำเนาคำพิพากษาในรายของผู้ต้องขังที่ตัดสินคดีเด็ดขาดแล้วหรือให้ญาติผู้ต้องขังติดต่อขอถ่ายสำเนาคำพิพากษาจากศาลและนำมาให้ทัณฑสถานฯ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาถึงลักษณะแห่งคดีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดเพื่อได้รับทราบข้อมูลที่เป็นจริงของผู้ต้องขังแต่ละราย

๓.๒ การวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแต่ละราย

-คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน

พบว่า ทณฑสถานหญิงกลางได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังชุดปัจจุบัน จำนวน ๑๓ คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง เป็นประธานคณะกรรมการฯ ผู้อำนวยการส่วน หัวหน้าฝ่าย นักสังคมสงเคราะห์/ผู้ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์พยาบาลทัณฑสถาน บุคคลภายนอกที่มีคุณวุฒิหรือเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ เป็นกรรมการ หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นกรรมการ และเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

-จำนวนครั้ง/ระยะเวลาของการประชุม/รายละเอียดการประชุม

พบว่า การประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จัดให้มีเดือนละ ๑ - ๒ ครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ต้องขัง

-กิจกรรมที่รองรับสำหรับการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

พบว่า ทณฑสถานหญิงกลางมีโครงการหรือมาตรการหลายประเภทเพื่อให้ครอบคลุมในประเภทของผู้ต้องขังหญิงที่ผ่านคณะกรรมการจำแนกฯ แล้ว เช่น มีมาตรการควบคุมโดยใกล้ชิด มีโครงการติดตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง มีโครงการด้านการศึกษา โครงการฝึกวิชาชีพในโรงงานและแรงงานรับจ้าง โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ เป็นต้น

๓.๓ การติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

-ระยะเวลาที่ติดตามผล/ดำเนินการติดตามผลโดยใคร/การนำผลการติดตามไปใช้

พบว่า เมื่อทณฑสถานหญิงกลางให้การปฏิบัติตามแผนของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไประยะเวลาหนึ่ง เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะดำเนินการประสานฝ่ายหรือกองงานที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังแต่ละราย ให้ดำเนินการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยดำเนินการในช่วงรอบ ๖ เดือน ภายหลังฝ่ายการจำแนกฯ และเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในคอมพิวเตอร์

๓.๔ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ

พบว่า ทณฑสถานหญิงกลางจะดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำในกรณีที่ฝ่ายหรือหน่วยงานต่างๆ มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง เช่น ผู้ต้องขังไม่สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้ มีปัญหาทางด้านร่างกายและจิตใจ มีปัญหาด้านการควบคุม เป็นต้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการจำแนกซ้ำเพื่อพิจารณาปรับเปลี่ยนแผนการให้การปฏิบัติตามความเหมาะสมต่อไป

๓.๕ การวางแผนหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง

พบว่า ทณฑสถานหญิงกลางดำเนินการตามแผน/โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแล้วเหลือโทษจำคุกต่อไปไม่เกิน ๖ เดือน โดยการประสานข้อมูลจากงานทะเบียนประวัติผู้ต้องขังประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในทณฑสถานโดยดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยโดยได้รับงบประมาณในการดำเนินงานจากกรมราชทัณฑ์ ปีงบประมาณละ ๑๕,๐๐๐ บาท

(๔) ทักษสถานมีการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในลักษณะเหล่านี้อย่างไร

๔.๑ การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเฉพาะกลุ่ม

ดำเนินการตามประเภทของผู้ต้องขังแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ หรือผู้ต้องขังพิการ ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์/มีเด็กติดผู้ต้องขัง เป็นต้น

๔.๒ โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูต่างๆ

ทัณฑสถานหญิงกลางได้ดำเนินการตามโครงการโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย โครงการราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โครงการโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โครงการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตทางสังคมแก่ผู้ต้องขังหญิงก่อน พ้นโทษ เป็นต้น

๔.๓ ด้านทัณฑปฏิบัติ

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้ประสานฝ่ายทัณฑปฏิบัติดำเนินการด้านทัณฑปฏิบัติกับผู้ต้องขังที่เข้าหลักเกณฑ์ เช่น ดำเนินการพักการลงโทษให้กับนักโทษเด็ดขาด ลดวันต้องโทษจำคุก ดำเนินการขอพระราชทานอภัยโทษ เป็นต้น

(๕) ทักษสถานมีแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านี้อย่างไรภายหลังผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

๕.๑ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมมั่นคงสูงสุด

มีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิดจัดให้อยู่ในแดนหรือบริเวณที่มีความมั่นคงสูง และมีการติดตามพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึกรายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม

๕.๒ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมสูง

มีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิด มีการติดตามพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึกรายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุมพิจารณาอบหมายให้ทำงานในโรงงานฝึกวิชาชีพต่างๆ ตามความเหมาะสม

๕.๓ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมปานกลาง

มีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยดำเนินการควบคุมในระดับปานกลาง และพิจารณาอบหมายงานตามความเหมาะสม

๕.๔ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมต่ำ

มีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยควบคุมในระดับต่ำ พิจารณาคัดเลือกไปอยู่ประจำในเรือนจำชั่วคราว/ทัณฑสถานเปิด พิจารณาคัดเลือกออกทำงานนอก ทัณฑสถาน และมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

๕.๕ กลุ่มผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ

มีแนวทางในการให้การอบรมพัฒนาจิตใจ ส่งเสริมการศึกษาและการงานอาชีพ และส่งเสริมฝึกวิชาชีพในโรงงานและแรงงานรับจ้าง

๕.๖ กลุ่มผู้ต้องขังที่แก้ไขได้

มีแนวทางในการให้การอบรมและพัฒนาจิตใจโดยจัดแผนการปฏิบัติโปรแกรมเพื่อการแก้ไขเฉพาะในแต่ละประเภทคดี เช่น คดียาเสพติดให้แก้ไขในรูปแบบโปรแกรมแก้ไขผู้ค้ายาเสพติด รายย่อยเป็นต้น หรือให้การอบรมด้านการศึกษา และให้การอบรมทางด้านการฝึกวิชาชีพ

๕.๗ กลุ่มผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไข

มีแนวทางในการแก้ไขโดยจัดแผนการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ต้องขังที่แก้ไขได้ เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำแต่ต้องใช้ระยะเวลาในแต่ละแผนปฏิบัตินานกว่า

๕.๘ กลุ่มพิเศษ

มีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยให้การปฏิบัติตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล อาทิ ให้การบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิต/ร่างกาย จัดแผนการปฏิบัติตามโปรแกรมเพื่อการแก้ไขสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ และให้การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

(๖) ทัณฑสถานควรมีแนวทางในการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างไร

ตามความคิดเห็นของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า แนวทางในการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานในอนาคตต้องมีการเพิ่มบุคลากรผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขังในทัณฑสถาน มีการสนับสนุนให้ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมากขึ้น มีการประสานหน่วยงานภายนอกในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง พัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลให้มีการสืบค้นข้อมูลผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างรวดเร็ว และเป็นปัจจุบัน เป็นต้น

สำหรับกลุ่มที่สาม มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวม ๔ คน ประกอบด้วย นักโทษเด็ดขาดทุกประเภทคดีที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง ได้แก่ นักโทษเด็ดขาดที่กระทำผิดในคดี พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ นักโทษเด็ดขาดที่กระทำผิดในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน นักโทษเด็ดขาดที่กระทำผิดในคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และนักโทษเด็ดขาดที่กระทำผิดในคดีเกี่ยวกับเอกสาร โดยคณะวิจัยจะขอนำเสนอในภาพรวมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มนักโทษเด็ดขาดของทัณฑสถาน โดยจะนำเสนอข้อมูลตามมิติของวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวความคิด ซึ่งจะแตกต่างรายละเอียดของการนำเสนอตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์แต่ละข้อจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวความคิดในการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑) การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง คืออะไร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักโทษเด็ดขาดมีความคิดเห็นในเรื่องของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นการพูดคุยซักถามทำความเข้าใจกับตัวผู้ต้องขังในเรื่องของข้อมูลส่วนบุคคลที่ประกอบด้วยประวัติครอบครัว อาชีพ การกระทำผิด เป้าหมายภายหลังพ้นโทษ และความชอบและความถนัดส่วนบุคคล คล้ายกับการสอบประวัติเบื้องต้นเพื่อลงบันทึกไว้ในเอกสาร

(๒) ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

หลังจากนั้น คณะวิจัยได้สอบถามต่อไปถึงประเด็นเชิงลึกของประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง พบว่า ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการควบคุม นั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มนักโทษเด็ดขาดมีความคิดเห็นประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้านการควบคุม ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ต้องขังแต่ละรายจะทราบว่าตนเองจะต้องไปสังกัดกองงานใด และต้องอยู่ในการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ใด

๒. ผู้ต้องขังได้รับทราบถึงแนวทางการดำเนินงานของทัณฑสถานในเรื่องของการควบคุม

๓. ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติเบื้องต้นในเรื่องของการปฐมนิเทศให้รับทราบกฎ ระเบียบ เพื่อให้ปรับตัวเข้ากับสภาพของทัณฑสถานได้ต่อไป

๔. ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติด้านการควบคุมอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความถนัดและความต้องการและสภาพของทัณฑสถาน

หลังจากนั้น คณะวิจัยได้สอบถามต่อไปถึงประเด็นเชิงลึกของประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพลตินิสัยนั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มนักโทษเด็ดขาดมีความคิดเห็นประโยชน์ด้านดังกล่าว ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ต้องขังแต่ละรายจะทราบว่าตนเองจะต้องไปเข้ารับการอบรมแก้ไขในกองงานใด หรือฝ่ายใดโดยตัวผู้ต้องขังเองเป็นผู้ร่วมในการกำหนดแผนการแก้ไข

๒. ผู้ต้องขังได้รับทราบถึงแนวทางการดำเนินงานของทัณฑสถานในเรื่องของการแก้ไข

๓. ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติเบื้องต้นในด้านต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่

- การพัฒนาทักษะวิชาชีพ
- การพัฒนาจิตใจ
- การพัฒนาการศึกษา
- การส่งเสริมสุขภาพอนามัย
- การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเฉพาะกลุ่ม
- การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและสวัสดิการ

๔. ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูปรับเปลี่ยนทัศนคติและการได้รับการช่วยเหลือ สงเคราะห์ จัดสวัสดิการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

กรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการกับผู้กระทำผิด ให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ภายใต้อำนาจหน้าที่ด้วยพันธกิจ การควบคุมผู้ต้องขังด้วยความเป็นมืออาชีพ และการแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาประเทศ กรมราชทัณฑ์ได้ทำหน้าที่ควบคุมผู้ต้องขังมิให้หลบหนีตามหลักกฎหมาย หลักมนุษยธรรม และเมตตาธรรมควบคู่กับการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยการให้การอบรมพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์เพื่อเป็นการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคลที่สามารถกลับเข้าสู่สังคมทั่วไปเมื่อพ้นโทษจากการปฏิรูประบบราชการและการจัดการภาครัฐแนวใหม่กรมราชทัณฑ์ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ และการจัดโครงสร้างองค์การและการบริหารงาน โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ที่หน่วยงานหลักคือ เรือนจำให้สามารถขับเคลื่อนพันธกิจหลักขององค์การ ในการทำหน้าที่สนองความต้องการของประชาชน ด้วยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการลงโทษผู้กระทำความผิดให้มีมนุษยธรรมมากขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (rehabilitation) ทำให้แนวทางในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด (Treatment of the Offenders) ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เอื้อให้กับผู้กระทำผิดหันกลับมาประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องมากขึ้น จากเดิมที่เน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในลักษณะการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ให้เน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) และมุ่งแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าลงโทษ ให้โอกาสผู้กระทำผิดกลับตัวแก้ไขตนเอง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification of Prisoners) เป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยให้ความสำคัญกับการแยกการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแต่ละรายอย่างเหมาะสม เพื่อให้เรือนจำและทัณฑสถานสามารถรู้จักผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างละเอียดจนสามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้นๆ ได้อย่างเหมาะสมคณะวิจัยจึงสนใจศึกษาการดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง เนื่องจาก เป็นต้นแบบด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และเป็นสถานที่ใช้สำหรับการศึกษาดูงานแก่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะศึกษาถึงการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลาง เพื่อนำไปสู่การให้ข้อเสนอแนะอันจะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงระบบการดำเนินงานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางต่อไป โดยการวิจัยครั้งนี้คณะวิจัยได้เลือกใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเน้นให้ความสำคัญกับการศึกษาเฉพาะกรณี (unique case orientation) ที่ใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง หรือจำนวนกรณีไม่

มากนักด้วยวิธีคัดเลือกกรณีศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง โดยคณะวิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษาที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้มากที่สุด ด้วยการให้ความสำคัญในเรื่องความร่วมมือของผู้ให้ข้อมูลในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลของคณะวิจัยเป็นหลักสำคัญ ซึ่งหน่วยในการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ทัศนสถานหญิงกลางดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๔ กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารของทัศนสถานหญิงกลาง จำนวน ๓ คนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัศนสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คนเจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องในทัศนสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน และนักโทษเด็ดขาดทุกประเภทคดีที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัศนสถานหญิงกลาง จำนวน ๔ คน โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือน กรกฎาคม ถึงเดือน สิงหาคม๒๕๕๕ และใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ตลอดจนศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบกันในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓ กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารของทัศนสถานหญิงกลาง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัศนสถานหญิงกลาง และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทัศนสถานหญิงกลาง มีความคิดเห็นสอดคล้องในทุกประเด็นของวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่

(๑) ประโยชน์ของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่มีต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในทัศนสถานหญิงกลางพบว่า

- การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทัศนสถานหญิงกลางสามารถใช้ประโยชน์ในด้านการควบคุม ได้ดังนี้

๑. เพื่อแยกขังผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมตัวในทัศนสถานหญิงกลางเป็นประเภทต่างๆ หรือระดับต่างๆ ได้ตามหลักทัณฑวิทยา

๒. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการกำหนดแผนในการควบคุมและแผนในการให้การปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรื่องการควบคุมและเฝ้าระวังในทัศนสถาน

๓. เป็นข้อมูลพื้นฐานนำไปสู่แนวทางในการกำหนดแผนป้องกันการหลบหนี

๔. เพื่อลดความเสี่ยงของการรวมกลุ่มเป็นแก๊งของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะกลุ่มที่สร้างอิทธิพลในเรือนจำหรือเป็นพวกข่าใหญ่ซึ่งเป็นพวกที่สร้างความวุ่นวายและก่อปัญหาในทัศนสถานได้มากที่สุด

- การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทัศนสถานหญิงกลางสามารถใช้ประโยชน์ในด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัย ได้ดังนี้

๑. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการกำหนดแผนในการให้การปฏิบัติในด้านการแก้ไข และเพื่อประโยชน์ในการลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำภายหลังพ้นโทษ เพื่อโอกาสในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง และเพื่อให้มีอาชีพรองรับรองรับภายหลังพ้นโทษ

๒. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารในการกำหนดแผนแผนการอบรมแก้ไข (โปรแกรมการแก้ไขเฉพาะ) สำหรับผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างเหมาะสม

๓. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้บริหารและคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการกำหนดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข ๔ กลุ่มได้แก่

- กลุ่มผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ
- กลุ่มผู้ต้องขังที่แก้ไขได้
- กลุ่มผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไข
- กลุ่มพิเศษ เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ ผู้ต้องขังต่างชาติ ผู้ต้องขังโรคจิต ผู้ต้องขังป่วย

(๒) ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิงกลางพบว่า

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลางยังดำเนินการได้อย่างไม่เต็มที่เนื่องจากประสบปัญหาหลายประการ ทั้งในส่วนของปัจจัยภายในเช่น งบประมาณในการดำเนินงาน การขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมในการดำเนินงานจำแนก เช่น การแพทย์ จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ นักกิจกรรมบำบัด เป็นต้น ซึ่งต้องมีลักษณะเชิงสหวิทยาการ ระบบงาน และสถานที่สภาพแวดล้อมของอาคารสถานที่ของทัณฑสถานนอกจากนี้ยังมีปัญหาจากปัจจัยภายนอกเช่น ปริมาณของผู้ต้องขังที่เกินอัตราความจุของทัณฑสถานหญิงกลาง การขาดแคลนกองงานหรือสถานที่รองรับในการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างครอบคลุมทุกราย ตลอดจนการขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในเรื่องของหมายฝากขัง จากศาลยุติธรรมที่ต้องให้สำเนาคำพิพากษาของผู้กระทำผิดเมื่อตัดสินคดีเด็ดขาด เป็นต้น สำหรับวิธีการหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาคืออุปสรรคเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง เช่น ปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง แก้ไขโดยให้ใช้งบประมาณส่วนอื่นๆ นอกเหนือจากงบดำเนินการประจำปีที่กรมราชทัณฑ์จัดสรรให้มาดำเนินการอาจใช้งบประมาณจากร้านสงเคราะห์สวัสดิการผู้ต้องขังของทัณฑสถานขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอก เช่น องค์กร มูลนิธิต่างๆ เป็นต้น ปัญหาด้านบุคลากรที่ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมีไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลาง ดำเนินการแก้ไขโดยมีคำสั่งของทัณฑสถานให้เจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายหรือหัวหน้าแผนกต่างๆ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอีกหน้าที่หนึ่งเพื่อแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็นต้น

(๓) รูปแบบการดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง และรูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

การดำเนินงานด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

- การสัมภาษณ์เบื้องต้นผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล

ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ส่วนใหญ่เป็น นักสังคมสงเคราะห์ตามแบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (จน.๑) โดยดำเนินการสัมภาษณ์สอบประวัติ ผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกรายและผู้ต้องขังที่ย้ายมาจากเรือนจำ/ทัณฑสถานอื่นๆ ให้แล้วเสร็จไม่เกิน ๔ สัปดาห์ นับตั้งแต่ทัณฑสถานหญิงกลางรับตัวไว้

- การใช้เครื่องมืออื่นๆ เช่น แบบทดสอบทางจิตวิทยา แบบสัมภาษณ์ มาสนับสนุน รวบรวมข้อมูลประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขัง

ใช้เครื่องมือทางจิตวิทยามาช่วยในงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เช่น แบบประเมิน ภาวะสุขภาพจิตสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำไทย (Prisoner Mental Health Questionnaire : PMHQ – Thai) เพื่อประเมินภาวะของสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง

- ข้อมูลด้านอื่นๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำเนาคำพิพากษา สำเนายหมายฝากขัง ข่าวกู้กระทำผิดจากสื่อสารสนเทศต่างๆ เป็นต้น

ดำเนินการขอคัดสำเนาคำพิพากษาในรายของผู้ต้องขังที่ตัดสินคดีเด็ดขาดแล้วเพื่อ ประโยชน์ในการศึกษาถึงลักษณะแห่งคดีที่ผู้ต้องขังกระทำผิดเพื่อให้รับทราบข้อมูลที่เป็นจริงของ ผู้ต้องขังแต่ละราย ตลอดจนการจัดทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Case Study) ในผู้ต้องขังรายสำคัญหรือราย ที่เป็นข่าวทางสื่อสารสนเทศต่างๆ

- คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน

มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จำนวน ๑๓ คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการทัณฑสถานหญิงกลาง เป็นประธาน คณะกรรมการฯ ผู้อำนวยการส่วน หัวหน้าฝ่าย นักสังคม สงเคราะห์/ผู้ปฏิบัติงานด้านสังคมสงเคราะห์ พยาบาลทัณฑสถาน บุคคลภายนอกที่มีคุณวุฒิหรือเป็น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามนโยบายกรมราชทัณฑ์ เป็นกรรมการ หัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เป็น กรรมการ และเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน เป็นเลขานุการคณะกรรมการ

- จำนวนครั้ง/ระยะเวลาของการประชุม/รายละเอียดการประชุม

การประชุมคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จัดให้มีเดือนละ ๑ – ๒ ครั้ง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ต้องขัง โดยคณะกรรมการฯ มีหน้าที่ในการตรวจวิเคราะห์ผู้ต้องขังจากประวัติข้อมูล

เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังเสนอในการประชุม เพื่อร่วมกันพิจารณากำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งแผนด้านการควบคุม และแผนด้านการแก้ไข โดยมีการนำผู้ต้องขังแต่ละรายเข้ามาให้คณะกรรมการฯ ได้ดูสภาพร่างกาย บุคลิกลักษณะ และสอบถามเพิ่มเติมรวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้แสดงความคิดเห็นด้วย เพื่อวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล โดยมีการจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าว

- กิจกรรมที่รองรับสำหรับการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

มีโครงการหรือมาตรการหลายประเภทเพื่อให้ครอบคลุมในประเภทของผู้ต้องขังหญิงที่ผ่านคณะกรรมการจำแนกฯ แล้ว เช่น มีมาตรการควบคุมโดยใกล้ชิด มีโครงการติดตามพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง มีโครงการด้านการศึกษา โครงการฝึกวิชาชีพในโรงงานและแรงงานรับจ้าง โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ โปรแกรมชุมชนบำบัด โปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โครงการพัฒนาจิตใจ เป็นต้น

- ระยะเวลาที่ติดตามผล/ดำเนินการติดตามผลโดยใคร/การนำผลการติดตามไปใช้

เมื่อทัณฑสถานหญิงกลางให้การปฏิบัติตามแผนของคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไประยะเวลาหนึ่ง เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังจะดำเนินการประสานฝ่ายหรือกองงานที่ควบคุมดูแลผู้ต้องขังแต่ละราย ให้ดำเนินการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยดำเนินการในช่วงรอบ ๖ เดือน ภายหลังฝ่ายการจำแนกฯ เพื่อให้ทราบว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังดังกล่าวมีปัญหาขัดข้องเกิดผลสัมฤทธิ์หรือไม่อย่างไร

- การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ

จะดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำในกรณีที่ฝ่ายหรือหน่วยงานต่างๆ มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงเพื่อให้เจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังดำเนินการจำแนกซ้ำเพื่อพิจารณาปรับเปลี่ยนแผนการให้การปฏิบัติตามความเหมาะสมต่อไป

- การวางแผนหรือโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยผู้ต้องขัง

ดำเนินการจัดทำแผนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย สำหรับผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังแล้วเหลือโทษจำคุกต่อไปไม่เกิน ๖ เดือน โดยการประสานข้อมูลจากงานทะเบียนประวัติผู้ต้องขังประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในทัณฑสถานโดยดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยต่อไป

รูปแบบของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเฉพาะด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

- การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเฉพาะกลุ่ม

ดำเนินการตามประเภทของผู้ต้องขังแต่ละกลุ่ม เช่น ผู้ต้องขังสูงอายุ หรือผู้ต้องขังพิการ มีการจัดโปรแกรมสวัสดิการสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ โปรแกรมสวัสดิการผู้ต้องขังพิการ ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์/มีเด็กติดผู้ต้องขัง ผู้บริหารทัณฑสถานกำหนดให้มีโครงการให้การสงเคราะห์เด็กติดผู้ต้องขัง เป็นต้น

-โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูต่างๆ

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๕ ทัณฑสถานหญิงกลางได้ดำเนินการตามโครงการโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย โครงการราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย โครงการโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังกระทำความผิดซ้ำ โครงการพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตทางสังคมแก่ผู้ต้องขังหญิงก่อนพ้นโทษ เป็นต้น

-ด้านทัณฑปฏิบัติ

ดำเนินการด้านทัณฑปฏิบัติกับผู้ต้องขังที่เข้าหลักเกณฑ์ เช่น ดำเนินการพักการลงโทษให้กับนักโทษเด็ดขาด โดยถือว่าการพักการลงโทษ เป็นวิธีการทางทัณฑวิทยาเพื่อใช้ในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หนึ่งในวัตถุประสงค์หลายอย่างของการพักการลงโทษนั้นมีไว้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้กับผู้ต้องขังได้ประพฤติตนเป็นคนดี อยู่ในระเบียบวินัยของเรือนจำ ซึ่งจะส่งผลต่อการปกครองของเรือนจำ/ทัณฑสถาน แรงจูงใจหนึ่งก็คือการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก เป็นต้น

-แนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมมั่นคงสูงสุด

มีแนวทางการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยมีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิดจัดให้อยู่ในแดนหรือบริเวณที่มีความมั่นคงสูง และมีการติดตามพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึกรายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุม

กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมสูง

มีแนวทางควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยมีมาตรการควบคุมอย่างใกล้ชิด มีการติดตามพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องและบันทึกรายละเอียดเพื่อประโยชน์ต่อการควบคุมพิจารณา มอบหมายให้ทำงานในโรงงานฝึกวิชาชีพต่างๆ ตามความเหมาะสม

กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมปานกลาง

มีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยดำเนินการควบคุมในระดับปานกลาง และพิจารณาอบหมายงานตามความเหมาะสม

กลุ่มผู้ต้องขังที่มีระดับการควบคุมต่ำ

มีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยควบคุมในระดับต่ำ พิจารณาคัดเลือกไปอยู่ประจำในเรือนจำชั่วคราว/ทัณฑสถานเปิด พิจารณาคัดเลือกออกทำงานนอกทัณฑสถาน และมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

กลุ่มผู้ต้องขังที่มีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ

มีแนวทางในการให้การอบรมพัฒนาจิตใจ ส่งเสริมการศึกษาและการงานอาชีพ และส่งเสริมฝึกวิชาชีพในโรงงานและแรงงานรับจ้าง

กลุ่มผู้ต้องขังที่แก้ไขได้

ให้การอบรมและพัฒนาจิตใจโดยจัดแผนการปฏิบัติโปรแกรมเพื่อการแก้ไขเฉพาะในแต่ละประเภทคดี เช่น คดียาเสพติดให้แก้ไขในรูปแบบโปรแกรมแก้ไขผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยเป็นต้น หรือให้การอบรมด้านการศึกษา และให้การอบรมทางด้านการฝึกวิชาชีพ

กลุ่มผู้ต้องขังที่ยากต่อการแก้ไข

มีแนวทางในการแก้ไขโดยจัดแผนการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ต้องขังที่แก้ไขได้ เช่น โปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำแต่ต้องใช้ระยะเวลาในแต่ละแผนปฏิบัตินานกว่า

กลุ่มพิเศษ

มีแนวทางในการควบคุมผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวโดยให้การปฏิบัติตามลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล อาทิ ให้การบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิต/ร่างกาย จัดแผนการปฏิบัติตามโปรแกรมเพื่อการแก้ไขสำหรับผู้ต้องขังสูงอายุ ให้การสงเคราะห์ด้านต่างๆ และให้การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

แนวทางในการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถาน

ต้องมีการเพิ่มบุคลากรผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางให้มีจำนวนเพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขังในทัณฑสถาน มีการสนับสนุนให้ใช้เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังมากขึ้น มีการประสานหน่วยงานภายนอกในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง พัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลให้มีการสืบค้นข้อมูลผู้ต้องขังที่ผ่านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างรวดเร็ว และเป็นปัจจุบัน เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย(การกำหนดมาตรฐานในการให้การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของทัณฑสถานหญิง)

-ทัณฑสถานหญิงกลางควรมีสถานที่เพื่อการปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างเป็นสัดส่วน

-กรมราชทัณฑ์ควรจัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอต่อการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในทัณฑสถานหญิงกลางเนื่องจากเป็นเรือนจำขนาดใหญ่ควบคุมผู้ต้องขังหญิงที่มีกำหนดโทษสูงถึงประหารชีวิต และถือเป็นเรือนจำความมั่นคงสูงของกรมราชทัณฑ์ตลอดจนพิจารณาปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างเหมาะสม

-กรมราชทัณฑ์ควรมีการจัดฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในหลักสูตรการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งผู้บริหารเรือนจำและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังอย่างจริงจัง และให้มีเจ้าหน้าที่จำแนกฯ ที่เพียงพอสัมพันธ์กับจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ

-กรมราชทัณฑ์ควรสนับสนุนให้ทัณฑสถานหญิงกลางนำเครื่องมือ ตลอดจนเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยในการปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเช่น แบบสัมภาษณ์ผู้กระทำผิดทางด้านจิตวิทยา อาทิแบบประเมินความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ (แบบ LSI – R) แบบประเมินความเครียดต่างๆ เป็นต้น

-กรมราชทัณฑ์ควรมีการจัดสรรเงินรางวัลสำหรับเรือนจำ/ทัณฑสถานที่มีผลการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังดีเด่นหรือมีโครงการสำหรับการคัดเลือกเรือนจำ/ทัณฑสถานดีเด่นด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีเรือนจำต้นแบบด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

-กรมราชทัณฑ์ควรมีมาตรการตรวจสอบให้เรือนจำ/ทัณฑสถานดำเนินการดำเนินงานตามมาตรฐานเรือนจำด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

-มีข้อตกลงร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนด้านการแลกเปลี่ยนหรือเชื่อมโยงข้อมูลผู้กระทำผิดเพื่อประโยชน์ในด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง

-กรมราชทัณฑ์ ควรมีการพิจารณาจัดสร้างศูนย์สำหรับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification Center) ในผู้ต้องขังแต่ละประเภท โดยดำเนินการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังก่อนส่งตัวไปรับการปฏิบัติยังเรือนจำที่เหมาะสม

๒. ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ (แนวทางการพัฒนาระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของทัณฑสถานหญิงกลาง)

-ควรจัดฝึกอบรมหลักสูตรการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยเพิ่มเติมด้านวิชาเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสมัยใหม่ โดยมีวิทยากรจากกรมราชทัณฑ์และหน่วยงานภายนอกมาร่วมบรรยายในองค์ความรู้เกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ในรายวิชาต่างๆ อาทิเช่น นโยบายกรมราชทัณฑ์เกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง หลักอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขและการจัดทำโปรแกรมการแก้ไขผู้ต้องขัง เทคนิคการสัมภาษณ์และวิธีการศึกษา และวิเคราะห์พฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดในคดีอาญา การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของต่างประเทศมาตรฐานเรือนจำด้านการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

-ควรมีการศึกษาดูงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เช่น กรมสอบสวนคดีพิเศษ ในประเด็นเกี่ยวกับเทคโนโลยี และเครื่องมือที่ทันสมัยของ กรมสอบสวนคดีพิเศษสำหรับใช้ในการสืบสวนสอบสวนผู้กระทำความผิดและการจัดเก็บข้อมูลผู้กระทำความผิดรายสำคัญหรือผู้กระทำความผิดที่เป็นคดีตัวอย่างน่าสนใจของกรมสอบสวนคดีพิเศษซึ่งจะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เพิ่มพูนความรู้และสามารถนำความรู้ด้านการจัดเก็บข้อมูลผู้กระทำความผิดรายสำคัญที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถานได้อย่างเหมาะสม

ภาคผนวก

ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

๑. ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ทัศนสถานใช้ประโยชน์จากการจำแนกฯในด้าน	ผู้บริหารทัศนสถาน	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องใน ทัศนสถาน	นักโทษเด็ดขาด
ด้านการควบคุมหรือบริหารงานเรือนจำ	สามารถพิจารณาแยกขังผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมตัวใน ทัศนสถานหญิงกลางเป็นประเภทต่างๆ หรือระดับต่างๆ ได้ตามหลักทฤษฎีวิทยา เช่น ผู้ต้องขังหญิงกำหนดโทษสูง ผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ รายสำคัญ ฯลฯ	สามารถกำหนดระดับการควบคุมผู้ต้องขังแต่ละรายได้อย่างถูกต้อง เช่น ผู้ต้องขังกลุ่มควบคุมสูงสุดจนถึงระดับต่ำสุด	มีข้อมูลผู้ต้องขังแต่ละคนก่อนที่เจ้าหน้าที่เช่น หัวหน้ากองงาน หัวหน้าแดน ต้องทำการควบคุมดูแลผู้ต้องขังหญิงนั้นในทัศนสถาน	ผู้ต้องขังแต่ละรายทราบว่าตนเองจะต้องไปสังกัดกองงานใดและมีใครเป็นผู้ควบคุมดูแล
	มีข้อมูลเพื่อการสังเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละรายอันจะนำไปสู่การกำหนดระดับการควบคุม และกำหนดระดับการเฝ้าระวังในทัศนสถาน	มีข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลเบื้องต้นของผู้ต้องขังเพื่อนำไปสู่การทำความรู้จักกับผู้ต้องขังตั้งแต่วาระแรกที่รับตัวเข้าสู่เรือนจำ	มีข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อสามารถกำหนดแผนการควบคุมรักษาการณ์เพื่อป้องกันความสงบเรียบร้อยใน ทัศนสถาน	ผู้ต้องขังทราบถึงแนวทางของทัศนสถานในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องขัง
	กำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการควบคุมเพื่อป้องกันการกระทำผิดระเบียบวินัยใน ทัศนสถานของผู้ต้องขัง และกำหนดแผนป้องกันการหลบหนี	มีแผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้านการควบคุมเป็น 4 แผน ได้แก่ 3.1 ผู้ต้องขังที่ควบคุมมั่นคงสูงสุด 3.2 ผู้ต้องขังที่ควบคุมมั่นคงสูง 3.3 ผู้ต้องขังที่ควบคุมปานกลาง 3.4 ผู้ต้องขังที่ควบคุมระดับต่ำ	มีข้อมูลที่ได้รับจากฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทั้งข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ระดับการควบคุม และสาเหตุและมูลเหตุของการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละราย	ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติเบื้องต้นในเรื่องของการปฐมนิเทศ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพและกฎระเบียบของทัศนสถาน

ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

๑. ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (ต่อ)

ทัศนสถานใช้ ประโยชน์จากการ จำแนกฯ ในด้าน	ผู้บริหาร ทัศนสถาน	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำแนกลักษณะ ผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่อื่นๆที่ เกี่ยวข้องใน ทัศน สถาน	นักโทษเด็ดขาด
ด้านการควบคุม หรือบริหารงาน เรือนจำ	มีแผนการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังด้านการควบคุม เพื่อ -ลดความเสี่ยงในการ หลบหนี -ลดความเสี่ยงในการ รวมกลุ่มแก๊งๆใหญ่ -แยกขังเพื่อลดการรวมตัว ในการก่อความวุ่นวาย ในทัศนสถาน	ทัศนสถานมีข้อมูล ผู้ต้องขังในกลุ่มที่ต้อง ควบคุมระดับสูงสุด เนื่องจาก เป็นกลุ่ม ผู้ต้องขังที่สำคัญที่สุดใน ทัศนสถาน เช่น มีกำหนด โทษสูง พฤติกรรมกระทำความ ผิดรุนแรง เป็นคดี สะเทือนขวัญ ประชาชน เป็นต้น	มีข้อมูลที่ได้รับจาก ฝ่ายจำแนกลักษณะ ผู้ต้องขังทั้งข้อมูล พื้นฐานส่วนบุคคล ระดับการ ควบคุม และสาเหตุและ มูลเหตุของการ กระทำความผิดของ ผู้ต้องขัง แต่ละราย	ผู้ต้องขังได้รับการ ควบคุมอย่าง เหมาะสมและมี ประสิทธิภาพ

ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

๑. ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ทัศนสถานใช้ประโยชน์จากการจำแนกในด้าน	ผู้บริหารทัศนสถาน	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องใน ทัศนสถาน	นักโทษเด็ดขาด
ประโยชน์ด้านการอบรมแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัย	สามารถพิจารณา กำหนดแผนการฝึกอบรมหรือแผนการแก้ไข(โปรแกรม) สำหรับผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างเหมาะสม	สามารถกำหนดระดับการแก้ไขผู้ต้องขังแต่ละรายได้อย่างถูกต้อง เช่น กลุ่มมีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ กลุ่มยากต่อการแก้ไข กลุ่มพิเศษ เป็นต้น	มีข้อมูลผู้ต้องขังให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการอบรมแก้ไขเช่น หัวหน้ากองงาน หัวหน้าฝ่ายการศึกษา อนุศาสนาจารย์ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น	ผู้ต้องขังแต่ละราย ทราบว่าตนเองต้องไปเข้ารับการอบรมแก้ไขในกองงานใด หรือฝ่ายใดโดยผู้ต้องขังเองเป็นผู้ร่วมกำหนดแผนการอบรม
	มีข้อมูลเพื่อการสังเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละรายอื่นจะนำไปสู่การกำหนดกลุ่มผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไข	มีข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลเบื้องต้นของผู้ต้องขังเพื่อนำไปสู่การทำความรู้จักกับผู้ต้องขังตั้งแต่วาระแรกที่รับตัวเข้าสู่เรือนจำ และนำไปสู่การกำหนดแผนปฏิบัติและแผนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	มีข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อสามารถกำหนดแผนการให้การปฏิบัติในด้านการแก้ไขเพื่อให้ผู้ต้องขังได้รับโอกาสฟื้นฟูปรับปรุงตนเอง	ผู้ต้องขังทราบถึงแนวทางของทัศนสถานในเรื่องของการแก้ไขผู้ต้องขัง
	กำหนดแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการแก้ไขเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ภายหลังปล่อยตัวพ้นโทษ อีกทั้งเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขังมีกำลังใจในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงตนเอง	มีแผนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังด้านการแก้ไขเป็น 4 แผน ได้แก่ 3.1กลุ่มมีแนวโน้มไม่กระทำผิดซ้ำ 3.2 กลุ่มที่แก้ไขได้ 3.3 กลุ่มที่ยากต่อการแก้ไข 3.4 กลุ่มพิเศษ	มีข้อมูลที่ได้รับจากฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังทั้งข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ระดับการควบคุม และสาเหตุและมูลเหตุของการกระทำผิดและระดับการแก้ไขของผู้ต้องขังแต่ละราย	ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติทั้ง -การพัฒนาทักษะวิชาชีพ -การพัฒนาจิตใจ -การพัฒนาการศึกษา -การส่งเสริมสุขภาพอนามัย -การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเฉพาะกลุ่ม

ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

๑. ประโยชน์จากการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (ต่อ)

ทัณฑสถานใช้ประโยชน์จากการจำแนกฯ ในด้าน	ผู้บริหารทัณฑสถาน	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องใน ทัณฑสถาน	นักโทษเด็ดขาด
ประโยชน์ด้านการอบรมแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาพฤตินิสัย	มีแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้านการแก้ไขเพื่อ -ลดความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ -เพื่อโอกาสในการปรับปรุงแก้ไขตนเอง -ให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขตามที่ตนเองถนัด	ทัณฑสถานมีข้อมูลผู้ต้องขังในกลุ่มที่ยากต่อการแก้ไข เนื่องจาก เป็นกลุ่มผู้ต้องขังที่สำคัญที่สุดในทัณฑสถาน เช่น เป็นอาชญากรโดยสันดาน กระทำผิดติดนิสัย ไม่สำนึกผิด เป็นแก๊งหรือองค์กรอาชญากรรม เป็นต้น	สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขมีข้อมูลและแผนการปฏิบัติในแต่ละราย	ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูปรับเปลี่ยนทัศนคติ และได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์จัดสวัสดิการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

๒. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ทัณฑสถานมี ปัญหาและ อุปสรรคในการ จำแนกลักษณะ ผู้ต้องขังด้าน	ผู้บริหาร ทัณฑสถาน	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ในทัณฑสถาน	นักโทษเด็ดขาด
ด้านงบประมาณ	ได้รับการสนับสนุน งบประมาณ ไม่เพียงพอในการ ดำเนินงานจำแนก ลักษณะผู้ต้องขัง เช่น วัสดุอุปกรณ์ใน การดำเนินงาน เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องมือสมัยใหม่ที่ ช่วยในการจำแนกฯ	ทัณฑสถานหญิงกลางให้ การสนับสนุน งบประมาณในการ ดำเนินงานจำแนกฯ ตามสภาพการ ดำเนินงานในปัจจุบัน แต่ยังไม่เพียงพอ เช่น ขาดแคลนงบประมาณ ในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นต่างๆ	ขาดงบประมาณที่จำเป็นใน การดำเนินการตามแผนการ ปฏิบัติ เช่น ไม่สามารถ ดำเนินการแก้ไขตามแผนได้ ครบทุกแผนและครบใน ผู้ต้องขังทุกราย เช่น โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ค้ายาเสพติดรายย่อย ดำเนินการได้รุ่นละ 40 ราย	-
ด้านการควบคุม	ปัญหาด้านการ ลักลอบนำเข้า โทรศัพท์มือถือ และ ยาเสพติดต่างๆ เข้า ในทัณฑสถานทำให้ การควบคุมต้องเพิ่ม เทคโนโลยีเข้ามาช่วย -ปัญหาการแทรกแซง ขององค์กรต่างๆ เช่น องค์กรสิทธิมนุษยชน องค์กรสากล ฯลฯ	ขาดข้อมูลจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักหมาย ผาก ขัง สำเนาคำพิพากษา เป็นต้นทำให้เจ้าหน้าที่ จำแนกมีข้อมูล ประกอบการสัมภาษณ์ น้อยทำให้บางครั้งการ วิเคราะห์สังเคราะห์ ผู้ต้องขังทำได้ยาก อาจได้แผนการควบคุม ที่ไม่ครอบคลุม	ผู้ต้องขังมีแนวโน้ม หัวหม้อและเชื่อ บุคคลภายนอกที่อาจ ไม่เข้าใจ ระเบียบกฎเกณฑ์ หรือข้อกำหนดของ ทัณฑสถานอย่าง ถ่องแท้ทำให้เจ้าหน้าที่ ควบคุมผู้ต้องขังให้อยู่ใน ระเบียบวินัยยากขึ้น	-

ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

๒. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ทัศนสถานมี ปัญหาและ อุปสรรคในการ จำแนกลักษณะ ผู้ต้องขังด้าน	ผู้บริหาร ทัศนสถาน	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ในทัศนสถาน	นักโทษเด็ดขาด
ด้านสถานที่ใน การดำเนินงาน จำแนกฯ	มีแดนแรกรับแต่ สถานที่คับแคบ ไม่สามารถแยกขัง ผู้ต้องขังแต่ละ ประเภทได้อย่าง เด็ดขาด -ไม่มีสถานที่ในการ สัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และสถานที่ประชุม คณะกรรมการฯ เป็นสัดส่วน	ไม่มีสถานที่รองรับใน การให้การปฏิบัติหรือทำ กิจกรรมแก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้สอดคล้องรองรับ ตามมติคณะกรรมการ จำแนกลักษณะอย่าง เพียงพอและครอบคลุม ตามความต้องการของ ผู้ต้องขังแต่ละราย	ไม่มีกองงานหรือกิจกรรมที่ รองรับต่อการให้การปฏิบัติ ตามแผนการแก้ไขฟื้นฟู ผู้ต้องขังแต่ละราย	-
ด้านบุคลากรใน การดำเนินงาน จำแนกฯ	บุคลากรด้านจำแนกฯ ในทัศนสถานมี จำนวนไม่เพียงพอ และไม่สัมพันธ์กับ ปริมาณผู้ต้องขัง ในทัศนสถาน -กรมราชทัณฑ์ขาด การฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำแนก อย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่องทุก ปีงบประมาณ	บุคลากรขาดทักษะ และความรู้ความ เข้าใจในงานจำแนก ลักษณะผู้ต้องขัง -บุคลากรมีการ โยกย้ายสับเปลี่ยน หน้าที่ในการ ปฏิบัติงาน -ขาดแคลนบุคลากร อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น นักจิตวิทยา นักกิจกรรมบำบัด	เจ้าหน้าที่จำแนกฯ มีจำนวน ไม่เพียงพอและสมดุลกับ จำนวนผู้ต้องขังทำให้การ จำแนกฯ ทำได้ไม่เต็ม ประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่จำแนกฯ ส่วนใหญ่อายุน้อย อายุราชการน้อย บางครั้งไม่ ทันต่อผู้ต้องขังที่มี ประสบการณ์ใน เรือนจำสูง	-

ตารางสรุปเปรียบเทียบการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ

๒. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

ทัณฑสถานมี ปัญหาและ อุปสรรคในการ จำแนกลักษณะ ผู้ต้องขังด้าน	ผู้บริหาร ทัณฑสถาน	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง	เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ในทัณฑสถาน	นักโทษ เด็ดขาด
ด้านระบบงาน จำแนกลักษณะ ผู้ต้องขัง	-ผู้บังคับบัญชาไม่เห็น ความสำคัญของงาน จำแนกลักษณะ ผู้ต้องขัง -ไม่สามารถดำเนินงาน ได้ตามมติของคณะ กรรมการฯ - ไม่เข้าร่วมการ ประชุม ไม่เห็น ความสำคัญ - คณะกรรมการ จำแนกภายนอกไม่ได้ เข้าร่วมประชุมเพื่อ กำหนดแผนการ ปฏิบัติ	-เจ้าหน้าที่จำแนก ได้รับมอบหมายงาน หลายหน้าที่ทำให้ ดำเนินงานจำแนกได้ ไม่เต็มประสิทธิภาพ - คณะกรรมการฯ มุ่งเน้นการใช้แรงงาน ผู้ต้องขัง เพื่อประโยชน์ ในการฝึกวิชาชีพ มากกว่าการแก้ไขฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย ผู้ต้องขังอย่างจริงจัง	เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ไม่ได้นำข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์มา ใช้ประโยชน์ และ ไม่มีการแสวงหาข้อมูล เพิ่มเติม เพื่อนำมา กำหนดการปฏิบัติที่ เหมาะสม	-

บรรณานุกรม

กรมราชทัณฑ์. (๒๕๔๑). สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ. นนทบุรี: ม.ป.ท. ผู้แต่ง.

กรมราชทัณฑ์, สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์. (๒๕๕๑). งานราชทัณฑ์เปรียบเทียบ: มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง. นนทบุรี: ม.ป.ท. ผู้แต่ง.

กรมราชทัณฑ์. สำนักทัณฑปฏิบัติ. (๒๕๔๗). คู่มือการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง. นนทบุรี: ม.ป.ท. ผู้แต่ง.

กรมราชทัณฑ์. กองทุนสวัสดิการข้าราชการ. (๒๕๔๒). คู่มือเจ้าพนักงานเรือนจำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง. นนทบุรี: ม.ป.ท. ผู้แต่ง.

ชาย เสวิกุล. (๒๕๑๗). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉัตรชัย ยอดอุดม. (๒๕๕๒). การจัดการสภาพแวดล้อมในการบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง. ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร.

ดารณี พิบูลย์ทิพย์. (๒๕๕๔). รูปแบบการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อผู้ต้องขังในเขตควบคุมพิเศษ เรือนจำความมั่นคงสูงในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (อาชญวิทยา การบริหารงานยุติธรรม และสังคม), มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.

นิรมล ธรรมเจริญ. (๒๕๕๕). ความพร้อมของหัวหน้าฝ่ายทัณฑปฏิบัติและหัวหน้าฝ่ายจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (อาชญวิทยา และงานยุติธรรม), มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม.

นที จิตสว่าง. (๒๕๕๐). การราชทัณฑ์ : ทฤษฎีและการจัดองค์กร. การบริหารงานยุติธรรม (หน่วยที่ ๑๑). นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

นที จิตสว่าง. (๒๕๕๐). หลักทัณฑวิทยา : หลักวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.

ประทีป ดวงพัตรา. (๒๕๓๘). ปัญหาและอุปสรรคของการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและ ทัณฑสถาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

ประเสริฐ เมฆมณี. (๒๕๒๕). หลักทัณฑวิทยา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทการพิมพ์.

พรธิพา ล้อมอรุณ. (๒๕๕๑). ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จำแนกลักษณะผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน, สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ,คณะสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพมหานคร.

วรรณดี บัวภา. (๒๕๔๕). ทศนคติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่มีต่องานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง. สารนิพนธ์ปริญญาพัฒนาสังคมมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย สาขาพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

สุภางค์ จันทวานิช. (๒๕๔๙). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ ๗). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมบูรณ์ ประสพเนตร. (๒๕๓๗). คู่มือการบริหารงานเรือนจำ. กรุงเทพมหานคร : อี.ที.พัลลิกซ์.

สุดสงวน สุธีสร. (๒๕๔๗). อาชญวิทยา : กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อยุธยา วัฒนอักษร. (๒๕๔๘). ทศนคติของผู้ต้องขังต่อระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง: ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางอุดรธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ,คณะสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

Jeffery, C. R. (๑๙๗๗). *Crime prevention and environmental design* (๒nd ed). London: Sage.

Reid S.T. (๑๙๘๑). *The correctional system : An introduction*. New York: Remiholt & Winston.

Siegel, Larry J. (๒๐๐๐). [Seven Edition]. *Criminology*. Wadsworth/Thomas Learning.

ประวัติผู้จัดทำรายงานทางวิชาการ

ชื่อ-นามสกุล นายโชติพงศ์ วงศ์ภักไพบูลย์

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- หัวหน้าสำนักงานบังคับคดี จังหวัดพังงา สาขาตะกั่วป่า กรมบังคับคดี
- ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดี จังหวัดนครศรีธรรมราช กรมบังคับคดี
- ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดี จังหวัดสุราษฎร์ธานี สาขาเกาะสมุย กรมบังคับคดี
- หัวหน้ากลุ่มงานนิติการ กรมบังคับคดี
- นิติกรชำนาญการพิเศษ สำนักงานบังคับคดีกรุงเทพมหานคร เขตพื้นที่ ๑

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

นิติกรชำนาญการพิเศษ
สำนักงานบังคับคดีกรุงเทพมหานคร เขตพื้นที่ ๑ กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม
ตึกข้าง ชั้น ๑๓ ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

ชื่อ-นามสกุล นายสมภพ รุจจนเวท

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - Master of Arts in Public Adminstartion, University of Exeter, England, U.K.
- โดยทุนรัฐบาลสหราชอาณาจักร

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- หัวหน้าฝ่ายกิจการผู้ต้องขังต่างประเทศ ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์
- หัวหน้าฝ่ายข้อสนเทศและการประชุมระหว่างประเทศ ส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์
- ผู้อำนวยการส่วนปฏิบัติการพิเศษ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์
- หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการด้านการราชทัณฑ์ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์
- ผู้อำนวยการส่วนราชทัณฑ์ต่างประเทศ สำนักทัณฑวิทยา กรมราชทัณฑ์

รางวัลหรือทุนการศึกษา (ถ้ามี/เฉพาะที่สำคัญ)

- Master of Arts in Public Adminstartion, University of Exeter, England, U.K.
- โดยทุนรัฐบาลสหราชอาณาจักร

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

นักทัณฑวิทยาชำนาญการพิเศษ ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้อำนวยการส่วนพักการลงโทษ และผู้อำนวยการส่วนจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

ชื่อ-นามสกุล นายภาณุมาศ อจลบุญ

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- นิติศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เนติบัณฑิตไทย
- Master of Laws, Indiana University (Bloomington), U.S.A.

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- Associate lawyer, Baker &Mc.Kenzie
- อัยการผู้ช่วย สำนักงานคดีอาญา
- อัยการผู้ช่วย สำนักงานคดีแพ่ง
- อัยการจังหวัดผู้ช่วย สำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดพิจิตร

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด

ชื่อ-นามสกุล นายกฤษณพล วุฒิจันทร์

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- นิติกร ๓ - นิติกร ๗ว. สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม
- นิติกรชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- นิติกรชำนาญการพิเศษสำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

นิติกรชำนาญการพิเศษ
สำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

ชื่อ-นามสกุล พันตำรวจเอกสินมณูญ พุทธิกุล

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (รุ่นที่ ๓๓)
- นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- รอง สว.จร.สน.บางซื่อ , รอง สวส.สน.บางซื่อ
- สวส.สน.มักกะสัน , สวส.(หน.)สน.บางซื่อ
- รอง ผกก.(อก.)บก.น.ใต้ , รอง ผกก.หน.สน.อุดมสุข
- รอง.ผกก.(สส.)สน.ชนะสงคราม / สน.พลับพลาไชย ๒ / สน.มักกะสัน
- ผกก.สน.สมเด็จพระเจ้าพระยา , ผกก.อก.บก.จร. , ผกก.สน.ธรรมศาลา

ผลงานทางวิชาการ (ถ้ามี/เฉพาะที่สำคัญ)

- ได้รับประกาศเกียรติคุณ เป็นครูอาจารย์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ชั้นที่ ๒

รางวัลหรือทุนการศึกษา (ถ้ามี/เฉพาะที่สำคัญ)

- พนักงานสอบสวนดีเด่น ระดับรองสารวัตร ของ บช.น.
- พนักงานสอบสวนดีเด่น ระดับสารวัตร ของ บช.น. และ ตร.
- พนักงานสอบสวนดีเด่น ระดับสารวัตร (หัวหน้างานสอบสวน) ของ บช.น.และ ตร.
- หัวหน้าสถานีตำรวจดีเด่น ของ บช.น.
- ตำรวจดีเด่น ปี ๒๕๔๑ สาขาสอบสวนดีเด่น ของชมรมผู้สื่อข่าวช่างภาพอาชญากรรม
- ข้าราชการพลเรือนดีเด่น ปี ๒๕๔๑ ของสำนักนายกรัฐมนตรี
- นายตำรวจดีเด่น ปี ๒๕๔๑-๒๕๔๒ ของสโมสรโรตารีพระโขนง
- ข้าราชการตำรวจดีเด่น ปี ๒๕๔๒ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
- รางวัลจิตวิทยาความมั่นคงดีเด่น ปี ๒๕๔๓ ของสถาบันจิตวิทยาความมั่นคง

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ผกก.สน.ธรรมศาลา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ชื่อ-นามสกุล นายชีพ น้อมเศียร

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- วิศวกรรมเครื่องกล
- วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- วิศวกรตรี การรถไฟแห่งประเทศไทย
- วิศวกรเครื่องกล กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

วิศวกรเครื่องกลชำนาญการพิเศษ
สำนักวิศวกรรมยานยนต์
กรมการขนส่งทางบก ถนนพหลโยธิน แขวงจอมพล เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

ชื่อ-นามสกุล นางจินนารี ธนพรภิบาลชน

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

ผู้อำนวยการสถานพินิจ จังหวัดตราด

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ผู้อำนวยการสถานพินิจ จังหวัดตราด

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

กระทรวงยุติธรรม

ชื่อ-นามสกุล นางสาววันดี สุชาติกุลวิทย์

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- ปริญญาตรี นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปริญญาโท กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยปารีส 1 ประเทศฝรั่งเศส
- ปริญญาเอก กฎหมายระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยปารีส 1 ประเทศฝรั่งเศส

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ ปฏิบัติหน้าที่ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนากฎหมาย
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
เลขที่ ๑ ถนนพระอาทิตย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

ชื่อ-นามสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เจียมจิต สุวรรณน้อย

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- นิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- เลขานุการคณะนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- ผู้ช่วยคณบดี ฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ผลงานทางวิชาการ (ถ้ามี/เฉพาะที่สำคัญ)

- งานวิจัย เรื่อง ผลกระทบจากการแก้ไขกฎหมายแรงงานฯ
- เอกสารประกอบการสอน กฎหมายอาญา ๑ ภาคทั่วไป
- บทความเรื่อง แชรร์ธเข้าเป็นความผิดลักทรัพย์หรือฉ้อโกงฯ
- บทความเรื่อง การบังคับใช้โทษประหารชีวิตกับนักโทษยาเสพติด

รางวัลหรือทุนการศึกษา (ถ้ามี/เฉพาะที่สำคัญ)

- THE BEST TEACHING AWARD 2011
- รางวัลครูในดวงใจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

เลขที่ ๖๐ ถนนพหลโยธิน แขวงเสนานิคม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐

ชื่อ-นามสกุล นางสาวกมลเนตร ภาควากร

วุฒิการศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงระดับสูงสุด

- ครุศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การรับราชการ/การทำงาน

- หัวหน้ากลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงาน ป.ป.ง.
- ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมและประสานความร่วมมือ สำนักงาน ป.ป.ง.

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและสถานที่ทำงาน

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
 ผู้อำนวยการส่วนวิชาการและประเมินผล
 สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กระทรวงยุติธรรม
 เลขที่ ๔๒๒ ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๓๐